

Laura Markkanen

”ON AIKA KESKUSTELLA ROHKEASTI MYÖS SOSIAALIHUOLLOSTA”

Diskurssianalyttinen tutkimus sosiaalihuollon merkityksistä
aluevaalien aikaisissa sanomalehtikirjoituksissa

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro Gradu -työ
Huhtikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Laura Markkanen: "On aika keskustella rohkeasti myös sosiaalihuollosta" – Diskurssianalyttinen tutkimus sosiaalihuollon merkityksistä aluevaalien aikaisissa sanomalehtikirjoituksissa.

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Sosiaalityö

Huhtikuu 2023

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten sosiaalihuollosta osana hyvinvointialueuudistusta on aluevaalien aikaan keskusteltu Helsingin Sanomissa. Tutkimuskysymyksenä aineistolle on esitetty, millaisia sosiaalihuoltoa kuvaavia diskursseja esiintyy Helsingin sanomien kirjoituksissa.

Tutkimusaineistona käytettiin Helsingin Sanomissa välillä 23.7.2021–23.1.2022 julkaistuja uutisartikkeleita ja mielipidekirjoituksia, joissa käsiteltiin sosiaalihuoltoa ja aluevaaleja. Aineisto on koottu Helsingin Sanomien internetarkistosta. Aineisto koostuu yhteensä 56 uutisartikkelista ja mielipidekirjoituksesta.

Aineistosta jäsenyi neljä sosiaalihuoltoa koskevaa diskurssia: uudistuva sosiaalihuolto, aliresursoitu sosiaalihuolto, alisteinen sosiaalihuolto ja kantaaottava sosiaalihuolto. Uudistuvan ja aliresursoidun sosiaalihuollon diskurssit kuvasivat sitä, millainen sosiaalihuolto on aineiston mukaan. Diskursseissa keskustelu painottui palveluihin ja resursseihin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisinä asioina, haasteina ja kehittämiskohteina tai terveydenhuollon näkökulmaa painottaen jättäen sosiaalihuollon erityiskysymykset huomioimatta.

Alisteisen ja kantaaottavan sosiaalihuollon diskurssit kuvasivat puolestaan sosiaalihuollon asemaa, paikkaa ja roolia. Vahvimman aseman sosiaalihuoltoa koskevassa keskustelussa otti alisteisen sosiaalihuollon diskurssi kantaaottavan jäädessä heikoksi. Tutkielman tuloksista ilmeni, että media välittää varsin terveydenhuoltokeskeistä kuvaa sosiaali- ja terveydenhuollosta keskittyen sote-alueen järjestämistä koskevassa keskustelussa terveydenhuollon ongelmakohtiin. Erityisesti tämän kaltainen puhe korostui puhuttaessa mielenterveystyöstä, ikääntyneiden palveluista, sote-alojen henkilöstön vajauksesta, lähipalveluista ja sote-keskuksista. Kaikissa diskursseissa sosiaalihuolto merkityksellistyi kokonaisvaltaisuuden, arvokäsitysten ja poliittisten intressien kautta. Kun verrataan sosiaali- ja terveydenhuollon asemasta aiemmin käytyyn keskusteluun ja tutkimukseen sosiaalihuollon paikasta, näyttäytyi huoli sosiaalihuollon näkökulman kaventumisesta ja terveysnäkökulman hallinnasta edelleen relevanttina.

Avainsanat: aluevaalit, diskurssianalyysi, hyvinvointialue, julkinen keskustelu, media, sosiaalihuolto, sote-uudistus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

ABSTRACT

Laura Markkanen: "It's time to boldly discuss social welfare as well" - Discourse analytical research on the meanings of social welfare in newspaper articles during county elections.

Master's Thesis
Tampere University
Social Work
April 2023

The purpose of the thesis is to find out how social welfare as part of the Health and Social services reform was discussed in Helsingin Sanomat during the regional elections. Research question is what kind of discourses describing social welfare occur in the writings of Helsingin Sanomat.

News articles and opinion pieces published in Helsingin Sanomat between 23.7.2021–23.1.2022 were used as research material, which discussed social welfare and regional elections. The material has been collected from Helsingin Sanomat's internet archive. The material consists of a total of 56 news articles and opinion pieces.

Four discourses about social welfare were structured from the data: reforming social welfare, under-resourced social welfare, subordinate social welfare, and social welfare taking a stand. The discourses of renewing and under-resourced social welfare described what social welfare is like according to the data. In the discourses, the discussion focused on services and resources as common issues of social welfare and health care, as challenges and areas for development, or emphasizing the perspective of healthcare, ignoring the special issues of social welfare.

In turn, the discourses of subordinate and social welfare taking a stand described the status, place and role of social welfare. In the discussion about social welfare, the discourse of subordinate social welfare took the strongest position, while the discourse of social welfare taking a stand remained weak. The results of the study showed that the media conveys a very healthcare-oriented image of healthcare and social welfare, focusing on the problem areas of healthcare in the discussion about the organization of the wellbeing services county. A speech like this was especially emphasized when talking about mental health work, social and health care services for older persons, the shortage of healthcare and social welfare professionals, locally accessible services, and health and social services centers. In all discourses social welfare became relevant through comprehensiveness, values, and political interests. When comparing the position of healthcare and social welfare to the previous discussion and research on the place of social welfare, the concern about the narrowing of the perspective of social welfare and the management of the health perspective still seemed relevant.

Keywords: county election, discourse analysis, wellbeing services county, public debate, media, social welfare, health and social services reform

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

Sisällys

1 JOHDANTO	1
2 SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON UUDISTUS	4
2.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen vaiheet ja tavoitteet	4
2.2 Sosiaalihuolto hyvinvointialueilla.....	7
3 SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI, DISKURSSIT JA VALTA	13
3.1 Sosiaalinen konstruktionismi	13
3.2 Diskurssit ja valta.....	14
4 SOSIAALITYÖ YHTEISKUNNALLISESSA KESKUSTELUSSA	16
4.1 Median vaikutus yhteiskunnalliseen keskusteluun	16
4.2 Rakenteellinen sosiaalityö.....	21
5 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN	28
5.1 Tutkimustehtävä.....	28
5.2 Aineisto	28
5.3 Diskurssianalyysi analyysimenetelmänä.....	32
5.4 Tutkielman luotettavuus ja eettisyys.....	38
6 TUTKIELMAN TULOKSET	41
6.1 Uudistuva sosiaalihuolto	41
6.2 Aliresurssoitu sosiaalihuolto	46
6.3 Alisteinen sosiaalihuolto	53
6.4 Kantaaottava sosiaalihuolto	59
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	63
7.1 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset.....	63
7.2 Pohdinta	71
LÄHTEET	74
LIITTEET	85
Liite 1. Aineistoartikkelit julkaisujärjestyksessä	85

1 JOHDANTO

Tutkielmani käsittelee vuoden 2022 aluevaalien aikaista sanomalehtikirjoittelua sosiaalihuollosta. Tutkielmassa analysoidaan diskurssianalyysin keinoin Helsingin Sanomissa aikavälillä 23.7.2021–23.1.2022 julkaistuja sanomalehtikirjoituksia sosiaalihuollosta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten sosiaalihuollosta puhutaan Helsingin Sanomien hyvinvointialueuudistusta ja aluevaaleja koskevissa kirjoituksissa vuoden 2022 aluevaalien aikana. Tutkielman avulla haluan tehdä näkyväksi lehdistön luomaa kuvaa sosiaalihuollosta osana hyvinvointialueuudistusta ja aluevaaleja, sekä osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun sosiaalihuollon merkityksestä osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta (sote-uudistus) ja hyvinvointialueille siirtymistä. Kyseessä on diskurssianalyttinen tutkimus, jossa tutkitaan merkitysten rakentumista vuorovaikutuksessa, tässä yhteydessä sanomalehtikirjoituksissa.

Sosiaali- ja terveydenhuolto on keskellä merkittävää rakenneuudistusta. Sote-uudistusta koskeva pääministeri Marinin hallituksen esitys (241/2020) hyväksyttiin eduskunnassa 23.6.2021, mikä oli päätös vuosien mittaiselle prosessille ja lähtölaukaus sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen muutokselle. Uudistuksessa perustettaville hyvinvointialueille siirrettiin vuoden 2023 alussa siihen asti kuntien vastuulla olleet sosiaalihuollon, terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestäminen. Uudistukseen liittyvät Suomen ensimmäiset aluevaalit järjestettiin 23.1.2022. Aluevaalien ulkopuolelle jäivät Helsinki ja Ahvenanmaan maakunta, joita uudistus ei koskenut. Aluevaaleissa valittiin hyvinvointialueilla ylintä päätösvaltaa käyttävän aluevaltuuston jäsenet ja varajäsenet. (Oikeusministeriö n.d.)

Vaalit järjestettiin vielä koronapandemian jyllätessä. Terveydenhuollon kantokyky oli ollut koetuksella niin ennen vaaleja kuin niiden aikaankin. Resurssipula, epäinhimilliset työolot ja hoidon laadukkuus erityisesti terveydenhuollossa olivat kestoaihe lehdistössä. Kunta-alan sopimuskausi alkoi olla loppuillaan, minkä vuoksi erityisesti Tehy alkoi ajamaan hyvin painokkaasti edustamiensa sairaanhoitajien puolta paremman palkkauksen ja työehtojen saamiseksi. Näihin liittyvät aiheet nousivat myös vaalien aikana puolueiden teemoiksi: määrällisesti ja laadullisesti riittävä työvoima, yhdenvertaisuus, arvokas vanhuus ja tasavertainen mahdollisuus kunnalliseen terveydenhoitoon (Borg 2023, 51–52, 59–64).

Vaalien aikana sosiaalisessa mediassa, muun muassa Facebookin sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien uraverkostoiden kirjoituksissa, huomioitiin laajasti sosiaalihuollon rooli vaalien aikaisessa yhteiskunnallisessa keskustelussa julkisessa mediassa. Lisäksi ryhmissä jaettiin runsaasti aiheeseen liittyviä digitaalisessa mediassa julkaistuja artikkeleita ja mielipidekirjoituksia. Ryhmät Facebookissa ovat suljettuja. Ne tavoittavat yli 4 000 sosiaalityöntekijää ja lähes 10 000 sosionomia ympäri Suomen. Ryhmissä käydyissä keskusteluissa pohdittiin sosiaalihuollon näkymättömyyttä sekä kannanottojen, mielipidekirjoitusten ja muiden vaikuttamiskeinojen käyttöä sosiaalihuollon ja sosiaalityön näkyvyyden ja merkityksellisyyden parantamiseksi vaalikeskusteluissa. Huolta herätti julkisen keskustelun vähäisyys sekä se, tulisiko aluevaltuustoon riittävästi jäseniä, joilla olisi ymmärrystä ja kykyä huomioida myös sosiaalihuollon paikka hyvinvointialueilla.

Julkinen keskustelu on yksi demokratian kulmakivistä (Pietilä 2010a, 373), mutta julkiselle kentälle pääsemiseksi tulee toimia siellä vallitsevien sääntöjen mukaisesti. Asian täytyy olla riittävän houkutteleva ja mielenkiintoinen, jotta perinteinen media tarttuu siihen. Toisaalta journalismin edustama yleinen etu merkitsee reilun ja kriittisen kohtelun mahdollistamista niin viestimissä esiintyville kuin sinne pyrkiville sekä niiden tahojen ja näkökulmien, jotka olennaisuudestaan huolimatta jäisivät muuten liian vähälle huomiolle, aktiivista nostamista. (Nieminen & Pantti 2012, 134.) Sosiaalihuollon merkitykset ja julkisuuskuva vaikuttavat osaltaan niin poliittiseen päätöksentekoon, yhteiskunnalliseen keskusteluun kuin yleisiin mielipiteisiin (Kunelius ym. 2009, 48–51; Niemi & Perälä 2018, 151; Nieminen & Pantti 2012, 95–96). Osaltaan vastuu julkisuuskuvesta on sosiaalityöllä itsellään, minkä vuoksi on merkityksellistä tuoda julkiseen keskusteluun sosiaalihuollon asiakkaiden ongelmat, tarpeet ja vahvuudet sekä pyrkiä vaikuttamaan poliittisesti yhteiskunnallisesti merkittäviin keskusteluihin ja aiheisiin (Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 76; Satka ym. 2016, 18).

Tutkimukset väittävät, että rakenteellinen sosiaalityö ja sosiaalityön sosiaalipolitiikkasuhde eivät ole riittävän vahvoja (mm. Lindh, Hautala & Romakkaniemi 2018, 40). On esitetty, että terveys hallitsisi liialti keskusteluissa ja että sosiaalinen näkökulma olisi kaventumassa niin, että sosiaalipolitiikka ei olisi enää itsenäinen tiede, vaan terveydenhuollolle alisteinen. Lisäksi medikalisoitumisen eli lääketieteellistymisen on jo pitkään nähty vaikuttavan sosiaalihuollon asemaan. Medikalisoitumisen seurauksena esimerkiksi vanhustenhuollossa terveydenhuollon vaikutus on kasvanut sosiaalihuollon kustannuksella. (Palola & Parpo 2011, 69; Sihto 2011, 261–262.) Tämän suuntainen keskustelu näyttää olleen vallalla jo useita vuosia. Myönnän suhtautuneeni tutkielmani aineistoon ennakkoluuloisesti – kirjoitettiinko sosiaalihuollosta juuri mitään. Tämän vuoksi mielenkiintoni

kohdistuu tässä tutkielmassa siihen, mitä sosiaalihuollosta tosiasiallisesti kirjoitettiin. Millainen on sanomalehtikirjoitusten luoma vaalien aikana vallitseva kuva sosiaalihuollosta? Tutkielmani avulla haluan tehdä näkyväksi sen, millaisessa roolissa sosiaalihuolto julkisessa keskustelussa on ja mihin jatkossa mahdollisesti tulisi kiinnittää huomiota, jotta keskustelu sosiaalihuollosta olisi mahdollisimman vaikuttavaa ja sen etuja ajavaa.

Olen tehnyt valinnan tutkielman sijoittamisesta sosiaalihuollon tutkimuskenttään. Sosiaalihuolto on sosiaalityön tärkein toimintaympäristö, jossa keskeisessä asemassa ovat viranomaisia ohjaavat säädökset, etuudet, palvelut ja henkilöstö (Rajavaara 2014, 151). Hyvinvointialueuudistus ja palveluiden järjestämistäsiirtoon siirtyminen hyvinvointialueille koskee nimenomaan suomalaista sosiaalihuoltoa ja on sen vuoksi järjestelmä-, organisaatio- ja toimintaympäristökeskeinen. Haapakoski ym. (2014, 337) ovat määritelleet sosiaalihuollon tutkimuskentäksi, jossa käsitellään tutkimusaiheina valtion ja kuntien kustantamia ja ylläpitämiä sosiaalihuollollisia tehtäviä. Koska oma tutkielmani paikantuu sosiaalihuollon järjestämisen muutokseen, on perusteltua liittää tutkielman osaksi sosiaalihuollon tutkimusta. Sosiaalihuollon ollessa enemmän toimintaympäristö näen merkityksellisenä tarkastella sen rinnalla sosiaalityön roolia, kohderyhmiä ja eetosta osana sosiaalihuoltoa. Tutkielma sijoittuu osin myös rakenteellisen sosiaalityöhön, mikä sitoo sen sosiaalityön tutkimuksen kenttään.

Tutkielma muodostuu seitsemästä pääluvusta. Luvussa kaksi määrittelen tutkimuksen tehtäväkentän eli sosiaalihuollon sekä sen paikan suomalaisessa yhteiskunnassa. Luvussa kaksi kuvaan myös uudistuksen vaiheet ja tavoitteet. Luvuissa kolme ja neljä tarkastelen sitä, miten sosiaalinen todellisuus rakentuu, miten valta näyttäytyy siinä ja miten media vaikuttaa yhteiskunnallisten näkemysten ja mielipiteiden muodostumisessa. Lisäksi luvussa neljä perehdyn sosiaalityön rooliin ja julkisuuskuvaan yhteiskunnallisessa keskustelussa sekä vaikuttamisen mahdollisuuksiin mediassa. Viidennen luvun keskeisenä sisältönä on tämän tutkielman toteutus ja sen metodologiset valinnat sekä luotettavuuden ja eettisyyden arviointi. Tulokset esittelen luvussa kuusi. Viimeisessä seitsemännessä luvussa kokoan yhteen tutkielman tulokset ja esitän niiden pohjalta tekemiäni johtopäätöksiä.

2 SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON UUDISTUS

2.1 Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen vaiheet ja tavoitteet

Sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisen on ollut vaihteita, joissa eri toimialoja on välillä integroitu, välillä hajautettu. Eri hallitukset ovat vuorollaan pyrkineet vaihtelevalla menestyksellä ratkaisemaan kompleksista ongelmaa eli sitä, miten turvataan riittävät sosiaali- ja terveystaloudelliset palvelut yhdenvertaisesti kaikkialla ja kaikissa väestöryhmissä. Kyse on suuren mittakaavan ongelmasta – sote-palveluihin on käytetty noin puolet kuntien budjeteista, ja alalla työskentelee kuudennes koko työvoimasta. (Rautiainen ym. 2020, 17, 21.) Nykyisen sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen juuret sijoittuvat 2000-luvun alkupuolelle, jolloin pitkälle hajautetun järjestämisen ja rahoitusvastuun ongelmat alkoivat tulla näkyviin. Ongelmien syntyminen vaikuttivat muun muassa jo 80-luvulla voimaantullut laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta (677/1982) ja 90-luvulla laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta (733/1992), joissa kummassakin muutettiin valtion osuuksia rahoituksesta sekä kuntien vastuuta palveluiden järjestämisestä. Keskeinen muutos oli se, millaisin perustein ja tekijöin valtionosuus määriteltiin. (Kananoja 2017b, 41–42; Möttönen & Kettunen 2014, 109–111.) Tämän jälkeen nähtiin tarve tarjota palveluita väestöllisesti laajemmille alueille taloudellisesti kestävämmiin. Haluttiin vahvempia kuntia tai kuntien yhteistoiminta-alueita. (Haavisto & Kananoja 2017, 146–147; Kananoja 2017b, 41–42; Möttönen & Kettunen 2014, 117.)

Kuntien rakennemuutosta alettiin valmistella vuonna 2005. Muutokseen päädyttiin, jotta pystyttäisiin turvaamaan palveluiden laatu ja saatavuus. Taustatekijöinä olivat väestön vanheneminen, palvelukysynnän kasvu, maan sisäiset muuttoliikkeet, yhdyskuntarakenteen tiivistyminen, henkilöstön eläköityminen, työvoiman niukkeneminen, julkisen talouden paineet sekä palveluiden tuotantotapojen monimuotoistuminen. Tämä kaikki vaatii uutta osaamista ja vahvempaa yhteistyötä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välillä. (Palola & Parpo 2011, 61.) Ensimmäinen konkreettinen askel uudistusta kohti oli vuonna 2007 aloitettu Paras-hanke ja sitä ohjaamaan säädetty laki kunta- ja palvelurakennemuutuksesta (169/2007). Paras-hankkeessa asetettiin 20 000 asukkaan raja sille, millaiselle väestöpohjalle perusterveydenhuollon ja -sosiaalihuollon palveluita tuli järjestää. Tällä saatiin pienennettyä peruspalveluiden järjestäjien määrää ja tarjottua kehittyneempiä palveluita asukkaille. (Haavisto & Kananoja 2017, 146–147; Kananoja 2017b, 41–42; Möttönen & Kettunen 2014, 117; Palola & Parpo 2011, 62; Rautiainen ym. 2020, 21–23.)

Paras-hankkeessa määriteltyä rajaa ei nähty riittävänä, vaan uudistaminen jatkui seuraavalla pääministeri Kataisen hallituskaudella (Haavisto & Kananoja 2017, 147; Möttönen & Kettunen 2014, 117; Rautiainen ym. 2020, 21–23). Seuraava merkittävämpi askel oli pääministeri Juha Sipilän asettaman koordinaatioryhmän eli niin sanotun Orpon ryhmän linjaus siitä, että sote-alueiden tulisi rakentua maakuntien keskuskaupunkien ja vähintään noin 50 000 asukkaan kuntien pohjalle. Maaliskuussa 2014 syntyi uusi esitys rakenneuudistukseksi, missä viisi vahvaa alueellista järjestäjää ottaisi vastuulleen kaikki sosiaali- ja terveyspalvelut, joita kunnat rahoittaisivat kapitaatioperiaatteen mukaisesti eli hyvinvointiriskiin perustuen. Hallituksen esitys (HE 324/2014 vp) kaatui eduskunnassa perustuslaillisiin ongelmiin. (Haavisto & Kananoja 2017, 147–148.)

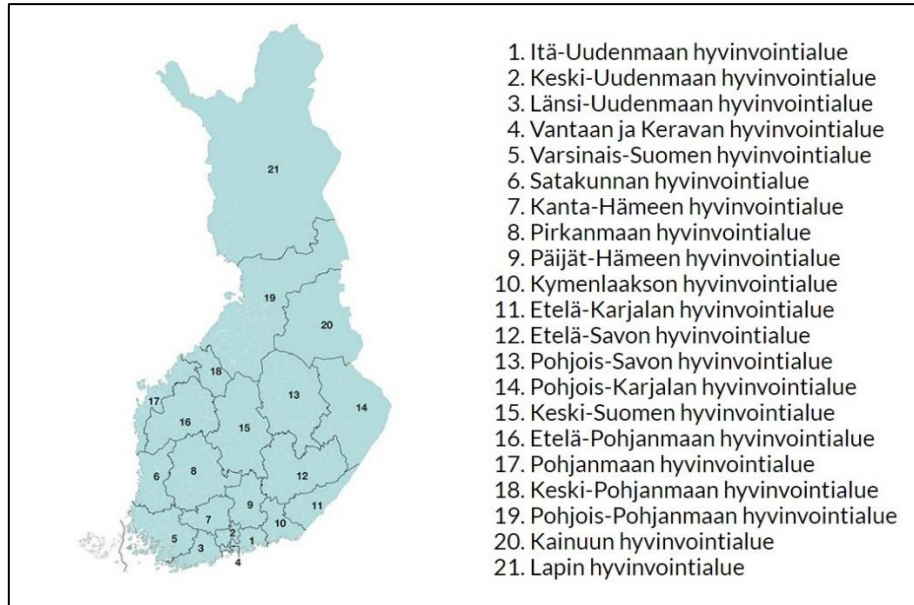
Vuoden 2014 uudistusyrityksen jälkeen pääministeri Sipilän hallitus aloitti uuden valmistelun, jonka tavoitteena oli siirtää sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuu kunnilta maakuntien aluepohjalla toimiville itsehallintoalueille. Tällöin rahoitusvastuu suunniteltiin siirrettäväksi valtiolle. (Kananoja 2017b, 41–42; Rautiainen ym. 2020, 21, 24.) Varsinaiset valmistelut aloitettiin vuonna 2015. Tavoitteena uudistuksessa oli yhdenvertaisten palveluiden tarjoaminen, hyvinvointi- ja terveyserojen vähentäminen sekä kustannusten kasvun hillitseminen. Sipilän hallituksen tavoitteissa kustannusten hallinta oli korostetumpaa kuin aikaisemmin. Tarkoituksena oli hillitä kustannusten kasvua vuoteen 2029 mennessä 3 miljardilla eurolla. Keskiössä oli peruspalveluiden vahvistaminen, digitaalisten palveluiden hyödyntämisen tehostaminen sekä julkisen talouden kestävyysvajeen vähentäminen. (Haavisto & Kananoja 2017, 145, 149; Kaasalainen 2019, 11–12; Lähteinen & Marjamäki 2017, 140; Manssila & Mattsson 2019, 11, 18–19; Rautiainen ym. 2020, 30–32.) Esityksessä päädyttiin perustamaan 18 maakuntaa, joille järjestämisvastuu sosiaali- ja terveyspalveluista siirtyisi. Ensimmäinen tavoite oli perustaa maakunnat 1.7.2017. (Haavisto & Kananoja 2017, 149; Kaasalainen 2019, 12–13.) Uudistuksen valmistelu päättyi lopulta Sipilän hallituksen eroon 8.3.2019, minkä jälkeen jatkovalmisteluun ei ollut enää edellytyksiä. Kritiikkiä valmistelu sai aikataulunsa vuoksi. Suuri hallintouudistus oli tarkoitus saada valmiiksi yhden hallituskauden aikana, mutta sitä jouduttiin lykkäämään sinä aikana kahdesti vaiheistuspuutteiden vuoksi. Lisäksi hankkeessa oli lainsäädännöllisiä haasteita, jotka estivät säädösvalmisteluita sekä päätöksentekoa. (Manssila & Mattsson 2019, 19, 167–168; Rautiainen ym. 2020, 24–27.)

SOTE-uudistuksen valmistelua jatkettiin seuraavassa hallituksessa pääministeri Sanna Marinin johdolla. Marinin hallitusohjelmassa määriteltiin yhdeksi tavoitteeksi oikeudenmukainen, yhdenvertainen ja mukaan ottava Suomi. Tämän keskeisimpänä sisältönä oli sosiaali- ja

terveyspalveluiden rakenneuudistus. Tavoitteena rakenneuudistuksessa oli Sipilän hallituksen tavoin hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen, yhdenvertaisten ja laadukkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palvelujen turvaaminen ja kustannusten kasvun hillitseminen. Lisäksi Marinin esityksessä tavoitteiksi asetettiin ammattitaitoisen työvoiman saannin turvaaminen, perus- ja erityistason palveluiden parempaan yhteistoimivuuteen pyrkiminen sekä ikääntymisen ja syntyvyyden laskun aiheuttamiin haasteisiin ja yhteiskunnallisten muutosten tuomiin haasteisiin vastaaminen. (Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019, 153; Rautiainen ym. 2020, 29–31; Sosiaali- ja terveysministeriö 2022b; Taskinen & Hujala 2020, 59–61.) Varsinaisesti lopullinen päätös hyvinvointialueista ja niihin siirtymisestä tehtiin eduskunnassa 23.6.2021 Marinin hallituksen esityksestä (241/2020).

Hyvinvointialueet muodostuvat Uttamaata lukuun ottamatta maakuntajaon pohjalta (Kuva 1). Uudenmaan maakunta jakautuu neljään hyvinvointialueeseen. Yhteensä hyvinvointialueita on 21. Lisäksi palveluja järjestää Helsingin kaupunki. Helsingin ohella myöskään Ahvenanmaa ei muodosta hyvinvointialuetta, vaan ne huolehtivat alueensa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä itsenäisesti. (Oikeusministeriö n.d.; Sote-uudistus 2022b.) Hyvinvointialueiden lisäksi on määritelty viisi yhteistyöaluetta, joissa kussakin jokaisella on yksi yliopistollista sairaalaa ylläpitävä hyvinvointialue. Jokainen hyvinvointialue kuuluu yhteen yhteistyöalueeseen. Rahoitus- ja järjestämisvastuu yhteistyöalueilla on hyvinvointialueilla. Poikkeuksena näistä on Helsingin kaupunki ja Uudenmaan hyvinvointialueet, joissa erikoissairaanhoidosta vastaa HUS-kuntayhtymä. HUS:lla on erikseen laissa säädetyt ja järjestämissopimuksessa sovitut erikoissairaanhoidon liittyvien tehtävien järjestämisvastuut. (Sote-uudistus 2022b.)

Hyvinvointialueet on määritelty julkisoikeudellisiksi yhteisöiksi, joilla on itsehallinto. Ylin päättävä elin on vaaleilla valittava aluevaltuusto. (Sote-uudistus 2022b.) Aluevaltuuston ensimmäinen nelivuotinen toimintakausi alkoi vaalivuoden 2022 kesäkuun alusta (Laki hyvinvointialueesta 611/2021; Sote-uudistus 2022b). Aluevaaleissa äänioikeutettuina olivat 18 vuotta täyttäneet Suomen kansalaiset sekä maassa vakinaisesti asuvat ulkomaalaiset (Perustuslaki 731/1999). Suomessa ei ole ennen näitä vaaleja järjestetty äänestystä perustuslain 121 §:ssä tarkoitettusta itsehallinnosta kuntia suuremmilla hallintoalueilla (Hallituksen esitys 241/2020). Muita toimielimiä hyvinvointialueilla ovat aluehallitus sekä tarkastus-, kansalliskieli- ja saamen kielen lautakunnat (Sote-uudistus 2022b).

Kuva 1. Hyvinvointialueet kartalla (Oikeusministeriö n.d.).

Myös lainsäädäntö on vaatinut omat uudistuksensa. Keskeisimmät sote- ja pelastustoimen uudistuksen lait presidentti Niinistö vahvisti 29.6.2021, kun eduskunta oli omalta osaltaan hyväksynyt. Lait tulivat voimaan porrastetusti 1.7.2021 alkaen, jolloin myös hyvinvointialueet aloittivat toimintansa. Maaliskuussa 2022, kun aluevaltuustot aloittivat toimintansa, tuli osa säädöksistä voimaan, kunnes 1.1.2023 alkaen järjestämismääräykset siirtyivät kokonaisuudessaan hyvinvointialueille. (Sote-uudistus 2022a.) Keskeisimpinä lakeina sosiaalihuollon osalta ovat olleet laki hyvinvointialueesta (29.6.2021/611), laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) ja laki sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla (615/2021). Lisäksi uudistukseen liittyen on säädetty lakeja maakunta- ja hyvinvointialuejaosta, hallinnon ja talouden järjestämisestä ja rahoituksesta sekä tehty yli sataan muuhun lakiin muutoksia hallituksen esityksellä (HE 56/2021). Nämä muutokset ovat olleet lähinnä teknisiä muutoksia järjestämismääräyksiin siirtyessä kunnilta hyvinvointialueille. (Sote-uudistus 2022a.)

2.2 Sosiaalihuolto hyvinvointialueilla

Sosiaalityön juuret Suomessa ovat niin kirkon toteuttamassa auttamistyössä, varakkaamman väestön hyväntekeväisyystyössä kuin siitä kunnille 1800-luvun lopulla siirtyneessä vaivahoidossa, mistä se on kehittynyt lakisääteiseksi palveluja ja taloudellista tukea tarjoavaksi sosiaalihuolloksi. Sosiaalihuollon järjestämis- ja rahoitusvastuussa olivat vuoden 2022 loppuun asti kunnat. Vuoden

2023 alusta vastuu siirtyi hyvinvointialueille. Sosiaalihuollon palveluita toki tuottavat myös valtio, järjestöt ja yritykset. Osansa nykyaikaiseen sosiaalihuoltoon on tuonut vakuutus pohjainen sosiaalipolitiikka sekä vapaaehtoisten toteuttama hyväntekeväisyystyö, missä merkittäviä uranuurtajia ovat olleet esimerkiksi yhdysvaltalaiset settlementityön ja kansalaiskeskeisen sosiaalityön uranuurtaja Jane Addams ja sosiaalityön menetelmällisen osaamisen kehittäjä Mary Richmond. Nämä eri polut ovat muodostaneet vähitellen ammatillisen kokonaisuuden, sosiaalityön. (Jaakkola 1994, 121; Kananoja 2017a, 27; Kananoja 2017b, 33–35.)

Sosiaalityöhön yhdistyy useampi käsite, joiden erot ja sisällöt eivät aina ole alan sisälläkään selkeitä. Sosiaalityön kansainvälisen järjestön (International Federation of Social Workers, IFSW) mukaan sosiaalityö määritellään professioksi ja tieteenalaksi, ”jolla edistetään yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista ja valtaantumista” (IFSW n.d.; Sosnet n.d.). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (2017, 26) määritelmässä ”sosiaalityö-termillä viitataan sosiaalipalveluiden lisäksi tieteen-, tutkimus- ja koulutusalaan sekä sosiaalityöntekijän koulutuksen saaneen henkilön ammatilliseen toimintaan muuallakin kuin sosiaalihuollossa, kuten vankilassa”. Sosiaalityö on niin ammatillista työtä kuin sosiaalityöntekijän koulutuksen saaneen henkilön tehtäviä (Kananoja 2017a, 28–29).

Sosiaalityö on osa yhteiskunnallista toimintaa, missä erilaiset yhteiskunnalliset rakenteet muokkaavat ja kehittävät sekä itse työtä että toimintaympäristöjä (Pohjola 2014, 18). Sosiaalityön tehtävä ja tavoite on tunnistaa ja paikantaa sosiaalisia ongelmia, kuvata sosiaalista pahoinvointia aiheuttavia mekanismeja sekä löytää toimivia käytäntöjä parantaa asiakasryhmien ja yksittäisten asiakkaiden elämänlaatua ja hyvinvointia. Ajasta ja paikasta riippumatta osa ihmisistä on marginaaliryhmissä omien resurssiensa, terveytensä ja eksistenssinsä puolesta. Sosiaalityön tehtävä on tavoittaa nämä ryhmät parantaakseen heidän hyvinvointiaan ja osallisuuttaan yhteiskunnassa. (Lindh ym. 2018, 49–50; Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 68; Paasio 2018, 255–256; Pohjola 2014, 26.)

Sosiaalityön ydin ei ole vain yhteiskunnallisissa paikoissa ja organisaatioiden toiminnassa, vaan se perustuu arvokkaaseen kohtaamiseen ja elämäntilanteiden monimuotoiseen ymmärtämiseen (Laitinen & Kempainen 2010, 138). Juhila (2006) on tarkastellut sosiaalityötä sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden suhteiden kautta. Sosiaalityön paikka ja tehtävät määrittyvät yhteiskunnallisen tilanteen ja ympäristön kautta, ja määrittäen toimijoiden suhteen sisältöjä. Suhteet rakentuvat liittämisen- ja kontrollisuhteena, kumppanuussuhteena, huolenpitosuhteena ja vuorovaikutuksessa rakentuvana suhteena. Sosiaalityön yhteiskunnallisena tehtävänä on siis asiakkaiden aktiivisuuden ja

vastuullisuuden vahvistamisen ja toimiminen ammatillisena kumppanina vahvistaen niin ihmisten kuin yhteisöjen voimavaroja ymmärtäen sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen merkitys hyvinvoinnin ylläpitämisessä. (Emt., 11–14, 260.) Toisaalta sosiaalityön tulisi ylettyä myös kansalaisten keskinäisiin suhteisiin kannustaen solidaarisuuteen ja yhteisvastuuseen. Sosiaalityön tulisi korostaa kansalaisten keskinäistä vastuuta niin, että heikoimmassa asemassa olevista pidettäisiin huolta ja ajettaisiin heidän asioitaan heidän oikeuksiensa heikentyessä. (Juhila 2006, 155–157; Kananoja 2017a; Kananoja 2017b, 38–39. 30; Pohjola 2018, 283.)

Julkisuudessa sosiaalityö näyttäytyy ensisijaisesti sosiaalipoliittisena toimintana, sosiaalipoliittisen järjestelmän välineenä, jolloin korostuu sosiaalityön tehtävä palveluiden ja etuuksien järjestäjänä ja toteuttajana (Kananoja 2017b, 38; Pohjola 2014, 19). Sosiaalityön osaamisen vahvuuksina nähdään yhteiskunnan järjestelmien, lakisääteisten oikeuksien, palveluiden ja etuuksien tuntemus. Tavoitteena on ohjata asiakas oikeanlaisen avun piiriin. Painotus on palveluohjauksessa. Sosiaalipoliittisen lähestymistavan heikkoutena on, että työn sisältö ja ideologia hyvinvoinnin kokonaisvaltaisesta huomioonottamisesta, luottamuksellisuus, arviointi ja tavoitteet jäävät vähemmälle huomiolle. Lain toteuttaminen ja järjestelmien käytännöt korostuvat työn määrittäjinä. (Kananoja 2017b, 38–39.)

Sosiaalihuolto määritellään sosiaali- ja terveydenhuoltoon kuuluvaksi viranomaisten organisoimaksi toiminnaksi, jossa ”tarkoituksena on järjestää yhteiskunnan jäsenille riittävät sosiaalipalvelut ja niihin kuuluva taloudellinen tuki” (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 2017, 17). Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) 1 §:ssä todetaan sosiaalihuollon tarkoitukseksi

1. edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta;
2. vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta;
3. turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet;
4. edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa;
5. parantaa yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä 1–4 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden toteuttamiseksi.

Perustuslaissa (731/1999) turvataan kansalaisille riittävien palveluiden saatavuus. Sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) puolestaan määritellään se, mitä palveluita sosiaalihuoltoon kuuluu. Sosiaalihuollon palvelut jaetaan yleisiin ja erityislainsäädännöllä tarjottaviin sosiaalipalveluihin. Lisäksi hyvinvointialueen palveluita täydentävät yritysten ja järjestöjen sosiaalipalvelut. (Kuva 2.)

Kuva 2. Sosiaalihuollon palvelut (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014; Sosiaali- ja terveysministeriö n.d.a).

Sosiaalihuollon palvelukenttä on laaja. Se koskettaa koko väestöä ja kaikkia eri ikäryhmiä, lapsiperheistä iäkkäisiin, tulotasosta tai yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta (Väärälä 2011, 32). Sosiaalihuolloksi toiminta määritellään silloin, kun vastuu palvelun toteuttamisesta on sosiaalihuollon ammattihenkilöllä. Lisäksi sosiaalihuoltoa ovat muun muassa omaishoito ja osana kotipalvelua ja kotihoitoa toteutettavat tehtävät kuten ateria- ja siivouspalvelut. Näissä vastuu on ensisijaisesti sosiaalihuollon ammattihenkilöllä, mutta tehtävät toteuttaa henkilö, jolla ei ole sosiaalihuollon ammatillista koulutusta. Sosiaalipalveluksi määritellään myös esimerkiksi kasvatus- ja perheneuvonta, jota toteuttavat sosiaali- ja terveydenhuollon henkilökunta yhteistyössä. (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015; Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 69–70; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Sosiaalihuollon ammattihenkilöitä ovat sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain (817/2015) mukaan sosiaalityöntekijät, sosionomit, geronomit ja kuntoutuksen ohjaajat. Heillä on oikeus toimia laillistettuina sosiaalihuollon ammattihenkilöinä. Lisäksi nimikesuojatuiksi sosiaalihuollon ammattihenkilöiksi, joilla on oikeus käyttää ammattinimikettä, on määritetty lähihoitajat, kodinhoitajat sekä kehitysvammaisten hoitajat (Valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 153/2016; Valvira n.d.). Edellisistä lähihoitaja on myös nimikesuojattu terveydenhuollon ammattihenkilö (Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä 564/1994).

Muutoksia sosiaalihuollon palveluihin lain määrittelemien tehtävien osalta ei sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa tullut. Lain muutokset koskivat ensisijaisesti järjestämisvastuuta. Selkeyttämään muutosta ja sote-uudistuksen sisältöä Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi kuvan

hyvinvointialueen tehtävistä (Kuva 3). Hyvinvointialueen tehtäviin kokonaisuudessaan on määritelty kuuluvaksi perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoido, sosiaalihuolto, lasten, nuorten ja perheiden palvelut, työikäisten palvelut, ikääntyneiden palvelut, mielenterveys- ja päihdepalvelut, vammaispalvelut, oppilas- ja opiskelijahuolto, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä pelastustoimi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022a). Näistä selkeimmin terveydenhuollon tehtäväksi erottuu perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoido, ja sosiaalihuollon tehtäväksi sosiaalihuolto. Muut pelastustoimea lukuun ottamatta eivät suoraan identifioitu jompaankumpaan, vaan ovat enemmän yhteistyön aluetta terveydenhuollon, mutta myös muun muassa nuorisotoimen, asumisen, työvoimapolveluiden sekä opetuksen ja koulutuksen kanssa (ks. Väärälä 2015, 6).

Kuva 3. Hyvinvointialueen tehtäviä. Sosiaali- ja terveysministeriö (2022a)

Hyvinvointialueuudistuksessa yksi keskeisistä kehittämiskohteista on peruspalveluiden vahvistaminen ja saavutettavuus. Kun vahvistetaan niitä palveluita, joihin asukkaat hakeutuvat ensimmäisenä ja jotka ovat saavutettavissa matalimmalla kynnyksellä, mahdollistetaan parempi asiakaslähtöisyys. (Haavisto & Kananoja 2017, 145.) Myös kalliimpien palveluiden päällekkäisyys ja erityispalveluiden käyttö vähenee, kun peruspalveluilla pystytään ennaltaehkäisemään erityispalveluiden tarve (Väyrynen ym. 2015, 108). Kaikkia palvelutasoja tarvitaan, mutta mitä paremmin matalan kynnyksen palvelut toimivat, sitä vähemmän tarvitaan erityistason palveluita. (Bardy & Heino 2013, 33.) Tämän vuoksi uudistuksessa pyritään erityispalveluita keskittämällä tehostamaan toimintaa ja vaikuttamaan kustannuksiin. Keskittämällä pyritään niin ikään mahdollistamaan sosiaalihuollon vaativienkin palveluiden järjestämiseen vaadittava osaaminen ja kehittämistyö. (Haavisto & Kananoja 2017, 145, 150–153.)

Hyvinvointialueille siirtyminen on osa suurempaa yhteiskunnallista ja rakenteellista muutosta. Samanaikaisesti on käynnissä digitalisoituminen, uusliberalistisen talouspolitiikan murros, globalisoituminen, sosiaalisen ja terveyden integroituminen, palveluiden markkinoituminen sekä eriarvioistuminen ja polarisaatio. (Jokiranta 2022, 146–147; Lindh ym. 2017, 40.) Pohjolan (2018, 280–281) mukaan edelliset muutokset, joita teknologinen kehitys ja media osaltaan nopeuttavat, ovat yhtä lailla sidoksissa sosiaalityöhön. Nämä lisäävät kehittämisen ja muutoksen haasteita sosiaalityölle muun muassa poliittisideologisen ilmapiirin, yhteiskunnallisten suhteiden, rakenteiden, toimintatapojen, lainsäädännön ja tiedon tarpeiden osalta. Sosiaali- ja terveystalouselämyksjärjestelmän uudistaminen tuo sosiaalityölle eteen uudistusvaatimuksia, jotka edellyttävät alan osaamisen ja asiantuntijuuden uutta jäsentämistä.

Sosiaalihuollon paikkaa hyvinvointialueilla määriteltäessä tulee tarkastella myös sosiaalityön asiantuntijuuden ja toimintaympäristön paikkaa. Lindh ym. (2017) piirtävät uhkakuvia ja muutospaineita siitä, miten muuttuvassa palvelurakenteessa sekä yhteiskunnassa ja sen politiikassa sosiaalisen käsite ja sosiaalityön asiantuntijuus jää vahvempien politiikkasektoreiden varjoon. Tämä näkyy muun muassa muutoksena monitoimijaisuuden, yhteistoiminnallisuuden, kumppanuuden ja yhteisyyttä painottavien käsitteiden käytössä yksilökeskeisen asiantuntijuuden sijaan. Edelliset käsitteet ilmentävät yhteiskuntapolitiikan ja hyvinvointipalvelujärjestelmän ideologista ja toiminnallista muutosta, joka puolestaan vaikuttaa sosiaalityöhön muokkaamalla toimintaympäristöjä, ammatillista toimintaa, toimintarooleja ja ammatillista identiteettiä. Sosiaalityössä tullaan tulevaisuudessa yhä vahvemmin järjestämään monialaista, eri alojen ja eri järjestelmissä työskentelevien ammattilaisten välistä yhteistoimintaa. (emt., 41–42.) Siirtyminen hyvinvointialueelle, missä hallinto ja organisaatio yhtenäistyy terveyshuollon kanssa, luo sosiaalityön asiantuntijuuden ja sosiaalihuollon paikan muuttuessa velvollisuuden sosiaalisen osaamisen korostamiselle ja esiin nostamiselle (Kananoja 2017a, 30–31; Lindh ym. 2017, 59). Sosiaalisen osaamisen erityiset piirteet ovat palvelujärjestelmän asiantuntijuus, kyky ajaa sosiaalisia oikeuksia, yhteiskunnalliset vaikuttamis- ja kehittämistaidot, sosiaalisen vuorovaikutuksen taito sekä kyky soveltaa erilaisia teorioita asiakas- ja rakenteellisessa työssä ja sosiaalisten ongelmien arvioimisessa ja tunnistamisessa (Lindh ym. 2017, 41).

3 SOSIAALINEN KONSTRUKTIONISMI, DISKURSSIT JA VALTA

3.1 Sosiaalinen konstruktionismi

”Todellisuus on sosiaalisesti rakentunutta”, toteavat Berger & Luckmann (1994) teoksessaan “The Social Construction of Reality”. Todellisuudella Berger & Luckmann tarkoittavat sitä, miten olemassa olevat ilmiöt ovat olemassa tahdosta tai toiveista riippumatta, mutta tiedostettuna. Merkityksellistä todellisuuden ja tiedon rakentumisessa on se, että se on yhteiskunnallisesti sitoutunutta. Todellisuus on rakentunut ja vakiintunut eri tavoin riippuen ympäröivästä yhteisöstä. (emt., 11–13.) Sosiaalinen konstruktionismi on saanut vaikutteita eri tieteenaloista kuten filosofiasta, sosiologiasta ja kielitieteistä, mikä tekee siitä monitieteisen tieteenfilosofisen suuntauksen. Sen alle lukeutuu useita erilaisia lähestymistapoja; ei ole ainoastaan yhtä yksittäistä kuvausta, koska jokainen tarkastelee todellisuutta eri näkökulmista. Sosiaalisen konstruktionismin keskeisiä oletuksia ovat kriittisyys itsestäänselvyyksiä kohtaan, käsitysten historiallisuus ja kulttuurisuus, tiedon syntyminen sosiaalisissa prosesseissa sekä tiedon ja sosiaalisen toiminnan yhteys. (Burr 2015, 2; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Sosiaalinen konstruktionismi on teoreettinen lähestymistapa, joka korostaa yksilön ja yhteiskunnan välisen vuorovaikutuksen merkitystä ihmisten ymmärryksen ja todellisuudenmuodostuksen kannalta. Sosiaalinen todellisuus rakentuu sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa ja tapahtumissa ihmisten jokapäiväisessä elämässä. Ihmisten välisissä kohtaamisissa kunkin henkilökohtainen käsitys tiedosta tulee jaetuksi, ja samalla rakentuu sen hetkinen todellisuus ja tieto maailmasta. Tieto muuttuu ja uudelleenrakentuu aina, kun siihen liitetään yksilön omaa tietovarantoa. Se, mikä on totuus, vaihtelee historiallisesti ja kulttuurien välillä. Yksilön oma kulttuuritausta ja aika, jota hän elää, ovat vaikuttamassa siihen, miten asia ymmärretään tai tulkitaan. Tieto ei ole objektiivisten havaintojen tulosta, vaan syntynyt sosiaalisissa prosesseissa ja vuorovaikutuksen tuotoksina ihmisten välillä. Sosiaalinen todellisuus siis muuttuu ajassa ja paikassa. Se pitää yllä tiettyjä totuuksia ja samalla poissulkee ja vaimentaa tiettyjä. (Burr 2015, 2–5.)

Sosiaalinen konstruktionismi haastaa ajatuksen siitä, että havaintomme maailmasta heijastavat objektiivista todellisuutta ja että tiedon saaminen on ongelmattomasti mahdollista. Maailmaa voi katsoa eri näkökulmista, jolloin valittu näkökulma vaikuttaa tiedon rakentumiseen ja siihen, millaisiin

tarkoituksiin sitä käytetään. Maailman tarkastelu edellyttää kriittistä näkökulmaa, joka haastaa oletukset ja nykyiset kategorisoinnit. Tieto ei ole tällöin objektiivista, vaan se palvelee tiettyjä näkökulmia ja etuja enemmän kuin toisia. Maailman ymmärtäminen perustuu toisten ihmisten näkökulmiin, sillä asiat eivät ole olemassa itsenäisesti, vaan ne ovat riippuvaisia siitä, miten ne määritellään ja luokitellaan kontekstista riippuen. Sosiaalisessa konstruktionismissa kieli on yksi tärkeimmistä keinoista, joilla rakennamme sosiaalista ja psykologista maailmaamme. Kieli on muutakin kuin pelkkä tapa ilmasta itseämme. Käyttäessämme kieltä rakennamme samalla maailmaa, minkä vuoksi kielenkäyttöä voi pitää myös toiminnan muotona. Painopiste sosiaalisessa konstruktionismissa on siis ihmisten sosiaalisissa käytännöissä ja ihmisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. (Burr 2015, 2–4, 6, 9–11.)

3.2 Diskurssit ja valta

Yksinkertaisimmillaan diskurssi merkitsee tapaa puhua ja keskustella tietystä asiasta tai ilmiöstä. Se muodostaa käytävälle keskustelulle kehykset, jotka määrittelevät sen, mikä kuuluu samaan diskurssiin ja mikä ei. Ympäristön havainnointi tapahtuu aina jonkin diskurssin kautta. (Nieminen & Pantti 2012, 123.) Termille diskurssi on kaksi eri lähestymistapaa. Kielitieteissä diskurssi määritellään sosiaalisena toimintana ja vuorovaikutuksena sekä sosiaalisissa tilanteissa näyttäytyvänä ihmisten välisenä kanssakäymisenä. (Fairclough 1997, 31.) Michel Foucault'n (2005) mukaan diskurssit ovat enemmän kuin merkkien ja sanojen kokonaisuuksia. Ne ikään kuin muovaavat kohteet, joista kulloinkin puhutaan eli merkityksellistävät ne tietynlaisiksi. (Foucault 2005, 68–69.)

Foucault'n diskurssikäsite viittaa tiettyjen sosiaalisten käytäntöjen, kuten kielen, tiedon ja vallan, järjestelmällisiin ja organisoituihin rakenteisiin. Diskurssit ovat tärkeitä siksi, että ne eivät ainoastaan heijasta todellisuutta vaan myös tuottavat sen. Foucault'n diskurssikäsitteen keskeinen ajatus on se, että diskurssit määrittelevät sen, mitä voimme ajatella, puhua ja tietää. Niiden avulla yhteiskunta kontrolloi tietoa ja valtaa, ja niiden avulla tuotetaan totuutta, jonka pohjalta muodostamme käsityksemme maailmasta. Diskurssit muuttuvat ajan myötä, ja niiden muutokset heijastavat yhteiskunnan kehitystä ja valtarakenteiden uudelleenjärjestelyjä. Diskurssien analyysi auttaa meitä ymmärtämään, kuinka valta toimii yhteiskunnassa ja kuinka se vaikuttaa siihen, mitä voimme ajatella ja tehdä. Diskurssianalyysi voi auttaa meitä purkamaan valtarakenteita ja kehittämään uusia tapoja ajatella ja toimia. (Foucault 2005.) Diskurssi on siis kunkin aikakauden ja kunkin tilanteen

kielenkäytössä ilmenevää ymmärrystä todellisuudesta (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 25–26). Diskursseissa kuvataan ja organisoidaan ihmisten välisiä suhteita sekä ihmisten ja instituutioiden toimintaa. Ne tuottavat toisaalta ääneen sanottuja asioita yhteiskunnallisista ja kulttuurillisista ilmiöistä ja toisaalta myös niitä asioita, joista ei puhuta. (Foucault 2005, 150–156.)

Tieto ja valta sijoittuvat instituutioiden sisälle, mikä puolestaan luo ja määrittelee diskurssien suunnan. Keskeisintä on diskurssi, erottamaton yhdistelmä tietoa ja valtaa. (Alhanen 2007, 135–138, 196; Powell 2013, 47–48.) Valta on moniulotteista, monitahoista ja hävittämätöntä, ja toimii yhteiskunnan sisällä ja suhteiden verkostossa. (Garret 2018, 170.) Foucault'n mukaan moderni valta tuottaa kaksisuuntaisen prosessin yksityishenkilön ja julkisen kansalaisuuden välille toisaalta totalisoimalla ja toisaalta individualisoimalla. Foucault kieltää sen, että tietyllä ryhmällä tai luokalla olisi valtamonopoli. Valta on sosiaalisissa verkostoissa ja vaikuttaa yksilöihin jokapäiväisen vuorovaikutuksen kautta. (Alhanen 2007, 118, 120–121; Powell 2013, 49.) Valta ei myöskään ole ylhäältä alaspäin suuntautuvaa, eikä valtaa ole vain yhteiskunnan hallitsevalla luokalla tai kapitalistisen valtion käsissä (Garret 2018, 171). Vallan vaikutukset eivät ole pysyviä tai stabiileja, mikä avaa mahdollisuuden muutokselle olemassa olevissa valtasuhteissa. Valta on relationaalista, mikä tarkoittaa vallan syntyvän ja ilmenevän suhteissa, joita ihmiset tai ryhmät ovat keskenään. Valta ei ole yksiselitteisesti kenenkään hallussa, vaan se on jatkuvassa vuorovaikutuksessa ja neuvottelussa eri yhteiskunnallisten toimijoiden välillä. Valtaa ei siis voi ymmärtää irrallaan sosiaalisista suhteista ja kontekstista, jossa se ilmenee. (Powell 2013, 49.)

4 SOSIAALITYÖ YHTEISKUNNALLISESSA KESKUSTELUSSA

4.1 Median vaikutus yhteiskunnalliseen keskusteluun

Median ja yhteiskunnan välillä on vuorovaikutuksellinen ja tiivis suhde. Eri medioiden tuottamat esitykset heijastavat maailman tapahtumia, mutta myös tuottavat tulkintoja maailmasta. (Niemi & Perälä 2018, 149.) Media on joukkoviestinnän yleiskäsite, johon sisältyy muun muassa sanoma- ja aikakauslehdet, tv ja radio, internet, sosiaalinen media, valo- ja elokuva, kirjat ja podcastit. Median esitykset luovat kukin oman tarinansa, merkityssisältönsä ja sosiaalisen rakentuneen todellisuuden, mikä joko vahvistaa, heikentää tai muuttaa olemassa olevaa ja vallalla olevaa käsitystä ja todellisuutta jostakin asiasta tai ilmiöstä. Mediassa julkaistut esitykset tuottavat todellisuutta ja rakentavat ihmisten ideologista maailmaa eli sitä, miten ihmisten asema ja oikeudet, mielipiteet ja arvot ja unelmat ja tunteet näyttäytyvät. Esitykset ovat representaatioita, jotka rakentuvat poliittisesti ja tuottavat yhteiskunnallista ja poliittista todellisuutta. (Nieminen & Pantti 2012, 14, 103, 118, 124.) Median eri areenat tarjoavat tilan yhteiskunnalliselle ja julkiselle keskustelulle sekä mahdollisuuden vaikuttaa yhteiskuntaan (Niemi & Perälä 2018, 149; Pietilä 2010a, 373).

Median vaikutusta yhteiskunnassa voidaan tarkastella kysymällä, millaisia kulttuurillisia ja yhteiskunnallisia tehtäviä medialla on. Tehtävät voidaan jakaa informatiiviseen ja orientoivaan, sosiaaliseen ja itseilmaisulliseen sekä viihteelliseen funktioon. Median kautta mahdollistuu kansalaisten osallistuminen yhteiskunnallisia ja kulttuurillisia kysymyksiä koskevaan julkiseen keskusteluun. Media myös luo kuvia ja kuvauksia yksityisistä ja yhteisistä kokemuksista. Media on osa yhteiskunnallista todellisuutta luoden yhtä aikaa todellisuutta ja arvoja sekä käsityksiä muokkaavia areenoja. Todellisuus, tieto, ymmärrys ja arkitotuus toisin sanoen rakentuvat median luoman maailman kautta eli medioituvat. Medioituminen näkyy niin ihmisten arkielämässä ja identiteetin määrittelyssä kuin tieteen, taiteen ja politiikan instituutioissakin. (Nieminen & Pantti 2012, 12–17.) Merkityksellistä on ymmärtää, että medioituminen on kaksisuuntainen, vuorovaikutteinen prosessi (Kunelius ym. 2009, 73; Väliverronen 2012, 95).

Medioitumisessa on kyse yhteiskunnallisesta muutosprosessista, jossa media on saanut erityistä vaikutusvaltaa yhteiskunnan eri alueilla. Medialla on vaikutusta siihen, mikä nähdään tärkeänä ja miten teemme valintojamme. (Isotalus 2017, 19–20.) Krotzin (2014) mukaan medioituminen onkin yksi yhteiskunnallinen metaprosessi globalisoitumisen, kaupungistumisen tai yksilöllistymisen

rinnalla. Medioitumisen käsitteen avulla pyritään myös hahmottamaan median yhteiskunnallista roolia. Toisaalta se ikään kuin tunkeutuu muihin yhteiskunnallisiin instituutioihin, kun toisaalta taas kyse on enemmän pitkäkestoisesta median ja muun yhteiskunnan muutosten keskinäisestä vuorovaikutuksellisesta ja sosiaalisesta prosessista. (Noppari & Niemi 2017, luku 10.)

Medioitumista voidaan tarkastella kahdella eri tasolla. Makrotasolla medioituminen ilmenee instituutioiden riippuvuutena mediasta ja sen tarjoamasta näkyvyydestä. (Seppänen & Väliaverronen 2012, 41.) Poliitikassa tämä mahdollistaa puolueiden ja poliitikkojen näkymisen sekä tärkeinä pitämiensä asioiden ja ajatusten ajamisen julkisuudessa. Poliitikot tarvitsevat mediaa, mutta myös media on riippuvainen politiikasta ja sen tuottamista uutisaiheista. (Isotalus 2017, 21–22.) Mikrotasolla medioituminen voidaan nähdä joko vuorovaikutuksen näkökulmasta, jossa yhteys muihin ihmisiin ja asioihin on riippuvainen teknisistä laitteista ja sovelluksista, tai paikkana omien arvojemme ja ajatusmaailmamme tarkasteluun. Media ei määrittele ihmisten identiteettejä tai ajatuksia, mutta sillä on oma vaikutuksensa yksilöiden valintoihin, mitä ei tulisi vähätellä. (Seppänen & Väliaverronen 2012, 42–43.) Hjarvardin (2008, 113–115) mukaan medioituvassa yhteiskunnassa media itsenäistyy instituutiona ja ottaa omien intressiensä mukaisen toimintalogiikan; toisaalta se on samalla kiinteä osa muiden yhteiskunnan instituutioiden toimintaa. Medioitumisen käsite antaa tilan tarkastella median valtaa yhteiskunnallisten ja poliittisten asioiden käsittelyyn julkisuudessa. Poliitikon tai muun yhteiskunnallisen vaikuttajan tulee mukautua median toimintatapoihin ja vaatimukseen oman asiansa kuuluviin ja mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. (Hjarvard 2008, 117; Väliaverronen & Kunelius 2009, 226.) Media on ikään kuin itsenäinen instituutio kulttuuristen ja yhteiskunnallisten instituutioiden välillä koordinoimassa vuorovaikutusta (Hjarvard 2008, 106).

Median valta yhteiskuntaan ja kulttuuriin näyttäytyy nimenomaan mielipiteiden, tietojen, asenteiden tai käyttäytymisen muokkaajana. Oletus on, että media hallitsee yleistä mielipidettä määrittelemällä, mistä asioista ihmisillä on mielipiteitä, ei niinkään sitä, mitä mieltä ihmiset tosiasiallisesti näistä kysymyksistä ovat. Esimerkiksi vaalien alla median kautta syntyy käsitys siitä, mistä juuri nyt on merkityksellistä keskustella. (Kunelius ym. 2009, 48–51.) Toisaalta median tuottama sisältö muovaa yleistä mielipidettä, esittää argumentaatioita ja nostaa tärkeänä pidettävät asiat keskiöön. Tehtävillä valinnoilla hallitaan asialistaa ja samalla tuodaan vallalla olevat mielipiteet muun muassa poliittiseen päätöksentekoon ja neuvotteluihin; päätetään, keiden äänet pääsevät kuuluviin. (Kunelius ym. 2009, 48–51; Niemi & Perälä 2018, 151; Nieminen & Pantti 2012, 95–96.)

McNairin mukaan (2003, 24–25) medialla on yhteiskunnallisessa ja poliittisessä keskustelussa viisi tehtävää. Ensinnäkin median velvollisuus on tietojen välittäminen kansalaisille yhteiskunnallisista tapahtumista ja keskusteluista, ja toiseksi välitettävien tietojen merkityksistä ja merkitevyydestä valistaminen. Kolmanneksi tiedotusvälineiden on tarjottava paikka julkiselle keskustelulle, mutta myös mahdollisuus erimielisyyksien ilmaisemiselle. Neljäs tehtävä on eri osapuolten toiminnan valvonta eli niin sanottu ”vahtikoirana” toimiminen. Keskeistä tehtävässä on poliittisen toiminnan avoimuuden lisääminen. Viidentenä tehtävänä median tulee mahdollistaa eri osapuolten äänien kuuluviin tuominen. Erityisesti vaalien aikaan voidaan nähdä eri medioiden tukevan tiettyjä poliittisia puolueita, jolloin median pyrkimyksenä näyttäytyy pikemminkin taivuttelu ja puolueen kannatuksen lisääminen kuin avoimen ja puolueettoman keskustelun luominen. Näiden kaikkien ehtojen täyttymisen lisäksi todellisen demokratian toteutumiseksi tulisi keskustelun olla myös kansalaisille ymmärrettävää.

Michael Ryan (2001) on verrannut journalismia ja tieteellistä tutkimusta toisiinsa. Molemmissa tietoa kerätään ja tuotetaan vakiintunein menetelmin, ja tiedon avulla pyritään kuvaamaan todellisuutta mahdollisimman realistisesti. Sekä journalismissa että tieteellisessä tutkimuksessa pyritään kriittisyyteen ja skeptisyyteen auktoriteetteja kohtaan, olemaan avoimia vaihtoehtoisille selityksille sekä tavoittelemaan puolueettomuutta. (Emt 2001, 7–8.) Journalismissa neutraaliuden ihanne ja pyrkimys objektiivisuuteen eli pyrkimys ilmaista ja erottaa uutiset mielipiteistä vahvistui 1900-luvun alkupuolella. Objektiivisuus ohjaa toimittajaa erottamaan faktat arvoista ja pyrkimään ilmaisuun ilman tunnepitoisuutta; kuvaamaan eri osapuolet tasapuolisesti ilman, että toimittaja ilmaisee tai puuttuu arvottavasti sisältöön. Sittemmin objektiivisuutta journalismissa on kritisoitu: ei ole olemassa puolueetonta journalismia, joka täysin erottaisi faktat arvoista ja tosiasiallisesti varmistaisi puolueettoman tiedon esittämisen. Lisäksi objektiivisuuden on nähty tapahtuvan toimittajan itsenäisen ajattelun ja yhteiskunnan ”vahtikoirafunktion” kustannuksella. (Niemi 2018, 81–83; Nieminen & Pantti 2012, 133.) Objektiivisuutta merkityksellisempää on se, että mediaesityksessä tuodaan esiin omat lähtökohdat ja arvoperusta siten, että lukija voi itse arvioida ja peilata omaa mielipidettään esitettyyn (Nieminen & Pantti 2012, 133). Medialla on kuitenkin rooli itsenäisenä yhteiskunnallisen keskustelun muotoilijana ja vaikuttajana, mikä ei varsinaisesti tue objektiivista journalismin ihannetta. (Niemi 2018, 83–84.)

Hautakangas & Ahva (2018, 294) väittävät kansalaisten luottamuksen demokraattisen yhteiskunnalliseen toimivuuteen olevan pitkälti journalismin ja sen tuottaman politiikan julkisen kuvan varassa. Luottamusta lisää dialogisuuden vahvistaminen sekä keskustelussa olevien

jännitteiden ja erojen kuvaaminen ja avaaminen. Eri järjestelmissä toimivien päättäjien tavoitteena on saada muut näkemään ja tukemaan heidän tavoitteitaan (Entman 2004, 147), mikä tekee päättäjille ja poliitikoille eri median areenoille pääsemisen yhteiskunnallisesti tärkeäksi (Niemi & Perälä 2018, 152). Riskinä tässä on, että median tuottama kuva muodostuu populistiseksi ja vastakkain asettelevaksi journalistien tavoittellessa lukijoita kirjoituksilleen klikkiotsikoin ja repäisevin sisällöin. Asioista ja ilmiöistä tulisi kirjoittaa muustakin kuin keskinäisen kilpailun näkökulmasta. Keskustelun ollessa kamppailu, joka pyritään voittamaan, sekä voittajien ja häviäjien kuvaamiseen keskittymällä jää avaamatta oleellinen tieto poliittisten päätösten vaikutuksista tai keinoista vaikuttaa. Konsensuksen tavoittelu saattaa piilottaa valta-asetelmat. (Hautakangas & Ahva 2018, 294–297.)

Moniarvoisuuden ja erimielisyyden kuvaaminen parhaimmillaan vahvistaa demokratiaa ja sen toimivuutta. Pyrkimys moniäänisyyteen kuvaa totuudenmukaisemmin niin monimutkaisia yhteiskunnallisia kysymyksiä kuin ongelmien ratkaisemisen kompleksisuutta. (Hautakangas & Ahva 2018, 294–297.) Tulkinnoilla yhteiskunnallisista ongelmista ja niiden ratkaisuksista, aihealueiden valinnoilla ja moniäänisyyden esiin tuomisella on vaikutuksensa. Tulkintojen toistuvuus vaikuttaa pitkällä aikajänteellä kansalaisten ja näin myös päätöksiä tekevien viranomaisten ja poliitikkojen käsityksiin ja sitä kautta myös esimerkiksi taloudellisten resurssien jakoon ja arvokäsityksiin. Vastaavasti keskusteluun ja valintoihin vaikuttavat myös keskustelun ulkopuolelle jäävät tulkinnat ja käsitykset. (Niemi & Perälä 2018, 151.) Pietilä (2010a, 380–381) kirjoittaa, että yhteiskunnallisten ongelmien saamiseksi julkiseen keskusteluun ja julkiselle agendalle tulee kilpailla ja ponnistella, jotta ongelma tunnistettaisiin yleisesti todelliseksi ongelmaksi. Julkisuus on välttämättömyys, vaikka kaikki keskustelu ja toiminta ei olisikaan julkista.

Väliverronen (2012, 87–95) tarkastelee median valtaa kolmesta eri näkökulmasta: media vallankäytön lähteenä, resurssina ja areenana. Ensimmäisessä on kyse siitä, miten median nähdään vaikuttavan kansalaisten käyttäytymiseen, suhtautumiseen, mielipiteisiin ja arvoihin tietynlaisia sisältöjä määrittelemällä ja esiin nostamalla. Median rooli nähdään enemmän välillisenä, ”yhteiskunnallisten muutosten katalysaattorina” kuin välittömänä vaikuttajana tai muutosten alullepanijana. Vallankäytön resurssina media antaa tietyille median toimijoille kuten median omistajille ja mediaorganisaatioiden johtajille mahdollisuuden ja kyvyn käyttää valtaa yhteiskunnassa. Toisaalta medialla on valtaa antaa näkyvyyttä ja merkityksiä, minkä vuoksi yhteiskunnan eri toimijat pyrkivät edistämään päämääriään tuomalla julkisuuteen, median areenalle, omia sisältöjä ja näkökulmia. Media on osaltaan heille sekä resurssi että areena.

Median merkitys perustuu median jatkuvaan läsnäoloon ihmisten ja organisaatioiden arjessa, mikä antaa sille merkityksen valtaapitävänä keskuksena. Media luo puheenaiheita, moraalisia arvioita ja yhteiskunnallisia arvoja. (Väliveronen 2012, 103.) Median valta onkin enemmän huomion kohdistamisen ja mielikuvien synnyttämisen valtaa, jossa mielikuvat vaikuttavat monella tasolla ja tavalla. Poliitikassa tämä tarkoittaa oman toiminnan legitimointia sekä poliittisen tyylin ja arvomaailman esilletuontia, joilla poliitikko pyrkii luomaan itselleen ja puolueelleen menestystä. Toisaalta media toimii myös tilana puhutella kansapäättäjiä ja omaan verkostoon kuuluvia. (Noppari & Niemi 2017, kpl 10.)

Väliveronen (2012) kyseenalaistaa median vallan laajuuden ja vaikutuksen. Kyse on Väliverosen mukaan enemmän kuvittelusta vallasta eli siitä, miten muut uskovat medially olevan enemmän ja merkityksellisempää valtaa ja näin alkavat toimia tämän uskomuksen mukaisesti. Media on yhteiskunnallinen kuvitteellinen keskipiste, joka peilaa sen hetkistä todellisuutta ja käsitystä yhteiskunnasta. (Emt 2012, 92, 100.) Median vallan kasvua vastaan puhuu myös perinteisen journalismin viimeaikainen kehitys. Tähän ovat vaikuttaneet mediayritysten toiminnan tehostaminen, resurssien leikkaaminen toimitustyöstä sekä työtahdin ja kiireen kiristyminen, mikä puolestaan on mahdollistanut viestintätoimistojen ja poliittisten toimijoiden tuottaman aineiston julkaisemisen suhteellisen kriittistä. Kilpailu yleisöstä on kova, ja huomiota tavoitellaan viihteen keinoin laatujournalismin sijaan. (Helle 2009, 91; Noppari & Niemi 2017, kpl 10; Väliveronen 2009, 13–14, 25; Väliveronen 2012, 96.) Sosiaalisella medially on ollut oma vaikutuksensa journalistisen median vallan vähenemiseen ja vaikutuksen muuttumiseen. Perinteistä ammattimaista journalismia on tullut haastamaan tavallisten kansalaisten tuottama verkkosisältö erilaisilla sosiaalisen median alustoilla. (Noppari & Niemi 2017, kpl 10; Väliveronen 2009, 14.) Verkossa tapahtuva niin sanottu kaksoiskatselun tapa kehittää jatkuvasti uusia tulkintoja reaaliaikaisesti ja tarkastelee toimittajien suoriutumista kriittisesti. Kaksoiskatselulla tarkoitetaan tapaa, jossa mediankäyttäjä samalla seurattessaan uutismedian tuottamaa sisältöä seuraa ja osallistuu siitä käytävään keskusteluun sosiaalisessa mediassa. (Noppari & Niemi 2017, kpl 10.)

Mielikuvien lisäksi journalistinen valta näyttäytyy myös asiakysymyksissä, jolloin huomio kohdistuu yksittäisiin ongelmakohtiin tai asioihin. Medially on kyky vaikuttaa tehokkaasti erityisesti tunteisiin vetoavissa tapauksissa, jolloin runsas uutisointi luo painetta asian käsittelyn nopeuttamiseksi. Toisaalta agendavaltaa voi käyttää negatiivisesti rajoittamalla asioiden pääsyä valtajulkisuuteen. (Noppari & Niemi 2017, kpl 10.) Walgrave ja van Aelst (2006) puolestaan tarkastelevat agendavaltaa symbolisen ja substantiaalisen agendan näkökulmista. Symboliseen agendaan eli politiikan julkisiin

esitys- ja puhetapoihin medialla on nähtävissä vahvoja vaikutuksia. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, mistä poliitikot ja muut päättäjät antavat lausuntoja ja millaisia puheenvuoroja he tuottavat. Substantiaaliseen agendaan eli poliittisiin ratkaisuihin ja päätöksiin, politiikan sisältöihin ja tekoihin vaikutus puolestaan jää vähäisemmäksi.

Tiedotusvälineet vaikuttavat siihen, mistä maailman tapahtumista olemme tietoisia ja mistä emme. Niillä on mahdollisuus muokata julkista keskustelua ja keskittää yleinen kiinnostus tiettyihin aiheisiin, ja näin vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja toimintaan. (Happer & Philo 2013, 321.) Sanomalehtimedia tavoittaa sekä painettujen että digijulkaisujen avulla yhteensä 96 % yli 15-vuotiaista suomalaisista (Uutismedian liitto 2021). Sanomalehden kautta voidaan vaikuttaa valtaosaan suomalaisista, mikä tekee siitä merkittävän vaikuttajan, vaikka sosiaalisen median aikaansaama murros onkin heikentänyt journalistisen median roolia julkisen keskustelun määrittelijänä. (Ikäheimo & Vahti 2021, 28). Toisaalta perinteisen median merkitystä on vähentänyt digitalisaation ja teknologian kehittyminen, mikä on johtanut julkisen keskustelun areenojen muuttumiseen ja näin esimerkiksi sanomalehtijournalismin roolin julkisen keskustelun synnyttämisen ja portinvartijana toimimisen pienenemiseen (Tampere 2020, 95). Muutoksista huolimatta suomalaisten luottamus ammattimaiseen uutismediaan, erityisesti johtaviin valtakunnallisiin medioihin, on pysynyt korkealla (Matikainen ym. 2020, 2; Ojala & Matikainen 2022, 44, 60).

4.2 Rakenteellinen sosiaalityö

Sosiaalityöltä vaaditaan tietoa, vastauksia ja toimivia käytäntöjä vastaamaan epäkohtiin sekä yhteiskunnallisella että yksilötasolla (Satka ym. 2016, 18). Lain mukaan ”viranomaisen on edistettävä toimintansa avoimuutta ja tässä tarkoituksessa tarvittaessa laadittava oppaita, tilastoja ja muita julkaisuja sekä tietoaaineistoja palveluistaan, ratkaisukäytännöstään sekä yhteiskuntaoloista ja niiden kehityksestä toimialallaan” (Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999, 20 §). Sosiaalityön viestintä asettuu monelle eri tasolle organisaatioiden sisäisestä viestinnästä valtakunnalliseen viestintään kattaen niin kansalaisille ja yhteistyökumppaneille suuntautuvan kuin työntekijöiltä esimiehille ja päättäjille suuntautuvan tiedon välittämisen. Sosiaalialan työssä on mahdollista ja jopa suotavaa käyttää julkisuutta palveluviestinnän ohella myös yhteiskunnallisten eriarvoistavien rakenteiden muutospyrkimyksiin ja yhteiskunnalliseen arvokeskusteluun hyödyntäen

tutkimusperustaisuutta ja asiantuntijuutta. (Hämäläinen 2014, 77; Jokiranta 2022, 145; Tiitinen 2017, 438–440; Tiitinen & Lähteinen 2014, 191–192, 195.) Sosiaalityöntekijän julkisen vaikuttamisen mahdollisuudet ovat samankaltaiset kuin kenellä tahansa kansalaisella: esimerkiksi mielipidekirjoitukset, sosiaalinen media, podcastit, blogit tai puolueen ehdokkaaksi asettuminen vaaleissa. Lisäksi käytössä ovat sosiaalisen raportoinnin käytännöt ja vaikuttamisen väylät sekä suora raportointi ja ilmoitusmahdollisuus epäkohdista esihenkilöille ja aluehallintavirastoihin (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 48 §; Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö n.d.b).

Julkisessa mediassa, esimerkiksi sanomalehdessä, julkaistavaksi päätyvät mielipidekirjoitukset valitsee lehden toimitus – toisin sanoen media päättää siitä, kenen ääni ja näkemykset tulevat kuuluviin ja millaisella näkökulmalla vallitseviin käsityksiin pyritään vaikuttamaan. Julkisella kentällä toimitaan median sääntöjen mukaisesti ja vain riittävän houkutteleva ja mielenkiintoinen juttu julkaistaan. (Kunelius ym. 2009, 22; Laakkonen 2012, 56; Tiitinen & Lähteinen 2014, 195.) Journalismin tehtävä yleisen intressin edustajana on kohdella reilusti ja kriittisesti kaikkia eri viestimissä esiintyviä ja sinne pyrkiviä. Toisaalta journalismin velvoite on aktiivisesti nostaa esille sellaisia teemoja, ilmiöitä ja näkökulmia, jotka eivät muuten merkityksellisyydestään huolimatta saisi riittävästi huomiota. (Reunanen 2003, 56.) Journalismin erityinen tehtävä on järjestää paikka julkiselle keskustelulle ja vaalia sen dialogisuutta. Huomio tulee kiinnittää siihen, kuka pääsee julkisuuteen, miten hyvin eri osapuolten näkemykset kohtaavat keskustelussa ja miten keskustelun pitkäjänteisyys ja ratkaisuhakuisuus toteutuu. (Nieminen & Pantti 2012, 134.) Journalismin ja sosiaalityön tehtävät risteävät edellä nimettyjen tavoitteiden osalta. Kummallakin on velvoite asianajoon ja heikommassa asemassa olevien puolustamiseen sekä dialogisuuteen ja avoimuuteen.

Julkista työtä tehdessään sosiaalityöntekijän tulee tunnistaa ja tietää, missä ja miten hän julkisuutta käyttää. Hänen on huomioitava työnantajansa virallinen linja ja tiedostettava, millaiseen tilanteeseen hän voi saada julkisuudesta hyötyä (Tiitinen & Lähteinen 2014, 207). On kuitenkin huomattavaa, ettei sosiaalityöntekijöitä juuri näy julkisessa keskustelussa, vaikka akateemisesti koulutettuina yhteiskuntatieteilijöinä heillä olisi paljon arvokasta tietoa jaettavaksi niin keskusteluihin kuin palveluiden kehittämiseenkin (ks. Laakkonen 2012, 55) ja vaikka osallistumista julkiseen keskusteluun voisi pitää jopa velvollisuutena. Viime vuosilta on kuitenkin nähtävissä lisääntyvissä määrin menestyksekkästä sosiaalityön viestintää, mikä kertoo sosiaalityöntekijöiden halusta osallistua keskusteluun yhä vakavammin ja paneutuvammin (Jäppinen & Tiitinen 2022, 135, 137).

Yhteiskunnalliseen ja julkiseen keskusteluun vaikuttaminen, asiakkaan ja asiakasryhmien asioiden ajamista julkisessa keskustelussa sekä käytännön sosiaalityössä sosiaalihuollon asiakkaiden ongelmista, vahvuuksista ja osallisuudesta saavutetun tiedon hyödyntäminen luetaan rakenteelliseksi sosiaalityöksi. (Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 76; Satka ym. 2016, 18; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 2017, 26.) Tavoitteena on lievittää yhteiskunnan syrjäyttäviä vaikutuksia yksilöön ja pyrkiä muuttamaan yhteiskunnan rakenteita, järjestelmiä ja olosuhteita (Murray & Hick 2013, 110–111; Pohjola 2014, 26–27). Rakenteellinen sosiaalityö sijoittuu niin kuntien, hyvinvointialueiden sekä parlamentaarisen valmistelun ja päätöksenteon kenttään kuin yritysten ja järjestöjen kanssa tehtävään yhteistyöhön. Olennaista on sen ehkäisevä luonne, mutta myös kokonaisvaltaisuus. Ei riitä, että keskitytään yksilöön, vaan huomio tulee kiinnittää myös ympäristön vaikutukseen ja yhteyksiin yksilön hyvinvointia edistävänä tekijänä esimerkiksi fyysisten alueiden suunnittelussa. (Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 76; Pohjola 2014, 19.)

Rakenteellisen sosiaalityön eetos on osa kriittistä sosiaalityötä. Se huomioi epätasa-arvoiset suhteet sekä laajat sosiaalis-taloudelliset ja poliittiset ulottuvuudet yhteiskunnassa. Kriittinen sosiaalityö haastaa ottamaan kantaa sekä tekemään valintoja ja puhuu tietoisien valinnan puolesta. Kyse on järjestelmän haastamisesta muutokseen. Kriittiseen sosiaalityöhön haastavat niin feministiset kuin sorron vastaiset teorit, mutta kyse on myös moraalista ulottuvuudesta ja moraalista valinnoista. Yhteiskunnan päätökset ovat sosiaalipoliittisia ja poliittisia valintoja; toisin sanoen muutos yhteiskunnallisen riittämättömyyden poistamiseksi vaatii aina poliittista tahtoa. (Gray & Webb 2013, 99–101; Pohjola 2014, 21–23, 25.) Rakenteellisessa sosiaalityössä keskeistä on edistää yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta (Pohjola 2014, 33).

Sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) on kirjattu velvoite rakenteellisesta sosiaalityöstä. Tehtäväksi annetaan sosiaalista hyvinvointia ja sosiaalisia ongelmia koskevan tiedon välittäminen ja sosiaalihuollon asiantuntemuksen hyödyntäminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Lakiin sisältyy asiakastyöhön perustuvan tiedon tuottaminen sosiaalihuollon tarpeista ja vaikutuksista, ennaltaehkäisevien, korjaavien ja kehittävien toimien ja ehdotusten esiintuominen sekä sosiaalihuollon asiantuntemuksen käyttäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa sosiaalityön ja sosiaalihuollon kehittämiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 7 §; Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 76.) Asiakas- ja yhteistyöstä saadut kokemukset ja tiedot yhdessä tutkimustiedon ja sosiaalityöntekijöiden asiantuntemuksen kanssa tulisi hyödyntää hyvinvoinnin edistämiseen muun muassa erilaisten raporttien ja arviointien avulla sekä osallistamalla suunnittelu- ja kehittämistyöhön (Hämäläinen 2014, 83; Kananoja 2017a, 30; Lähteinen & Hämeen-Anttila 2017, 76). Oleellista on

myös kansalaisten osallistaminen yhteistoimijuuden ja keskustelun avulla, jolloin saadaan näin myös asiakkaiden ääni kuuluviin (Tiitinen 2017, 440).

Keskeisiä rakenteellisen sosiaalityön piirteitä ovat epäoikeudenmukaisten sosiaalisten, poliittisten ja taloudellisten suhteiden kritiikki, sarron, vallan ja etuoikeuksien keskittymien purkaminen, erilaisten yhteiskuntarakenteiden vaikutuksen ymmärtäminen sekä sitoutuminen yhteiskunnallisen muutoksen tekemiseen (Murray & Hick 2013, 111). Tiitinen ja Lähteinen (2014, 196–209) puolestaan listaavat rakenteelliselle sosiaalityölle kolme päätavoitetta: ongelmien ehkäiseminen ja vastuun osoittaminen, oikeudenmukaisuuden jakaminen ja maineen luominen. Ehkäisyn ja vastuun osoittamisen tavoitteessa työntekijät välittävät tiedon alueen ajankohtaisista ilmiöistä ja ongelmista. Tällä pyritään ehkäisemään haitallista ja poikkeavaa käyttäytymistä, mutta myös osoittamaan yhteiskunnan vastuu ongelmien ratkaisemiseksi. Oikeudenmukaisuuden jakaminen on julkista asianajotyötä, jossa edistetään asiakkaan oikeuksia ja välitetään tietoa sosiaalipalveluiden epäkohdista. Tavoitteena on vaikuttaa päättäviin tahoihin ja osoittaa, että epäkohdat eivät ole ratkaistavissa vain yksilön ongelmiin puuttumalla. Sosiaalityön maineen luomisen tavoitteella pyritään muokkaamaan sosiaalipalveluiden ja asiakkaiden mainetta, vähentämään stigmatisoitumista, oikaisemaan väärinymmärryksiä sekä tekemään näkyväksi sosiaalialan toimintaa muille.

Rakenteellista sosiaalityötä voidaan tarkastella myös ilmiölähtöisyyden näkökulmasta. Siinä merkityksellistä on tunnistaa ajalle tyypillisiä tai paikallisia ilmiöitä. Ilmiölähtöisyyden voimavarana on sen kokonaisvaltaisuus ja laajempien asiakokonaisuuksien tarkastelu, mikä auttaa paikantamaan vaikuttavuuden kannalta tärkeitä juurisyitä yksinkertaisten ja helppojen ratkaisujen sijasta. Ilmiölähtöisyydessä tarkastelun kohteena on niin yksilö-, perhe-, yhteisö- kuin yhteiskuntatasot, mikä osaltaan lisää ymmärrystä yhteiskunnallisista ilmiöistä ja tunnistamaan ilmiöiden vaikutuksia. Rakenteellisen sosiaalityön kannalta tämä tarkoittaa tehtävää olemassa olevien ja syntyvien ilmiöiden tunnistamisesta ja vaikuttamistoiminnan kannalta olennaisten tekijöiden näkyväksi tekemisestä. Ilmiölähtöisellä lähestymistavalla on mahdollista tunnistaa muun muassa sellaisia tekijöitä, joilla ennaltaehkäistä pitkäaikaisen sosiaalityön tai sosiaalihuollon erityispalveluiden tarvetta. (Jokiranta 2020, 146–147.)

Rakenteellisen sosiaalityön rooli osana arjen sosiaalityötä näyttäytyy pieneltä. Paasio (2018, 260) on esittänytkin kritiikin siitä, missä määrin sosiaalihuoltolain mukaista rakenteellista sosiaalityötä voidaan käytännössä tunnistaa tehtävän vai onko tuloksellinen toiminta nähtävissä tällä hetkellä vain yksilötasolla. Rakenteellisen sosiaalityön tekemiselle on kirjallisuudessa ja tutkimuksissa mainittu

useita eri estäviä tekijöitä. Yhdeksi rakenteellisen sosiaalityön esteeksi on esitetty jo pitkään sosiaalitieteiden tutkimuksissa esillä ollutta sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuria (Cordoba 2017; Hämäläinen 2014, 79; Mutka 1998, 128–129; Sirkka 2014, 130). Hiljaisuuden kulttuurilla tarkoitetaan organisaatioissa olevaa viestinnän puutetta. Sosiaalityöntekijät eivät ota julkisesti kantaa eivätkä he raportoi kokemuksistaan muille alan ihmisille tai oman työyhteisönsä ulkopuolelle. Syiksi esitetään niukat resurssit sekä viestintäosaamisen ja viestintätutkimuksen puutteet (Hämäläinen 2014, 79; ks. myös Tiitinen 2008.) Mutka (1998, 126–127) tuo esiin hiljaisuuden kulttuurin mahdollistaviksi tekijöiksi kokemukset asiakastyön paineista, työuupumuksesta ja -väsymyksestä, heikosta ammatillisesta itsetunnosta, autoritäärisistä ja hierarkkisista organisaatioista sekä vaitioloon liittyvistä velvoitteista. Tiitisen & Lähteen (2014, 210) mukaan rakenteellisen sosiaalityön toteuttaminen työyhteisöissä on mahdollista, mutta harvinaista. He esittävät syiksi yksilö- ja organisaatiokeskeisyyttä, organisaatioiden sisäistä viestintähierarkiaa, kulttuurillista suhtautumista julkisuuteen sekä koulutusta, joka ei nykymuotoisena anna eväitä julkisuuden käyttämiseen välineenä.

Laakkonen (2012, 60) tuo esiin sosiaalityöntekijöiden pelon mahdollisista seurauksista. Sosiaalihuollon viranomaisen salassapitovelvollisuudesta säädetään laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000, 3 luku). Sen rikkomisesta voi rikoslain (39/1889, 40 luku 5 §) mukaisesti saada jopa kaksi vuotta vankeutta sekä joutua viralta pantavaksi. Lisäksi on epävarmuutta siitä, voivatko epäkohtailmoitukset tai julkiset ulostulot vaikuttaa omaan asemaan työyhteisössä, vaikka sosiaalihuoltolaissa (1301/2014, 48 §) erikseen mainitaan, ettei esimerkiksi aluehallintovirastoon ilmoituksen tehneeseen henkilöön saa kohdistaa kielteisiä vastatoimia ilmoituksen seurauksena. Jos havainnot ovat lähtöisin asiakastapauksista, sosiaalityöntekijän on oltava tarkka, ettei riko vaitiolovelvollisuuttaan. Asioista ja epäkohdista tulisi kuitenkin uskaltaa keskustella ilmiötasolla. Yleisluontoisten lausuntojen ja vastausten antaminen jättää toisaalta sosiaalityöstä etäisen kuvan, jolloin sille ominainen ihmisläheinen, intensiivinen ja dialoginen työskentelytapa jää pimentoon. Salassapito antaa mahdollisuuden myös piiloutua, kun kyseessä on sosiaalityöntekijälle vaikea asia käsitellä. (Laakkonen 2012, 60–61.)

Sosiaalityöntekijällä on velvollisuus pitää kiinni neutraaliudesta. Poliittisessa muutoskeskustelussa tai ylipäätään julkisessa keskustelussa tällainen asemoituminen ei ylitä kynnystä tulla huomioiduksi mediassa. Yksilönä henkilö voi olla poliittisesti aktiivinen ja jopa radikaali, mutta viranomaisena työntekijän on noudatettava lakeja ja työn tekemiseen liittyviä ohjeistuksia. (Laakkonen 2012, 60–62.) Sosiaalityöntekijöillä itsellään on kuitenkin toive työnantajille siitä, että he saisivat tukea

kriittiseen ajatteluun, julkisten kannanottojen tekemiseen sekä julkisesti puolen ottamiseen asiakkaiden edun ajamisen toteutumiseksi (Tiitinen & Lähteinen 2014, 203). Viestinnällisten valmiuksien tukemisen vahvistamiseksi tulisi olla vahvempi osa myös sosiaalialan koulutusta. Viestintäosaaminen on merkityksellistä yhteiskunnassa, jossa vaikuttaminen tapahtuu yhä enenevässä määrin median kautta. Viestinnän ja mediavaikuttamisen tulisi olla sosiaalityöntekijöiden koulutuksen kokonaisuudessaan läpäisevä ja ammattitaidon kokonaisuutta koossapitävä ”liima”, koska kirjalliset ja argumentaation taidot ovat lähtökohtaisesti jo erottamaton osa modernia sosiaalityötä. (Hämäläinen 2014, 77–78; Jäppinen & Tiitinen 2022, 141; Kivipelto 2021, 20.)

Aiempien aiheesta tehtyjen tutkimusten tuloksissa organisaation autoritäärisyys ja hierarkkisuus estivät rakenteellisen sosiaalityön vaatiman avoimen viestinnän (Kivipelto 2021, 15, 18–20; Mutka 1998, 126–127; Tiitinen & Kauppi 2014, 132–136; Tiitinen & Lähteinen 2014, 210; Tiitinen 2019). Sosiaalitoimistoissa viestintään ja kehittämiseen liittyvässä työnjaossa ja hierarkiassa asiantuntijan rooli lankeaa usein sosiaalijohtajalle tai suunnittelijoille. Rakenteellinen sosiaalityö edellyttää kriittistä ajattelua, koska tavoite on kehittää, muuttaa rakenteita ja ajaa huono-osaisten etuja. Kun viestintä keskittyy johtotasolle ja rakenteellinen sosiaalityö on enemmänkin osa hallintakoneistoja, riskinä on avoimuuden puuttuminen ja työn kehittäminen organisaation lähtökohdista. (Sirkka 2014, 131; Tiitinen 2017, 440.) Sirkka (2014, 132) tuo artikkelissaan esiin oman kokemuksensa siitä, että sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden ja rakenteellisen asiantuntijuuden kehittäminen mahdollistuu sosiaalitoimistojen sijaan paremmin muissa työyhteisöissä, joissa asiantuntijuus tunnustetaan ja tunnustetaan valmiiksi ilman vaatimusta todentaa olemassa olevaa osaamista.

Pohjola (2014) esittää rakenteellisen sosiaalityön tekemistä estäväksi tekijäksi myös ruuhkautuneen asiakastyön. Kiire ja kuormittunut työtilanne eivät anna tilaa sosiaalityön tekemiselle rakenteiden ja päätöksenteon tasoilla. Erityisesti haastavina aikoina työn laajempi jäsenyys jää uupumaan, kun keskittyminen yksittäisten asiakkaiden tilanteiden ratkaisemiseen vie resurssit. Muutosten ja yhteiskunnan nopeatempoisuus tuottaa samaan aikaan yhä kompleksisempia sosiaalisia ongelmia, mikä puolestaan lisää asiakastyöhön painetta. (emt., 17–19.) Kiire, heikosti toimivat ja pirstaleiset peruspalvelut sekä puute resursseista ja työntekijöistä ovat leimanneet sosiaalihuollossa jo pitkään muun muassa lastensuojelua, jonka on kuvattu olevan kriisissä ainakin viimeiset 10 vuotta (Alhanen 2014, 7–8; Bardy & Heino 2013, 13, 19). Tehdyt muutokset ja kehittämishankkeet eivät toistaiseksi ole ratkaisseet työn sisällön ja resurssien jakaantumisen problematiikkaa. Lakisääteinen asiakastyö ajaa vaikuttamistyön edelle. Tämä luo oravanpyörän, jossa muutosten mahdollistama rakenteellinen

työ ei toteudu kiireen vuoksi, mikä puolestaan jatkuu, koska muutoksen tekemiseen ei ole käytettävissä olevia resursseja.

Median kiinnostus sosiaalihuoltoon vaikuttaa usein heräävän vasta siinä vaiheessa, kun asiaan liittyy jokin traaginen tapahtuma tai yksilöön kohdistunut epäasiallinen kohtelu. Viime vuosina uutiskynnyksen ovat ylittäneet muun muassa lastensuojelun kriisi, nuorten väkivaltainen käyttäytyminen sekä vanhusten epäasiallinen kohtelu. Kyse ei välttämättä ole siitä, keskustellaanko sosiaalialasta lainkaan, vaan sitä, kuka keskustelee. Erilaiset sosiaalisen median areenat ja keskustelupalstat ovat pullollaan erilaista tietoa mm. lastensuojelun toiminnasta, palveluista ja lainmukaisuudesta. Tiitinen & Lähteinen (2014, 192, 202) näkevät median sensaatiohakuisen tavan käsitellä alan tapahtumia aiheuttavan osaltaan väärinymmärryksiä ja estävän alan ilmiöiden ja palveluiden ymmärrystä. Heidän mielestään viestinnän epäonnistumiseen vaikuttavat negatiivisten kertomusten korostuminen ja viestinnän puutteet. Myös byrokraattinen kieli ja ammatillisen termistön käyttäminen erottaa sosiaalityön kansankielisyydestä ja estää osaltaan viestinnän onnistumista. (Jäppinen & Tiitinen 2020, 136; Tiitinen & Lähteinen 2014, 192, 202). Huomionarvoista on kuitenkin se, että erityisesti kansainvälisissä tutkimuksissa julkinen kritiikki koskee nimenomaan sosiaalityön rakenteellisia ja sosiaalipoliittisia haasteita. Sosiaalityöntekijä nähdään enemmän puun ja kuoren välissä, omien arvojen ja järjestelmän välillä toimivana yksilönä. (mm. Ayre 2001; Blomberg 2019; Cordoba 2017; Warner 2015.)

Sosiaalityön julkisuuskuva ja julkiseen keskusteluun osallistuminen ovat merkityksellisiä seikkoja yhteiskunnassa sekä koulutuspoliittisesti (alan kiinnostuksen lisääminen nuorten keskuudessa) että sosiaalityön paikan vahvistamisen osalta. Hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä uusia organisaatioita luodessa sosiaalityön tulisi osoittaa oma asiantuntijuutensa ja erityisosaamisensa muiden vahvojen tieteenalojen ja professioiden, kuten hoitotieteiden ja lääketieteen rinnalla. Myös sosiaalityön paremman maineen luominen antaa syyn rakenteelliseen sosiaalityöhön niin asiakkaiden kuin työntekijöiden itsensäkin kannalta (Tiitinen & Lähteinen 2014, 203–206). Hyvinvointialueuudistuksen muutosten suunnittelun, toteuttamisen ja kehittämisen kohdalla rakenteellisen sosiaalityön paikka on sosiaalihuollon, sosiaalityön ja niiden merkityksen näkyväksi tekemisessä. Olemassa olevat keinot ja tieto tulisi huomioida sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksessa myös hyvinvointialueille siirtymisen jälkeen erityisesti siinä, millaisia vaikutuksia hyvinvointialueelle siirtymisellä on ollut esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon toteuttamiselle ja vaikuttavuudelle.

5 TUTKIELMAN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoitus on selvittää, miten sosiaalihuollosta puhutaan Helsingin Sanomien hyvinvointialueuudistusta ja aluevaaleja koskevissa kirjoituksissa vuoden 2022 aluevaalien aikana. Tutkimuksella haluan tehdä näkyväksi lehdistön luoman kuvan sosiaalihuollosta osana hyvinvointialueuudistusta ja aluevaaleja, sekä osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun sosiaalihuollon merkityksestä osana sote-uudistusta ja hyvinvointialueille siirtymistä. Tutkimuskysymyksenä esitän seuraavan kysymyksen:

Millaisia sosiaalihuoltoa kuvaavia diskursseja esiintyy Helsingin sanomien kirjoituksissa?

Sosiaaliset ilmiöt rakentuvat kielenkäytössä. Niiden luomat merkitykset taas kytkeytyvät sosiaaliseen toimintaan. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 246–247.) Artikkeleiden ja mielipidekirjoitusten kirjoittajat ilmentävät kielen avulla omien arvojensa ja valintojensa lisäksi myös ympäröivän kulttuurin, yhteiskunnan sekä sen instituutioiden valintoja ja arvoja (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 14–15). Sosiaalihuollosta syntyvä julkinen kuva muodostuu siis siitä, miten eri toimijat kuvaavat sosiaalihuoltoa ja miten siitä julkisessa mediassa puhutaan.

5.2 Aineisto

Tutkielman teoreettinen viitekehys pohjautuu sosiaaliseen konstruktionismiin. Lähtökohtana on ajatus siitä, että sanomalehtikirjoituksissa tuotetaan sosiaalista todellisuutta kielen avulla. Tutkielman aineisto on kerätty Helsingin Sanomien (HS) digilehden arkistosta ajalta 23.7.2021–23.1.2022. Aikaväli on määrittynyt vaalirahoituslain mukaisen kampanja-ajan mukaan (Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta 273/2009). Aineiston valinnan olen tehnyt tietoisena siitä, ettei tutkimustuloksia voi yleistää, vaan tutkielma ilmentää vain Helsingin Sanomien tapaa rakentaa todellisuutta. Tutkielman tulokset ovat tutkijan omia tulkintoja, mikä on huomioitavaa tuloksia ja johtopäätöksiä lukiessa.

Helsingin Sanomat valikoitui aineistoksi levikin perusteella; lehti on Suomen laajalevikkisin päivittäin julkaistava sanomalehti (Kunelius ym. 2009, 266). Helsingin sanomien levikki on 628 000 lukijaa, kun seuraavaksi suurimmat ovat Aamulehti 190 000 lukijalla ja Turun Sanomat 140 000 lukijalla. (Kansallinen mediatutkimus KMT 2021.) Sanomalehtenä Helsingin Sanomat ei ole erikoistunut mihinkään tiettyyn alaan tai aiheeseen, vaan julkaisee päivittäistä, yleistä ja valtakunnallista uutisointia. Helsingin Sanomien arkistossa (www.hs.fi/arkisto) on saatavilla sähköisessä muodossa kaikki artikkelit vuodesta 1990 lähtien. Kirjoituksia voi hakea julkaisuajankohdan perusteella ja erilaisilla hakusanoilla. Jotta pääsee lukemaan kyseisiä artikkeleita, tulee lukijan olla tilaaja. Aineiston keruuta varten olen tilannut Helsingin Sanomat.

Aineistoon valikoituneissa teksteissä tuli olla vaihtoehtoisesti sanat *aluevaalit*, *hyvinvointivaalit*, *maakuntavaalit* tai *hyvinvointialue* sekä *sosiaalihuolto* tai *sosiaalityö*, *sote-alue* tai *sote-uudistus*. Näillä hakusanoilla oli mahdollista löytää ne kirjoitukset, jotka vastaavat tutkimuskysymykseen. Aineistosta on rajattu pois ne kirjoitukset, jotka eivät ole liittyneet vaaleihin, sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistukseen ja hyvinvointialueisiin, eli esimerkiksi yleisiin ehdokkaisiin ja aluevaalien kannatuksiin liittyvät kirjoitukset. Aineistosta on rajattu myös sosiaaliin ilmiöihin liittyneet kirjoitukset, kuten artikkelit asunnottomuudesta, perheväkivallasta tai vapaaehtoistoiminnasta, jos näissä ei ollut viitattu hyvinvointialueeseen, sote-uudistukseen tai vaaleihin.

Aineistohaussa kirjoituksia löytyi yhteensä 66 kappaletta, kun duplikaatit oli hakujen jälkeen poistettu. Tarkemmalla lukemisella tästä rajautui pois vielä 10 kirjoitusta, jolloin lopullinen aineistoon hyväksytyjen kirjoitusten määrä oli 56 kappaletta (Liite 1). Aineiston rajaamista tapahtui useampaan kertaan ymmärryksen lisääntyessä ja tutkimustehtävän tarkentuessa. Aineistosta rajautui kirjoituksia pois esimerkiksi siitä syystä, ettei kirjoituksessa ollut suoraan kyse sosiaalihuollosta tai vaaleista tai että kirjoitus koski Helsingin sote-uudistusta. Helsinkiä koskevat kirjoitukset ovat rajautuneet pois, koska vaalit eivät koskeneet kyseistä kaupunkia ja koska Helsinki ei ole mukana hyvinvointialueuudistuksessa. Helsingin osalta sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen tulee säilymään sellaisenaan, vaikka rahoitus vuoden 2023 alusta tuleekin valtiolta. Osa kirjoituksista käsitteli sisällöltään vain terveydenhuoltoa, eikä niissä ollut viittauksia sosiaalihuoltolain mukaisiin palveluihin, vaikka tekstissä oli mainittu sanat sosiaali- ja terveyshuolto. Tutkielmassa en ole ottanut huomioon kirjoituksissa olevia kuvia, sillä kuvitus tai muu visuaalinen muotoilu ei ole olennainen tutkimuskysymyksen kannalta.

Aineiston rajaamisesta teki haastavaa se, että kirjoittajat käyttivät eri käsitteitä eri tavoin. Tämä vaikutti siihen, miten tutkijana tulisi tulkita ja tehdä eroa siihen, koskiko kirjoitus sosiaalihuoltoa vai ei. Puhuttaessa esimerkiksi vanhustenhoidosta aiheena oli usein sairaanhoitajien ja lähihoitajien työvoimapula ja vanhusten terveydenhoidon puutteellinen järjestäminen. Ikääntyneiden palveluista puhuttiin myös hoivapalveluina ja hoidollisena työnä, ja työntekijöihin viitattiin hoitajina. Sosiaalihuollon ja sosiaalityön rooli jäi kirjoituksissa vain yksittäisiksi maininnoiksi. Tutkijan valinnaksi jäi tällöin, ottaako mukaan vanhustenhoitoa koskeva kirjoitus, joka antoi ymmärtää vanhusten terveydenhuollon vastuualueena, vaikka gerontologinen sosiaalityö ja sosiaalihuollon ammattihenkilöt ovat palveluiden ja hoivan järjestämisessä mukana ja vaikka vanhustenhoito on määritelty sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) yhdeksi sosiaalihuollon palveluksi. Samoin mielenterveys- ja päihdepalveluista kirjoittelussa sisältö painottui terveydenhuollon palveluihin. Ratkaisin tutkijana ongelman niin, että otin tekstin osaksi aineistoa, jos tekstissä puhuttiin sosiaalihuoltolain mukaisesti sosiaalihuollon palveluista, vaikka kirjoittaja olisikin viitannut kirjoituksessa palvelun olevan terveydenhuollon tehtäväkenttää.

Aineisto käsittelee sosiaalihuoltoa osana sote-muutosta ja hyvinvointivaaleja. Aineisto jakautuu karkeasti journalistisiin kirjoituksiin (uutinen, pääkirjoitus) ja yleisönosastokirjoituksiin (mielipide, vieraskynä) (Taulukko 1). Journalistiset kirjoitukset ovat toimittajan kirjoittamia uutisia, joissa kuvataan joko äskettäin tapahtunutta tai yleisesti kiinnostavaa ilmiötä, asiaa tai tapahtumaa (Kotus n.d.). Yleisönosastokirjoitus on toimituskunnan ulkopuolisen henkilön kirjoittama teksti, jossa kirjoittaja ottaa kantaa häntä kiinnostavaan aiheeseen. Yleisönosastokirjoitukset ovat pääasiassa monologeja, joita ei varsinaisesti ole kohdistettu yksilöidysti kenellekään. Kimmoke kirjoitukseen tulee monesti jostakin aiemmin julkaistusta kirjoituksesta kuten pääkirjoituksesta tai uutisesta. Yleisönosastokirjoitukset ovat tavalliselle kansalaiselle merkityksellinen keino tuoda sanottavansa julkisuuteen. (Pietilä 2010b, 398, 403.)

Taulukko 1. Aineistoon mukaan otettujen kirjoitusten jakaantuminen osastoittain

	Osasto	Määrä
Journalistinen kirjoitus	Uutinen	33 kpl
	- <i>politiikka</i>	24 kpl
	- <i>kaupunki</i>	6 kpl
	- <i>pääkirjoitus</i>	3 kpl
Yleisönosastokirjoitus	Mielipide	22 kpl
	- <i>yksityishenkilö</i>	3 kpl
	- <i>asiantuntija</i>	19 kpl
	Vieraskynä	1 kpl

Aineistoon valikoituneet journalistiset kirjoitukset oli kirjoitettu kolmelle eri Helsingin Sanomien osastolle, Poliittika-, Kaupunki- ja Pääkirjoitus-osastolle. Kirjoituksia oli yhteensä 33 kpl. Kirjoituksista osa on tulkittavissa vain toimittajan kirjoittamiksi. Osa kirjoituksista taas on aiempiin tapahtumiin, teksteihin ja julkaisuihin pohjautuvia kirjoituksia. Näitä olivat esimerkiksi vaalitentit ja eri puolueiden vaaliohjelmat, joissa puolue esittää oman suunnitelmansa ja tavoitteensa seuraavalle vaalikaudelle. Poliittisissa keskusteluissa vaalien alla korostuu äänestäjien kosiskelu ja vaalilupaukset, joiden avulla pyritään vaikuttamaan äänestäjien käyttäytymiseen vaaliurnilla. Vaaliohjelmat ovat arvolatautuneita ja nostavat esiin niitä seikkoja, jotka kunkin puolue näkee merkityksellisinä hyvinvointiyhteiskunnan kehittämisessä. Vaaliohjelmat eivät ole suoraan listoja siitä, mitä puolue tulee hallituskauden aikana toteuttamaan. Ne sisältävät asioita, joita puolueet pyrkivät edistämään, mutta joista joudutaan tekemään kompromisseja ja myönnytyksiä. Aineistossa ei ollut varsinaisia vaaliohjelmia, vaan vain toimittajien kirjoittamat koosteet vaaliohjelmista. Tällöin lehdessä julkaistuun kirjoitukseen on päätyttyä toimittajan valinnan mukaisia asioita, ja tähän valintaan taas ovat vaikuttaneet toimittajan arvot. Tämän vuoksi aineiston perusteella ei voida tehdä suoria päätelmiä puolueiden näkemyksistä, vaan aineisto on toimittajan tulkinta vaaliohjelmista. Vaalitenttien uutisoinneissa puolestaan äänessä ovat pääasiassa vaalitentteissä puhuneet henkilöt. Nämä tekstit ovat sisällöllisesti dialogisimpia johtuen niiden luonteesta ja rakenteesta. Kirjoitukset koostuvat pääasiassa suorista lainauksista vaalitentteihin osallistuneiden henkilöiden puheenvuoroista. Lisäksi uutiskirjoitusten lisäksi joukosta erottuvat selkeästi valistavat uutisoinnit siitä, mitä hyvinvointialueuudistus tarkoittaa ja mistä aluevaaleissa äänestetään.

Yleisönosastokirjoitukset ovat Helsingin Sanomien toimituksessa julkaistavaksi valittuja ja editoituja lukijoiden kirjoittamia tekstejä. Yleisönosastokirjoituksia aineistoon valikoitui yhteensä 22 kappaletta. Pietilän (2010b, 407) mukaan mielipidekirjoitukset voidaan jakaa kansalaisen, asiantuntijan ja päättäjän näkökulmasta laadittuihin viesteihin. Kirjoituksista kolmessa on kirjoittajana yksityishenkilö, 19 kirjoituksessa asiantuntijaksi itsensä nimittävä. Asiantuntijaksi olen lukenut ne kirjoittajat, jotka ovat allekirjoittaneet kirjoituksen nimen lisäksi tehtävä- tai arvonimellä. Tällaisia ovat sosiaali- tai terveydenalan työntekijät (mm. sosiaalityöntekijä, lääkäri), järjestön edustaja (mm. toiminnanjohtaja, erityisasiantuntija), suomalaisen koulutusjärjestelmän edustaja (mm. lehtori, professori) sekä kunnan, valtion tai yrityksen edustajana toimivat henkilöt (mm. apulaiskaupunginjohtaja, johtaja). Aineistoon ei valikoitunut yhtään poliittisen vaikuttajan esimerkiksi kansanedustajan tai aluevaalien ehdokkaan laatimaa kirjoitusta. Mielipidekirjoituksissa tuodaan esiin yksittäisiä sosiaalihuollon palveluita ja ajetaan selkeästi jonkin asian tai asiakasryhmän puolta. Huomioitavaa on, etteivät kaikki toimitukseen lähetetyt kirjoitukset tule julkaistuksi.

Vieraskynä-kirjoitukset ovat Helsingin Sanomissa asiantuntijan kirjoittamia kirjoituksia, ”kannanottoja ajankohtaiseen aiheeseen” (Helsingin sanomat 13.5.2010). Näitä aineistoon valikoitui yksi.

Sosiaalihuoltoa esiin tuovissa mielipidekirjoituksissa ja journalistien kirjoittamissa kirjoituksissa erona vaikuttaa olevan se, miten sosiaalihuollosta kirjoitetaan. Mielipidekirjoituksissa keskiössä on vahvemmin se, mitä sosiaalihuollon palvelut ovat ja mihin niillä pystytään vaikuttamaan. Mielipidekirjoituksissa korostuvat myös ne asiat, jotka hyvinvointiuudistuksessa ovat jääneet vaille huomiota, esimerkiksi se, miten ihmisten hyvinvointiin vaikuttavat muutkin tekijät kuin terveyden hoitaminen lääketieteellisin ja terveydenhoidon keinoin. Tätä teemaa avaan erityisesti kappaleessa 6.4. Journalistien kirjoittamissa teksteissä taas keskitytään poliittisten ohjelmien keskeisiin teemoihin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon epäkohtiin.

5.3 Diskurssianalyysi analyysimenetelmänä

Käytän aineiston analyysimenetelmänä diskurssianalyysia. Diskurssianalyysi ei ole vain tutkimusmenetelmä, vaan määriteltävissä pikemminkin väljäksi teoreettiseksi viitekehyyksi. Diskursseissa on kyse merkitysten ja niiden välisten suhteiden muodostamista kokonaisuuksista, merkityssysteemeistä, jotka syntyvät sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja vaikuttavat sosiaaliseen todellisuuteen (Jokinen & Juhila & Suoninen 2016, 25). Diskurssianalyysissa kielenkäyttö on toiminnallista. Sanat, lauseet ja niistä rakentuva keskustelu ovat tekoja, jolloin analyysissa tarkoituksena on tehdä tulkintoja kielenkäytöstä ja kielen luomasta sosiaalisesta todellisuudesta. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa suositaan luonnollisia aineistoja. Tällä tarkoitetaan sitä, että aineistot ovat syntyneet tai olleet olemassa tutkijasta riippumatta – esimerkkinä tässä tutkielmassa käytetyt sanomalehtikirjoitukset. Tosin myös ei-luonnollisiksi määriteltyjä aineistoja, kuten haastatteluja, on käytetty aineistoina diskurssianalyttisissä tutkimuksissa. (Juhila & Suoninen 2016, 446, 448–449.)

Diskurssianalyysissa vältetään yleistäviä selittäviä teorioita. Tehtävänä on painottaa mitenkysymyksiä: miten tekstit rakentuvat, miten ne rakentavat sosiaalista todellisuutta ja miten ne luovat merkityksiä (Juhila & Suoninen 2016, 459–460.) Diskurssi muodostuu kolmesta eri ulottuvuudesta: tekstistä, diskurssikäytännestä eli tekstien tuottamisen ja vastaanottamisen prosessista sekä

sosiokulttuurisesta käytännöstä. Huomio kiinnitetään tekstin tuottamiseen, jakamiseen ja käyttöön. Diskurssianalyysissa pyritään jäljittämään tekstien, diskurssikäytäntöjen ja sosiokulttuuristen käytäntöjen välisiä yhteyksiä. (Fairclough 1995, 97; Fairclough 1997, 28–29, 82.) Tutkija ei siis vain analysoi kielenkäyttöä, vaan myös sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan sosiaalisissa ja diskursiivisissa käytännöissä (Jokinen ym. 2016, 27–28). Yksittäinen teksti on itsessään oma merkityskokonaisuutensa, mutta samalla osa laajempaa tekstien kokonaisuutta (*intertekstuaalisuus*) (Nieminen & Pantti 2012, 111). Juppi (2004, 146–147) kirjoittaa tiedotusvälineille tyypillisestä tavasta tuottaa monidiskurssisuutta. Tällä tarkoitetaan sitä, että diskurssit voivat olla keskenään kilpailevia ja ristiriitaisia tai toisiaan tukevia ja yhteensovittavia (Jokinen ym. 2016, 36). Samalla yksittäinen sanomalehtijuttu voi koostua yhdestä tai useammasta diskurssista (Juppi 2004, 146–147).

Diskurssianalyysi tarjoaa tekstintutkimukseen kriittisen teorian näkökulman, jossa kieli ja sen käyttö liittyy aina valtaan eikä näin ollen ole koskaan ”viatonta” (Nieminen & Pantti 2012, 122). Diskurssianalyysin mukaan valta jakaantuu epätasaisesti eri yhteiskunnallisten toimijoiden kesken. Kriittisessä diskurssianalyysissa kiinnitetään huomiota kielenkäyttöön ja vallan keskinäisiin suhteisiin sekä siihen, millaisia seurauksia kielenkäytöllä on. (Valtonen 1998, 97, 99.) Kriittistä diskurssianalyysia voidaan tarkastella joko diskurssin historiallisuutta ja institutionalisoitumista korostavina kulttuurillisina kokonaisuuksina tai avoimempina, moninaisina ja vaihtoehtoisina puhetapoina tai näkökulmina. (Juppi 2004, 147.)

Diskurssianalyysissa toiminta on vuorovaikutuksellista eli tutkija keskustelee aineistonsa kanssa ja suuntaa kirjoituksensa tietyille yleisölle. Tutkija on kulttuurillinen toimija kuten kuka tahansa. Myös ulkopuolisuus on toiminnallinen positio. Tutkijan oma positio määräytyy siitä, millaisen suhteen tutkija luo aineistoonsa, miten hän sitä lähestyy ja analysoi. Ensinnäkin tutkija voi asettua toimijoiden itsensä relevanteiksi tekemiin raameihin ja pyrkiä pitämään suhteen mahdollisimman pienenä ja kontrolloituna. Toiseksi hän voi pyrkiä ajamaan tai edesauttamaan jonkin päämäärän saavuttamista ja pohtia, miten todellisuus voitaisiin rakentaa toisin. Kolmas positio on luoda aineiston ja analyysin, tutkijan ja tutkittavan välille vuorovaikutuksellinen suhde, missä erilaiset aineistot näyttäytyvät moninaisina mahdollisuuksina tehdä tulkintoja. Positiot eivät kuitenkaan ole yksioikoisia, vaan tutkija saattaa asettua eri positioiden rajapinnoille. Esimerkiksi silloin, kun tehtävänä on analysoida esiin monenlaisia ja vaihtoehtoisia ääniä, on tämä asianajon ja tulkinnan rajapinnalla olevaa analysointia. Näissä kaikissa on omat riskinsä, jotka tutkijan tulee huomioida valintoja tehdessään, jotta tutkimuksesta ei tule tarkoituksenhakuista tai huolimattontaa. (Juhila 2016, 411–424, 440–442.) Lisäksi diskurssianalyysissa merkityksellistä on tutkijan oman tekemisen tarkastelu. Tutkijan tulee

asettua tarkastelemaan myös omia tekstejään ja niissä tuotettuja konstruktioita kriittisesti, tarkastella omaa tekstiään refleksiivisesti. Tällä tutkija osoittaa, että hän ymmärtää oman toimintansa sosiaalisen todellisuuden tuottajana. (Juhila 2016, 432, 442–443; Juhila & Suoninen 2016 462–463.)

Diskurssianalyttinen tutkimus edustaa laadullista tutkimussuuntaa. Tavoitteena on ymmärtää ja hahmottaa tulkintoja ja merkityksiä, jotka rakentuvat vuorovaikutuksessa. Kohteena ovat kokemusten ja merkitysten maailmat. Merkitykset ovat ymmärrettävissä vain suhteessa kontekstiin, minkä vuoksi tutkimuksen tekemisen aikana pyritään säilyttämään tutkimuksen merkitysympäristö eli se, missä aineisto on kerätty, mutta myös tutkijan oma konteksti, jossa tulkinnat on tehty. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa pyritään erilaisten käsitteiden, ilmiöiden, ulottuvuuksien ja teoreettisten perspektiivien yhdistämiseen. Tuotos on eräänlainen risteymä tai sommitelma eri ulottuvuuksista ja näkökulmista. Laadulliselle tutkimusprosessille on ominaista, että asiat voivat muuttua prosessin aikana uusien näkökulmien tai aineistojen ”tullessa vastaan”. Jokainen uusi ymmärrys muokkaa sen hetkistä käsitystämme, muuttaa ja vie asioita eteenpäin. Tutkimus etenee tällöin hermeneuttisella kehällä. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 210–217).

Aloitin analyysin lukemalla aineistoa useaan kertaan tehden samaan aikaan muistiinpanoja ja huomiomerkintöjä aineistoon. Aineiston analyysissä korostin aineistolähtöisyyttä eli mahdollisimman vapaata ja avointa tekstin tulkintaa. Pyrkimyksenä oli löytää toistuvia teemoja ja erilaisia merkityssysteemejä. Etsityt merkityssysteemit liittyivät sosiaalihuollon identiteettiin, rooliin ja asemointiin, sosiaalipoliittisiin valintoihin sekä sosiaalipalveluiden järjestämiseen. Tavoitteena oli kiinnittää huomiota erityisesti merkityssysteemeihin, joihin tekstin tuottajat itse keskittyivät (Jokinen ym. 2016, 32–34). Aineiston analyysi on monivaiheinen prosessi, jossa edetään ja syvennetään ymmärrystä vaiheittain. Jatkoin lukemista koodaten tekstistä sosiaalihuoltoon liitettyjä merkityksiä, puhetapoja ja yksityiskohtia, jotka ilmensivät kirjoittajien tapaa puhua sosiaalihuollosta. Koodaus yksinkertaisti ja selkeytti aineistoa ja mahdollisti diskurssien löytämisen. Koodaus ja pelkistäminen helpotti diskurssien rakentumista aineistosta, ei tutkijan subjektiivisista pohdinnoista. Merkityssysteemien ja diskurssien paikantamisen tarkentamiseksi ja monipuolistamiseksi luin aineistoa läpi sekä satunnaisessa järjestyksessä että erilaisten luokittelujen ja järjestysten näkökulmasta. Tällaisia olivat muun muassa julkaisuajankohdan mukainen tai osastoittain jaoteltu järjestys. Tämän avulla pystyin paikantamaan kirjoitusten aikajanaa ja yhteiskunnan muita julkaisuihin vaikuttaneita tekijöitä ja tapahtumia, dialogisuutta sekä kirjoittajapositioneja.

Aineistoon valikoituneissa kirjoituksissa on vain vähän representaatioita eri kirjoitusten välillä. Pääasiassa kirjoitukset toivat esiin yleisen tai uuden näkökulman julkiseen keskusteluun hyvinvointialuevaaleihin liittyen. Tämä johtunee siitä, että kimmoke mielipidekirjoitukseen tulee usein lehden ulkopuolisesta puheenvuorosta (Pietilä 2010b, 405–406). Mielipidekirjoitukset voivat kuitenkin rakentua samaan tapaan kuin keskustelupalstojen kommenttiketjut, joissa uusi kirjoitus viittaa edelliseen ja rakentaa todellisuutta samasta asiasta, mutta uudesta tai vastakkaisesta näkökulmasta. Yhdessä mielipidekirjoituksessa on viittaus Rkp:n aluevaaliohjelmasta kirjoitettuun uutisartikkeliin. Ainoa aineistoon valikoitunut varsinainen responsiivinen ”pari” on HS politiikka 13.1.2022 ja HS mielipide 20.1.2022. Toisessa on taloustieteen professorin haastattelu sote-alan ehdokkaiden roolista ja paikasta aluevaaleissa. Sitä seuraa kansalaisen vastaus mielipidekirjoituksena siitä, kenet hänen tulisi valita ehdokkaakseen ja kuka osaisi päättää asioista parhaiten.

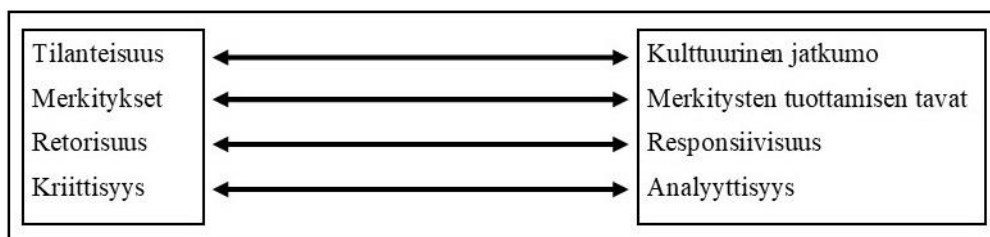
Dialogisuutta esiintyy uutisartikkeleiden sisällä. Selkeimpänä esimerkkinä on tilanne, jossa toimittaja kommentoi tekstissään poliitikon tai asiantuntijan lausuntoa valitusta asiasta. Dialogisuudeksi voi myös tulkita Helsingin Sanomien tapaa linkittää uutisartikkeleihin aiemmin julkaistuja kirjoituksia viittaamaan samasta aiheesta kirjoitettuihin teksteihin. Näiden linkitysten tarkoitus on tuoda lukijalle lisäymmärrystä ja -tietoa aiheesta. Toisinaan linkitykset tuovat myös esiin ristiriitoja ja erilaisia mielipiteitä.

Diskurssianalyyseissä tekstin muotoilut, sävyt tai kielelliset valinnat eivät ole sattumaa. Tämän takia olin kiinnostunut myös siitä, kuinka muun muassa verbejä ja adjektiiveja on käytetty ja mitä valinnoilla pyritään saavuttamaan ja ilmaisemaan. Pyrin paikantamaan erilaisia retoriikan keinoja sekä sitä, millaisia kielikuvia sosiaalihuollosta puhuttaessa on valittu. Koska aineistossa sosiaalihuollosta puhuttaessa mainittiin myös sitä suorittavat työntekijät, näin tärkeäksi tarkastella myös heille annettuja rooleja. Tämä näkökulma ei lopulta noussut merkitykselliseksi tutkimustehtävän liittyessä enemmän sosiaalihuoltoon järjestelmänä ja työntekijöihin osana järjestelmän toimivuutta kuin sosiaalihuoltoa suorittavien työntekijöiden rooleihin. Tärkeäksi näin kohdentaa huomion siihen, miten sosiaalihuoltoa puolustetaan tai vahvistetaan, kenelle teksti on kirjoitettu ja miten kirjoituksen avulla luodaan suhdetta yleisöön, mutta myös sosiaalihuoltoon liitettyihin ristiriitaisuuksiin, kritiikkiin ja ongelmakohtiin.

Tutkijan tehtävänä on olla aineiston kanssa jatkuvassa dialogissa, mikä osaltaan tulee ratkaisemaan sen, mitkä merkitykset aineistosta ovat nostamisen arvoisia. Diskurssit representoivat ja merkityksellistävät maailmaa siltä osin, mitä mainitaan ja mitä jätetään mainitsematta (Fairclough

2003, 17). Diskurssit hahmottuivat tulkinnan ja reflektoinnin keinoin. Tulkinnan tukena olivat Helsingin Sanomien tekstit, tutkielman taustateoria sekä kulttuurinen ja historiallinen konteksti. Diskurssit alkoivat rakentua jo analyysin alkuvaiheissa. Analyysin aikana ne muuttuivat, tarkentuivat ja selkenivät ymmärryksiä ja aineiston tuttuuden kasvaessa. Aineistosta löytyi kaikkiaan neljä erilaista diskurssia siitä, miten sosiaalihuollosta kirjoitettiin aluevaalien aikana. Tunnistetut diskurssit eivät sulkeneet toisiaan pois, vaan yhdestä kirjoituksesta saattoi löytää useamman diskurssin.

Jokinen ja Juhila (2016b) esittelevät diskurssianalyttisen tutkimuksen karttaa, jonka avulla tutkija voi paikantaa itsensä neljän eri janan kautta diskurssianalyysin kentälle (Kuva 4). Painopiste janoilla voi olla kummassa tahansa päässä tai se saattaa vaihdella tutkimuksen eri vaiheissa. Ensimmäisessä tilanteisuuden ja kulttuurillisen jatkumon janalla tutkielma sijoittuu lähemmäs tilanteisuutta, koska tavoitteena on tarkastella nimenomaan tietyn aikavälin kirjoituksia tietystä aihepiiristä mahdollisimman aineistolähtöisesti. Toisaalta se ei sulje pois kulttuurillista tarkastelua eli sitä, millaisia vaikutuksia kirjoittelulla on laajemmin sosiaalihuollon asemaan ja merkitykseen yhteiskunnassa ja mitkä asiat historiassa tähän asemaan, ja sosiaalihuollolle annettuihin merkityksiin ovat mahdollisesti vaikuttaneet. (Jokinen & Juhila 2016b, 267–268, 291–300.) Tutkielmani tarkoituksena on selvittää, millaisia merkityksiä sosiaalihuollolle annetaan sanomalehtikirjoituksissa. Samalla, kun tarkastelen merkityksiä, tulen myös tarkastelleeksi kielellisiä valintoja, joiden avulla sosiaalihuollolle tuotetaan merkityksiä. Kysymyksenä aineistolle esitän, millaisia merkityksiä sosiaalihuoltoon liitetään.

Kuva 4. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta (Jokinen & Juhila 2016, 268).

Tutkielmani sijoittuu janalla retorisuus – responsiivisuus ensisijaisesti retorisuuteen. Sanomalehtikirjoitukset sopivat retoriseen analyysiin, jossa tarkastellaan sitä, miten kielenkäytöllä pyritään vakuuttamaan ja suostuttelemaan yleisöä asettumaan sen luoman mielikuvan kannattajiksi. Toisaalta aineistosta on mahdollisuus löytää responsiivisia piirteitä esimerkiksi siinä, miten aiempiin kirjoituksiin on reagoitu mielipidekirjoituksissa, miten aiempiin kirjoituksiin viitataan myöhemmissä

kirjoituksissa tai miten kirjoitusten ulkopuolella oleviin tapahtumiin on reagoitu. (Jokinen & Juhila 2016b, 268–291.)

Käsiteparin kriittisyys – analyttisyys välillä asettaudun tutkielmani kanssa lähemmäs kriittisyyttä. Kriittisen diskurssianalyttisen tutkimuksen tavoitteena on tarkastella valtasuhteita ylläpitäviä käytäntöjä, kun taas analyttisyys pyrkii tarkastelemaan aineistoa ilman ennakkositoumuksia mahdollisimman avoimesti. Kriittinen ja analyttinen orientaatio eivät kuitenkaan sulje toisiaan pois. (Jokinen & Juhila 2016b, 300–303.) Vaikka tutkielmani lähtöoletuksena oli sosiaalihuollon alisteinen asema suhteessa terveydenhuoltoon ja tarkoituksena paljastaa tätä mielikuvaa ylläpitäviä valta-asetelmia, annoin aineistoon tutustuessani ja analyysia tehdessäni mahdollisuuden muille oletuksille ja pyrin tarkastelemaan aineistoa avoimesti.

Jokinen ja Juhila (2016a) kuvaavat vallan ja diskurssien välisten suhteiden analysointia ”sosiaalisiin käytäntöihin kietoutuneena ilmiönä”. Kiinnostavaa on valtasuhteiden rakentuminen ja se, miten jokin tieto saa totuuden aseman. Diskursseja tutkittaessa ollaan kiinnostuneita niin diskurssien välisistä kuin diskurssien sisäisistäkin valtasuhteista. Lisäksi on merkityksellistä tarkastella sitä, miten tietyistä diskursseista tulee hegemonisia, millaisia seurauksia hegemonisten diskurssien käytöllä on ja millaisia muutoksen mahdollisuuksia valta-asemalla on. (Jokinen & Juhila 2016a, 75.) Tavoitteenani on ollut paikantaa moninaisesti ja mahdollisimman kattavasti sosiaalihuoltoa kuvaavia merkityksiä. Samalla pyrkimyksenäni on ollut tunnistaa hegemoniset diskurssit heikoista diskursseista. Tutkielman analyysia tehdessä on myös mahdollista se, ettei diskursiivisesta kentästä ole eroteltavissa vahvoja valtakursseja ja heikkoja diskursseja, vaan että ne vaihtelevasti kietoutuvat toisiinsa (Jokinen & Juhila 2016a, 79).

Jo tutkielman analyysin alkuvaiheessa aineiston vahvaksi temaksi muodostui sosiaalihuollon alisteisuus ja puhe resursseista. Alisteisen sosiaalihuollon diskurssille vastakkaisena diskurssina on aineistosta tulkittavissa kantaaottavan sosiaalihuollon diskurssi. Kantaaottavan sosiaalihuollon diskurssi itsessään on heikko ja muista poikkeava diskurssi. Diskurssi tekee näkyväksi, millaisia merkityksiä sosiaalihuollolla on silloin, kun se nähdään keskeisenä hyvinvoinnin rakentajana. Kantaaottavan sosiaalihuollon diskurssi tuo esiin myös voimakkaasti rakenteellisen sosiaalityön elementtejä ja tavoitteita. Se tekee esimerkinomaisesti näkyväksi, millaista rakenteellinen julkinen vaikuttaminen voi olla. Osin diskurssit risteävät toistensa kanssa. Uudistuvan sosiaalihuollon diskurssi limittyy osin niin alisteisen kuin aliresursoidunkin sosiaalihuollon diskurssin kanssa.

Aineistoon valituissa kirjoituksissa vain harvassa on konstruoitu sosiaalihuoltoa ainoastaan yhdestä näkökulmasta. Voimakkaimmin identifioituu kantaaottavan sosiaalihuollon diskurssi.

Vallan analysoimiseksi on syytä tarkastella myös diskurssien sisäisiä valtasuhteita. Tällöin aineistolta kysytään, mitä diskurssissa sanotaan tai tehdään, millaisia ovat toimijoiden väliset suhteet ja millaisiin subjektipositioihin ihmiset asemoituvat tai tulevat asemoiduksi. Tarkastelun kohteena on muun muassa se, kenellä on puhevalta ja kenen puhe otetaan vakavasti, millaista kieltä käytetään (esim. ammattisanasto) ja millaisia erilaisia positioita diskursseissa määritellään. Diskursseissa valta rakentuu tilanteittain ja epäsymmetrisesti. Valtasuhteet vaikuttavat niin diskurssien sisällä kuin niiden välilläkin saavan oikeutuksensa sosiaalisista käytännöistä ja siitä, miten todellisuus on rakennettu. Konstruktivisuus mahdollistaa valta-asemien muutoksen. Hegemoniset diskurssit ovat olemassa vain niitä ylläpitävien käytäntöjen vuoksi, jolloin niitä on mahdollista muuttaa. Asiat ja tapahtumat eivät siis ole staattisia, vaan diskurssit ovat sosiaalisissa käytännöissä muuntuvia ja uusiutuvia. Analyysissa tuleekin tulkita ja tarkastella olemassa olevan asiointilan lisäksi sitä, millaisia seurauksia ja vaikutuksia diskursseilla on. (Jokinen & Juhila 2016a, 85–87, 97–99.)

5.4 Tutkielman luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen eettisyyttä arvioidessa tulee kiinnittää huomiota useaan eri osa-alueeseen. Eettisyys koskee lähtökohtaisesti jo tutkimuksen laatua. Tutkijan on huolehdittava koko prosessin ajan suunnitelmallisuuden laadukkuudesta, asetelman sopivuudesta ja hyvästä raportoinnista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 149.) Tutkimuksen teossa ja tulosten esittämisessä tulee huomioida tulosten oikeellisuus ja luotettavuus. Prosessia ohjaavat tieteellisen tutkimuksen menetelmät, jotka opastavat tutkijaa etsimään luotettavia, tarkastettavia tuloksia. Tähän sisältyy se, että tutkija huomioi avoimuuden ja eettisyyden tutkimusprosessin kaikissa eri vaiheissa tutkielman aiheen valinnan, aineiston keruun, käsittelyn, aineiston säilytyksen ja tulosten esittelyn osalta. Huomioitavaa on myös tutkimuskohteena olevien henkilöiden tai yhteisöjen itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen ja anonymiteetin suojeleminen. Tutkielman teossa eettisyys tulee huomioida myös siinä, miten kunnioittaa muiden tutkijoiden tekemää työtä. Tämä toteutuu asianmukaisella viittaamisella alkuperäislähteeseen sekä välttämällä plagiointia. (Kuula 2006, 30, 34–39, 69.) Olen pyrkinyt tutkielman teossa noudattamaan sekä huolellisuutta ja sitoutuneisuutta että tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja eettisistä ratkaisuista (TENK 2019).

Sanomalehtikirjoitukset ovat julkisia kirjoituksia. Aineistona käytettävät sanomalehtikirjoitukset eivät vaadi julkisen luonteensa vuoksi erillistä tutkimuslupaa, joten sellaista ei ole tätä tutkielmaa varten tarvinnut anoa. Kirjoittajat ovat tienneet tekstiensä tulevasta julkisesta luonteesta jo laatimishetkellä ja näin ollen asettaneet kirjoituksensa avoimiksi. Sanomalehtiteksteihin liitetään pääsääntöisesti kirjoittajan oma nimi, olipa tekstin takana sitten toimittaja tai henkilö, joka haluaa tuoda mielipiteensä julki. Anonyyminä julkaisu on mahdollista vain mielipideosastolla, jolloin tekstin arkaluontoisuuden vuoksi on jo julkaisuvaiheessa poistettu mahdollinen tunnistettavuus ja paikannettavuus. Anonyymeja kirjoituksia ei aineistoon valikoitunut yhtäkään.

Tekstien julkisuudesta huolimatta kirjoittajat eivät ole julkaisuhetkellä tienneet kirjoitusten päätyemisestä tutkielman aineistoksi. Tutkimukseen osallistumisen tulisi olla vapaaehtoisuuteen perustuvaa ja siihen pitäisi pystyä osallistumaan anonyyminä (Kuula 2006, 147–153). En ole tutkielmassa pystynyt toteuttamaan tunnistamattomuutta, vaan tutkielmaan liitetyn aineistoluettelon avulla on mahdollista selvittää kirjoittajien henkilöllisyys. Tästä huolimatta olen jättänyt aineistoviittauksista kirjoittajien nimet ja asemat mainitsematta aineiston analyysin yhteenvetona kirjoittaessani. Poikkeuksen olen tehnyt poliittisten vaikuttajien puheenvuoroissa. Nämä olen identifioinut tarkoitukseni tuoda esiin eri poliittisten suuntien näkemyserot sekä niiden vaikutukset sosiaalihuollon merkitysten rakentumiseen. Poliittisten vaikuttajien puhetta tulkittaessa tulee kuitenkin huomioida, että sanomalehtikirjoituksiin on päätenyt toimittajan valinnat poliittisesta puheesta tai poliittisista kirjoituksista, kuten vaaliohjelmista. Vaikka tutkielmassa nimetyt poliittiset vaikuttajat eivät ole antaneet suostumustaan tutkimukseen osallistumisesta, ovat he politiikkaan lähtiessään olleet tietoisia puheidensa ja kirjoitustensa julkisesta paikasta.

Tulosten tulkinnassa on otettava huomioon sosiaalihuoltoa edustavien ammattilaisten ja asiantuntijoiden kynnys osallistua julkiseen keskusteluun. Viittaan tällä tutkielmassa aiemmin esiin nostamaani sosiaalityön hiljaisuuden kulttuuriin, jossa toisaalta kannustetaan rakenteellisen sosiaalityön tekemiseen ja julkiseen keskusteluun osallistumiseen, mutta samalla saatetaan luoda ilmapiiriä, jossa julkisista ulostuloista rangaistaan. Aluevaalien aikaan keskustelua käytiin ammattikunnan sisäisissä ja suljetuissa forumeissa, mutta keskustelu ei juuri siirtynyt esimerkiksi lehtien sivuille. Tutkielman aineistoon on siis valikoitunut rohkeiden yksilöiden näkemyksiä, ei hiljaisten tai hiljennettyjen. Näen tämän problemaattiseksi myös sosiaalihuollon asiakkaiden äänen puuttumisen osalta, puhutaanhan hyvinvointialueuudistuksessa ja tässä tutkielmassa nimenomaan siitä, miten palvelut olisivat asiakaslähtöisiä ja asiakasta osallistavia. Aineistossa ei ole yhtäkään suoraan sosiaalihuollon asiakkaan omaa ääntä esiin tuovaa kirjoitusta tai lainausta. Toisaalta

sosiaalihuollon asiakkaaksi identifioituminen voisi antaa henkilölle leiman, jonka vaikutukset saattaisivat näkyä muissa yhteyksissä henkilön elämässä.

Oma suhteeni aiheeseen on läheinen. Olen työskennellyt lähes koko työurani sosiaalihuollossa ja opiskellut ennen yliopisto-opintoja ammattikorkeakoulussa sosiaaliajaa. Intressini vaalien aikana oli löytää sosiaalihuollon huomioon ottava ehdokas ja puolue, joka ajaisi oman alani ja asiakaskuntani etuja. Olen osa sosiaaliajaa ja sosiaalihuoltoa oman professioni kautta ja ymmärrän, että minulla on keskivertoväestöön enemmän näkemystä ja ymmärrystä sosiaalihuollon toimintakentästä. Vaikka vaalien aikana saatoinkin tulkita kirjoittelua hyvinkin subjektiivisesti, tutkimuksen tekoaikana analyysia tehdessä pyrin objektiivisuuteen ja tarkastelemaan aihetta mahdollisimman aineistolähtöisesti. Aineiston analyysissä pyrin välttämään omien ennakkokäsitysten ja -tulkintojen muodostumista.

6 TUTKIELMAN TULOKSET

6.1 Uudistuva sosiaalihuolto

Uudistuva sosiaalihuolto -diskurssissa korostuu hyvinvointialuemuutoksen välttämättömyys. Uudistuvan sosiaalihuollon diskurssi rakentuu muutoksen tarpeen näkyväksi tekemisestä, tulevaisuuden visioinnista ja muutuskriittisyydestä. Ensinnäkin kuvaillaan sitä, miksi muutosta tarvitaan ja minkä tulisi muuttua. Toiseksi visioidaan tulevaisuutta ja kuvataan sitä, millainen tavoitetilä hyvinvointiuudistukselle on asetettu. Esimerkiksi alueellisen tasa-arvon nähdään toteutuvan paremmin, kun vastuu palveluiden järjestämisestä on hyvinvointialueilla pienempien kuntien sijaan (HS politiikka 8.11.2021a). Kolmanneksi tuodaan esiin skeptisyyttä onnistuneesta muutoksesta; esitetään kritiikkiä siitä, voiko hyvinvointialueuudistus todella ratkaista palvelutuotannon ongelmat.

Muutostarve

Nykytilaa sote-palveluissa kuvataan ruuhkautuneeksi, rapautuneeksi ja kestävämmäksi. Palveluiden tarve on kasvussa, kaikkialla on valtavasti hoitovelkaa eivätkä asiakkaat saa palveluihin yhteyttä. Sote-uudistusta puolestaan kuvataan muun muassa ilmaisuin ”yksi tärkeimmistä”, ”ensisijainen”, ”kaikkein tärkein” ja ”suuri mahdollisuus”. Eri palvelusektorien merkityksellisyyttä kuvannetaan esimerkiksi sanoilla ”akuutein”, ”aidosti tarvittava” ja ”mittaamattoman arvokas”. Entisen mallin ja tulevan hyvinvointiuudistuksen välille luodaan vertailevaa ”uusi on paljon parempi” -asetelmaa. Puolueiden edustajien ilmaistessa kantojaan ja mielipiteitään muutoksesta sävy muuttuu jopa kilpailevaksi. Muutostarpeita arvioidaan sen mukaan, missä on suurin kriisi ja mikä olisi tärkeintä saada korjatuksi ensin.

”Ei varmasti jää Sdp:stä kiinni, että mielenterveyspalveluita parannetaan – ”
(HS politiikka 8.1.2022).

”Nyt akuutein asia olisikin Anderssonin mukaan pyrkiä siirtämään resurssien painopistettä perustasolle.” (HS politiikka 18.12.2021).

Diskurssia tuottavissa mielipidekirjoituksissa kirjoittajat korostavat henkilökohtaisia intressejään perustellen niiden merkityksellisyyttä ja kehittämisen tarvetta sekä esittämällä ratkaisuvaihtoehtoja. Muutostarvetta perustellaan oikeudenmukaisuudella, asiakkaiden inhimillisellä kärsimyksellä ja

tyhjän päälle jäämisellä, palveluverkoston sekavuudella, luomalla uhkakuvia mahdollisilla negatiivisilla seurauksilla kuten kroonistumisella ja ongelmien kasaantumisella sekä pitkäaikaisilla vaikutuksilla, esimerkiksi taloudellisilla säästöillä ja erityispalveluiden tarpeen vähentymisellä.

”Kun mielenterveysapua ei saa ajoissa, ongelmat kasautuvat, kroonistuvat ja aiheuttavat inhimillistä kärsimystä monelle. Nopea ja helposti saatavilla oleva apu ehkäisee mielenterveydenhäiriöiden pahentumista ja uusien ongelmien syntymistä. Oikea-aikaiset, matalan kynnyksen palvelut vähentävät ennen kaikkea niin sairastuneen kuin hänen läheistensäkin inhimillistä kärsimystä ja säästävät pitkällä aikavälillä myös rahaa.” (HS mielipide 7.1.2022.)

Uudistuksista ei aina olla samaa mieltä, jolloin keskustelussa ilmenee vastakkainasetteluita. Diskurssia tuottavassa aineistossa paikantuu näkökulmien, ratkaisujen ja tapojen vastakkainasettelu, joita ovat muun muassa yksityistäminen vai julkisten palveluiden kasvattaminen, laitos- vai avopalvelut, erityis- vai peruspalveluihin panostaminen, lähipalvelut vai keskitetyt palvelut sekä omaishoito vai ammatillinen hoito. Näiden teemojen osalta ei löydetä yksimielisyyttä siitä, miten sote-palvelut hyvinvointialueilla tulisi järjestää tai mikä tapa olisi paras ja kestävin. Sillä, kuka kirjoituksessa on puhujana, on merkitystä sen kannalta, kummalle puolelle vaaka kallistuu. Vaikuttavia tekijöitä ovat puhujan ammatillinen tausta ja asema sekä puoluekanta. Esimerkiksi vasemmistoliiton mielipide aineiston mukaan on palveluiden julkisen tuottamisen puolella suhtautuen ”nihkeästi” yksityisiin palveluntuottajiin, kun taas kokoomuksen näkemykseksi rakentuu yksityistäminen ja kilpailutus (HS politiikka 25.11.2021; HS politiikka 16.1.2022). Vastakkainasettelua korostetaan tekstissä kielellisesti ilmaisemalla toisen näkökulman paremmuutta tai perustelemalla seurauksilla ja haittavaikutuksilla.

”Järjestelmä on Suomessa kehittynyt aika erikoissairaanhoidovetoiseksi. Se puoli järjestelmästämmme toimii oikein hyvin, mutta se on myös johtanut siihen, että kuntien vastuulle jäävien peruspalveluiden rooli on jäänyt aika lailla aliresursoiduksi ja näivettyneeksi.” (HS politiikka 18.12.2021.)

”Asiakkaat ja palvelut nivoutuvat yhteen niin, että jos yhdestä päästä laiva vuotaa, menee muiden osa-alueiden energiaa vuotavan veden pumppaamiseen sen sijaan, että voitaisiin keskittyä perustehtävään. --- Jos niin tehdään, sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut kuormittuvat ja koko visio ennalta ehkäiseviin palveluihin painottumisesta romuttuu. Ne perheet, jotka voisivat voimaantua omassa elämässään kevyellä palvelulla, jäävät ilman palvelua. Pian nämä perheet ovatkin sitten tehostettujen palvelujen jonossa.” (HS mielipide 13.12.2021.)

Tulevaisuuden visio hyvinvointialueista

Uudistuksen harteille asetellaan sankarillista viittaa luoden kuvaa kaiken parantavasta muutoksesta. Hyvinvointialueiden paremmuutta kuvataan myös termillä ”leveämmät hartiat”, mikä luo mielikuvan turvallisesta ja vastuullisesta toimijasta. Uudistuvan sosiaalihuollon diskurssi rakentuu tehokkuuteen keskittyvänä ja monitoimijaisena sekä kokonaisvaltaisesti hyvinvointiin vastaavana palvelukokonaisuutena; tavoitetilapuheena siitä, millainen sosiaalihuollon tulisi olla hyvinvointialueilla. Uudistuksen nähdään mahdollistavan paremmat sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tulevaisuudessa. Muutos parempiin palveluihin edellyttää johtajuutta, yhteistyötä ja selviä linjauksia. Tulevaisuuden parempaan sosiaalihuoltoon keskittyvissä kirjoituksissa painotetaan kokonaisvaltaisen hoidon ja huolenpidon merkitystä palveluiden järjestämisessä hyvinvointialueilla. Rakenteiden muuttuessa hyvinvointialueilla yhtenäisemmiksi kokonaisuuksien tunnistaminen nähdään palveluita parantavaksi tekijäksi. Kun palvelut tuotetaan keskitetysti, resurssien käyttäminen ja jakaminen tehokkaammin mahdollistuu. Tavoitteet näyttäytyvät ideaaleina ja hyvin optimistisinä; ne maalaisevat kuvaa siitä, miten muutos selkeyttäisi kaiken. Sosiaalihuolto on muiden sote-alueen toimijoiden kanssa parempaa hyvinvointialuetta rakentava yhteistyökumppani. Yksin terveydenhuolto ei ratkaise yhteiskunnan hyvinvointiongelmia tai kestävämpiä menoja.

”Sote-järjestelmää paljon käyttävä 10–20 prosentin asiakasosuutta yhdistää heidän haastava, pitkittynyt sosioekonominen tilanteensa, pirstaleiset asiakaspolut sekä se, että samaa asiakasta palvelee samanaikaisesti moni eri taho. Siksi asiakkaita ei voida auttaa pelkästään terveydenhuollon palveluilla. Onnistuneeseen asiakasprosessiin tarvitaan myös sosiaalihuollon läsnäoloa ja työpanosta.” (HS mielipide 9.12.2021.)

”Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kysymykset nousevat entistä enemmän areenalle kasvavan eriarvoisuuden myötä. Terveydellinen näkökulma on liian suppea sellaisissa ongelmissa kuin huostaanotot, leipäjonot, päihdeongelmat, avioerot ja kouluvaikeudet.” (HS mielipide 12.1.2022.)

Parempi sosiaali- ja terveydenhuolto on arvovalinta. Huomiota kiinnitetään uudistuksen arvoperustaan sekä poliittisten arvojen vaikutukseen ja merkitykseen uudistuksessa. Sosiaalihuoltoon liitetään ihmisarvo, inhimilliset oikeudet, yhdenvertaisuus, oikeudenmukaisuus ja osallisuus. Sosiaalihuollon vaikuttava tuki pohjautuu inhimillisen kohtaamisen ja kanssakäymisen perusarvoihin. Arvoperustainen työ nähdään myös taloudellisena valintana.

”Kun nuoret ovat saaneet kertoa, millainen tuki on vaikuttavaa, esille nousevat seuraavat asiat: kohdatuksi tuleminen, kiireettömyys, hyväksytyksi ja välitetyksi tuleminen, pienin askelin eteneminen ja nuoren oman tarpeen mukaan tarjolla oleva tuki. Kyse on inhimillisen kohtaaminen ja kanssakäymisen perusarvoista. --- On

tärkeää, että nuori voi taustasta ja elämäntilanteesta riippumatta löytää kannattelevat koulu- ja työpolut. Kaikista tärkeimmän, eli inhimillisen arvon ohella nuorten kokonaisvaltainen tuki on myös yhteiskunnalle taloudellisesti kannattavaa.” (HS mielipide 22.12.2021.)

”Toivottavasti sotea koskevassa päätöksenteossa osataan ajatella myös laatikon ulkopuolelta sekä säilyttää arvokas ja kyseenalaistaa huono. – Hyvinvointi tarkoittaa terveyden lisäksi elämän sisältöä, merkityksellisyyttä ja ihmisarvon tunnustamista.” (HS mielipide 21.1.2022.)

Arvovalintana näyttäytyy se, miten asiakas itse on osallinen omassa asiakkuudessaan ja miten eri asiakasryhmien tarpeita kuullaan siellä, missä palveluista päätetään. Arvokkaaksi määritellään asiakkaan äänen kuuluminen ja huomioonottaminen sekä uudistuksen läpivieminen asiakaslähtöisyys huomioiden. Mielenkiintoista on se, että asiakkaiden oma ääni ei juurikaan kuulu aineistossa, vaan asiantuntijat ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset puhuvat asiakkaiden puolesta. Juhila (2006, 11–14) kirjoittaa tästä sosiaalityön perustehtävänä ja roolina heikommassa asemassa olevien äänen kannattelijana ja asioiden ajajana.

Ajatus tulevaisuuden erinomaisuudesta rakentuu voimakkaasti toimittajien kirjoittamissa aluevaaliohjelmien referaateissa ja vaalitenttien uutisoinneissa. Vaaliohjelmien kuvauksissa luvataan 10 hyvää ja 12 kaunista. Puolueilla on auvoisa ja ihana yksimielisyys siitä, että palveluita tulee parantaa. Yksimielisyys löytyy erityisesti mielenterveyspalveluista ja niiden saatavuudesta (mm. HS politiikka 18.12.2021). Vaaliohjelmista kirjoitetuissa artikkeleissa painotuksena on parannuskohteiden nimeäminen. Aineistoon valikoitui Perussuomalaisten, SDP:n, Vasemmistoliiton ja Liike Nytin vaaliohjelmien koosteet. Koosteet piirtävät varsin optimistisen kuvan: mistään ei leikata, vaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut laitetaan kuntoon. Nykyiset palvelut pyritään säilyttämään eikä palveluverkkoa tulla supistamaan. Puolueet ehdottavat innovatiivisia tapoja mahdollistaa paremman palvelun hyvinvointialue. Vaihtoehtoisiksi järjestämistavoiksi ehdotetaan muun muassa digitaalisia ja liikkuvia palveluita.

”Sdp:n aluevaaliohjelman perusajatus on odotetusti, että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita tulee parantaa.” (HS politiikka 20.11.2021.)

”Seiniin keskittyminen ei tietenkään ole mielekästä. Olennaista on se, että ihmisille on palveluja saatavilla, olipa ne sitten millä tahansa mekanismilla hoidettuja.” (HS politiikka 8.12.2021.)

”Harvaan asuttujen alueiden palveluita voitaisiin puolueen mukaan vahvistaa esimerkiksi kiertävien ammattilaisten avulla sekä digitaalisin keinoin. --- Sote-palveluiden laatu ja saatavuus turvataan parhaiten, kun palvelut tuotetaan pääosin julkisesti.” (HS politiikka 25.11.2021.)

Muutoskriittisyys

Poliitikkojen puheet palveluiden järjestämisestä muuttuvat aineiston keruuaikana vaalipäivän lähestyessä kriittisemmiksi ja vähemmän lupaileviksi. Myös mielipide-erot puolueiden välillä kasvavat ja kysymys palveluiden jatkuvuuden, kehittämisen ja mahdollisten lisäpanostusten rahoituksesta kyseenalaistetaan. Myös moni suomalainen epäilee muutoksen parantavan mitään: vain joka kymmenes uskoo palvelujen saatavuuden parantuvan ja 40 % heikkenevän (HS uutinen 9.1.2022). Epäluottamusta hyvinvointialueuudistuksessa herättää se, pystytäänkö kokonaisvaltaisuus, yhdenvertaisuus ja palveluiden yhtenäisyys tosiasiallisesti huomioimaan muutoksen jälkeen, vai kaivaudutaanko sote-sektoreilla omiin poteroihin puolustamaan omia etuja. Myös poliittisten päättäjien kyky tehdä ratkaisuja kysymyksissä, joihin heillä ei ole käytännön kokemusta tai osaamista, kyseenalaistetaan. Kirjoittelu on epäilevää – olisiko muutos voitu tehdä toisin? Epäily tulee esiin kysymysten esittämisen keinoin ja retorisisina kysymyksinä (VISK § 1705). Epäilevän ilmaisuuden tueksi esitetään myös kyselytutkimusten tuloksia korostaen sosiaalihuollon palveluiden saatavuuden, saavutettavuuden ja laadun heikkenemistä.

”Muutoksen sijaan uhkana on, että sote-sektorilla käperrytään omien etujen puolustamiseen. Julkista keskustelua hallitsee puhe siitä, mikä ei toimi – ei se, mikä toimii.” (HS vieraskynä 8.11.2021b.)

”Kun alueet koostuvat poliittisista päättäjistä, pystyvätkö he näkemään kokonaisvaltaisuuden palveluiden uudelleen organisoimisessa. Vai olisiko virkamiesvalmistelut riittäneet turvaamaan muutoksen tasapuolisuuden. --- On aika hullu ajatus, että tästä tulee yhdenvertaisempaa, halvempaa ja parempaa ilman, että mitään muutetaan. Se ei ole niin.” (HS politiikka 29.12.2021.)

”Puolue katsoo, ettei malli paranna laatua tai saatavuutta eikä helpota julkisten sote-menojen nousupainetta.” (HS politiikka 8.12.2021.)

Kirjoituksissa epäillään myös siitä, muuttuuko tosiasiasa mikään vai jääkö uudistus pelkäksi hallinnolliseksi uudelleenjärjestelyksi. Riskitekijänä esitetään, ”että hyvinvointialueiden johtamiskäytännöt painottuvat erikoissairaanhoidon käytänteiden mukaisesti eikä perusterveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden vahvistaminen toteudu, vaikka siitä saataisiin suurimmat taloudelliset hyödyt” (HS mielipide 3.1.2022a). Hyvinvointialueen päättäjien valinnassa tulisi korostaa vahvaa asiantuntijuutta ja halua vaikuttaa. Uudistuksen onnistuminen on näin myös johtajuuskysymys: johdon osaaminen tulee riittää sekä terveyden- kuin sosiaalihuollon palveluiden johtamiseen, ja toimiala on tunnettava perusteellisesti, ei vain osittain.

Sosiaalihuollon palveluista ja niiden tuottamisesta piirtyy varsin kahtiajakautunut kuva. Asenteet muutokseen ovat toisaalta optimistisia: sosiaalihuollosta maalailtaan parempaa tulevaisuuskuva. Toisaalta skeptisyyttä ja varauksellisuutta luo erityisesti kysymys siitä, kuka sosiaalihuoltoa tulevaisuudessa tuottaa ja riittävätkö valtion ja hyvinvointialueiden rahat tähän kaikkeen. Menestystä povataan niille hyvinvointialueille, jotka pystyvät huomioimaan kokonaisvaltaisuuden ja asiakaslähtöisyyden sekä vahvistamaan ennaltaehkäiseviä palveluita ja oikea-aikaisuutta.

6.2 Aliresursoitu sosiaalihuolto

Aliresursoitu sosiaalihuolto -diskurssi avaa sitä, miten usealla eri osa-alueella ilmeni puutetta resursseista sekä tarve investointeihin. Räikkälän (1990) mukaan resurssi on synonyymi sanoille voimavarat, mahdollisuudet ja keinot, jolloin resurssit voivat olla yhtä lailla aineellisia kuin aineettomiakin. Aliresursoitu sosiaalihuolto rakentui kolmesta eri näkökulmasta: rahoitusratkaisut, pula henkilöstöstä ja vahvan johtajuuden tarve. Lisäksi heikkona signaalina kuului myös sosiaalihuollon asiakkaiden omien resurssien vajaakäyttö. Kirjoituksissa resursseihin viitataan toisaalta asiana, josta on puutetta; toisaalta esitetään ehdotuksia siihen, miten resursseja tulisi hyvinvointialueilla käyttää, kehittää tai kohdentaa. Puhe hahmottuu ratkaisukeskeisenä ja pääpaino on lisäämisessä ja panostamisessa.

Rahoitusratkaisut

Puhuttaessa rahoitusratkaisuista kyse on lähes poikkeuksetta sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisestä rahoituksesta. Sosiaalihuolto ei näyttäyty rahoituksesta puhuttaessa muuten kuin yhteistyötahona, missä paljon palveluita käyttävien ja eniten kustannuksia aiheuttavien asiakkaiden ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan useamman tahon yhtäaikaista työpanosta (HS mielipide 9.12.2021a). Eniten äänessä ovat poliitikot. Mielipiteet ja näkemykset rahoituksesta seilaavat realistisen ja epärealistisen välillä. Vaihtoehto riippuu ilmaisijasta. Oppositio puolueiden (KOK, KD, Liike Nyt ja PS) mielipide näyttää pääasiassa epärealistisena: Uudistukseen on varattu resursseja liian niukasti, jotta se voisi toteutua onnistuneesti. Hyvinvointialueuudistuksen läpi vieneiden hallituspuolueiden (SDP, KESK, VIHR, VAS ja RKP) näkemys puolestaan ilmenee rahoituksen realistisuutena ja jopa itsestään selvänä ratkaisuna. (ks. myös Borg 2023, 64.)

”Mielestäni on realistista tässä sanoa, että tämä potti, tämä rahoitusratkaisu, jonka me olemme sopineet, on se, jolla me menemme eteenpäin” (HS politiikka 21.1.2022.)

Hallituspuolueiden kritiikki kohdistuu oppositiopuolueisiin ja siihen, ettei niillä ole esittää mitään todellisia vaihtoehtoja hallituksen politiikalle. Kuva näyttäytyy kovin tyypillisenä poliittisena asetelmana, jossa oppositiopuolueet tuovat kriittisiä ja hallitusta arvostelevia näkemyksiään esiin etsimällä epäkohtia vastapuolen esityksistä. Samanlainen havainto on tehty myös aluevaaleista tehdyssä vaalitutkimuksessa (ks. Borg 2023, 64). Hallituspuolueiden näkemykset hahmottuvat luottavaisina sen suhteen, ettei varsinaisia leikkauksia tarvitsisi tehdä. Keneltäkään ei varsinaisesti haluta ottaa pois saavutettuja etuuksia, vaan äänestäjille puhutaan optimistiseen sävyyn kuin kaikki olisi mahdollista. Alkuun, ennen kuin asetetut tavoitteet täyttyvät, täytyy edellyttää rahan riittävän niin ennalta ehkäiseviin kuin korjaaviin palveluihin: ”Muutokset maksavat aina”. Leikkauksista puhumisen vaikeus tulee ilmi vaalitenttien uutisoinneissa. Esimerkiksi sopii teksti, jossa SDP:n puheenjohtaja Marin ja Vasemmistoliiton puheenjohtaja Andersson arvostelivat toimittajan kysymystä leikkauksista (HS politiikka 21.1.2022). Kyseistä vaalitenttiä uutisoivan kirjoituksen mukaan keskustelu käännettiin nopeasti karsimisesta ja leikkauksista parantamiseen ja panostamiseen.

”Ongelma on juuri tämä asenne ja se, mitä kaikkea olemme jo karsineet. Olemme karsineet perusterveydenhuollon palveluista ja matalan kynnyksen sosiaalihuollon palveluista.” (HS politiikka 21.1.2022.)

Oppositiopuolella esitetään leikkauskohteiden suhteen hallituspuolueita rohkeampia ehdotuksia, kuten Perussuomalaisen puheenjohtaja Purran ehdotus palveluiden saajien joukon rajaamisesta sekä Suomen hiilineutraaliustavoitteen maltillistaminen (HS politiikka 8.12.2021; HS politiikka 18.12.2021; ks. Borg 2023, 53–54). Kokoomuksen puheenjohtaja Orpo puolestaan välttelee karsimisesta puhumista vaatimalla työllisyyden kohentamista ja talouskasvun mahdollistamista (HS politiikka 21.1.2022).

Leikkauksista puhuminen hahmottuu arvolutautuneena. Leikkauksista puhuttaessa käytettiin esimerkiksi ilmaisuja ”pikavoittojen jahtaaminen” ja ”lyhytnäköiset leikkaukset”. Toisaalta opposition puheessa rahoituksesta toistuvat sanat epärealistisuus, absurdus, utopistisuus, mahdottomuus ja ympäröyryys, jotka kuvaavat oppositiopuolueiden näkemyksiä hallituksen tekemistä ratkaisuista. Arvokeskusteluksi ja tasa-arvokysymykseksi muodostuvat esimerkiksi sosiaalipalveluista saatavien voittojen maksimointi lastensuojelun yksityistämisen osalta sekä niiden alueiden rahoitus, missä on tilastollisesti eniten ikääntyneitä ja sairaita. Alueilla tulee olla

yhteneväiset oikeudet ja resurssit tulee jakaa tasa-arvoisesti, ja rahaa tulee löytyä sosiaali- ja terveydenhuollolle samoin kuin on löytynyt muillekin tahoille.

”Uusien rahoitusmallien käyttöönotto ei saa johtaa korkeampaan kokonaisverotukseen ja kaikissa malleissa edellytyksenä on verotulojen tasausjärjestelmä, jotta palvelut voidaan taata ja maakuntien väliset erot eivät pääse kärjistymään.” (HS politiikka 20.11.2021.)

”””Sehän on arvovalinta ja kiinni päättäjien tahdosta. Löytyihän turvetuottajillekin jostain 70 miljoonaa euroa”, Rytkönen viittaa hallituksen viime kevään päätökseen.” (HS politiikka 18.1.2022.)

Rahoituksesta puhuttaessa journalismin dialogisuus ja tehtävä tulee esiin selkeästi. Toimittajat nostavat esiin keskustelijoiden näkemyksiä ja ottavat niihin kantaa kuvaamalla myös niihin liittyviä taustatekijöitä. Toimittajat kirjoittavat aiemmista linjauksista ja paljastavat poliitikkojen ”takinkääntöjä”. Toimittajat paljastavat myös ristiriitoja. Esimerkkinä aineistossa on, miten eduskuntapuolueet ohjasivat yhteisymmärryksessä noin 10 miljardia euroa hävittäjähankintoihin käytännössä lisävelkaa ottamalla, mutta eivät olleet valmiit samaan sote-vaalilupaustensa rahoittamiseksi. Samassa yhteydessä puoluejohtajat kuvasivat, miten lisäpanostus henkilöstöön ja perustason palveluihin maksaisi itsensä takaisin (HS politiikka 21.1.2022). Toimittaja paljastaa keskustelun epärealistisuuden, mutta myös sen, miten vaikeaa äänestäjän on tehdä valintansa keskustelun sisällön pohjalta.

”Kun puolueet lupaavat kuorossa enemmän ja parempia palveluita pienemmillä maksuilla, niiden linjoja voi olla vaikea erottaa toisistaan.” (HS politiikka 16.12.2021.)

Poliitikot pyrkivät puheessaan luomaan mielikuvan, ettei hyvinvointialueiden budjeteista varsinaisesti leikata, vaan säästetään. Säästäminen on tulkittavissa toimintana, jossa muuttamalla painopistettä palveluiden tuottamisessa tai järjestämällä ja toteuttamalla uudenlaisia tapoja syntyisi merkittäviä säästöjä niin lyhyellä kuin pitkällä tähtäimellä. Rahoitusratkaisut ovat leikkausten sijaan panostusta, josta ennemmin tai myöhemmin syntyy säästöjä. Muita tapoja perustella panostuksia säästöillä ovat viittaukset tutkimuksiin ja erilaisiin ketteriin kehittämishankkeisiin, digitalisaation tuomiin mahdollisuuksiin sekä siihen, että säästö näkyy jossain muualla kuin suoraan sote-budjeteissa. Muun muassa Keskon kokeileman lyhytterapian havaittiin aiheuttavan säästöjä sairauspoissaolojen vähentymisenä ja työkyvyn paranemisen kautta (HS politiikka 18.12.2021).

Ennaltaehkäisevien ja kokonaisvaltaisten toimien turvaaminen taloudellisin resurssein rakentuu aineistossa kansantaloudellisista ja taloudellisista aspekteista. Perusterveydenhuollon ja matalan

kynnyksen sosiaalipalveluiden vahvistaminen nähdään merkityksellisenä toimenpiteenä. Esimerkiksi mielenterveysongelmien hintalappu määritellään ”tosi massiiviseksi” ja kustannuksiltaan mittavaksi, mikä aiheuttaa ei vain suoria kustannuksia, vaan myös työllisyyden ja tuottavuuden laskua. Mielenterveydestä puhuttaessa viitataan myös sitä sairastaviin ihmisiin ja ongelman aiheuttamiin arvottomuuden, häpeän ja syyllisyyden kokemuksiin, joita ei rahalla voi mitata tai hinnoitella (esim. HS mielipide 28.10.2021).

”Mielenterveyden häiriöiden kustannukset yhteiskunnalle ovat noin kuusi miljardia euroa vuodessa” (HS mielipide 28.10.2021).

”Eli nimenomaan tässä sairaudessa ennaltaehkäisy ja nopea hoitoon pääsy maksaa itsensä. --- Tulee kansantaloudellisesti halvemmasi panostaa ennaltaehkäisyyn. Suurin osa sairauseläkkeistä johtuu nykyään mielenterveydellisistä ongelmista.” (HS politiikka 18.12.2021.)

Pula henkilöstöstä

Henkilöstöstä puhuttaessa keskeisiä teemoja ovat osaavan ja pätevän henkilöstön puute ja sen korjaamiseksi tarvittavat toimet. Henkilöstöpulasta, työvoimapulasta ja koulutuksesta kirjoitetaan yleisellä tasolla eli puhutaan sosiaali- ja terveydenhuollon ongelmasta. Ratkaisuja pitää löytää koko sote-sektorille, ja niiden tulee koskea koko sote-sektoria. Henkilöstöpulaa konkretisoidaan aineistossa muun muassa laskurilla, jonka avulla lukijalla on mahdollisuus tarkastella sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstötilannetta alueittain (HS politiikka 3.11.2021). Laskurin avulla asia tuodaan lähemmäs lukijan omaa todellisuutta ja ympäristöä. Vaikuttamisen keinona on aiheen personointi ja henkilökohtaistaminen – millainen vaikutus asialla on minuun itseeni. Määrällisesti suurin puute on sairaanhoitajista, mikä saa aineistossa sosiaalihuollon henkilöstöä huomattavasti enemmän palstatilaa, vaikka aineiston sisäänottokriteerit ovat olleet sosiaalihuoltopainotteiset. Suhteellisesti eniten pulaa ilmaistiin olevan sosiaalityöntekijöistä. Kevan työvoimatarveanalyysin mukaan alalta puuttuu noin 2 700 sosiaalityöntekijää (HS politiikka 3.11.2021). Sosiaalityöntekijöiden puutteen nähdään koskettavan yhtä lailla yksityistä kuin julkista sektoria. Muiden sosiaalihuollon ammattiryhmien työvoiman puutteesta ei ollut mainintoja.

Työvoimapulasta puhuttaessa sanavalinnat ovat kanta-aottavia, voimakkaita ja äärimmäistä hätää kuvastavia. Mielipiteitä henkilöstöpulasta väritetään superlatiiveilla ja esittämällä vaatimuksia. Ongelmat eivät ole uusia, minkä takia muutoksen tulee olla välitöntä ja asialle tulee tehdä välittömästi

jotain. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön hyvinvoinnista merkityksellisyyttä korostettiin termillä ”kärkiteema”.

”Pula sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä on yhteiskuntamme suurimpia haasteita.” (HS politiikka 14.1.2022.)

”Ammattiryhmistä erityisen hankala tilanne on sosiaali- ja terveysalalla, jossa esimerkiksi hoitajien, lääkäreiden ja sosiaalityöntekijöiden vakansseja jää täyttämättä.” (HS politiikka 18.11.2021.)

”Ilmiö on sellainen, joka vaatii nyt toimia. Jos me emme tee tässä ajassa tarpeeksi, niin tulevaisuudessa meillä tulee olemaan pitkittynyt ongelma siinä, miten turvaamme osaamisen sosiaali- ja terveydenhuollon alalla” (HS politiikka 1.11.2021.)

””Vaadimme, että jokainen hyvinvointialue laatii välittömästi toimenpideohjelman, jossa selvitetään rekrytointitarpeet ja yhteistyössä alan ammattijärjestöjen kanssa linjaa toimenpiteistä työolojen parantamiseksi. Pätkätoiden ja ylittöiden teettämisen sijaan on panostettava ihmisten jaksamiseen ja esimerkiksi jatkokoulutautumismahdollisuuksiin”, vasemmistoliiton puheenjohtaja Li Andersson sanoo tiedotteessaan.” (HS politiikka 25.11.2021.)

Mielipiteitä esittävät aiheesta niin poliitikot kuin sosiaalihuollon asiantuntijatkin. Poliitikkojen mielipiteet asiasta sanallistuvat muun muassa ilmaisuin ”vakava”, ”vaativan parannuksia”, ”vaativan toimia”, ”kärjistynyt” ja ”pitkittynyt ongelma”. Lisäksi ongelman ratkaisemisen merkitystä korostetaan ilmaisuilla ”yhteiskunta riippuvainen sote-alan ammattilaisista”, ”vaatii nyt toimia”, ”kärsitty henkilöstöpulasta” ja ”otettava vakavasti”. Asiantuntijat käyttävät omissa kirjoituksissaan vastaavia ja samankaltaisia ilmaisuja, joita ovat muun muassa ”karmea tilanne”, ”henkilöstö on lopussa”, ”räjähdysmäisesti kasvanut hoitovaje”, ”huutava pula” ja ”syvä huoli”. Kommentteista ei aina käy ilmi koskeeko huolen ilmaisu sosiaalihuoltoa, terveydenhuoltoa vai sosiaali- ja terveydenhuoltoa yhdessä.

Ratkaisuiksi esitetään työn tuottavuuden kannusteiden lisäämistä kuten palkkauksen tarkistamista, asiakas- ja henkilöstömitoitusten tarkastamista ja laajentamista, koulutuspaikkojen lisäämistä, työvoiman tuontia ulkomailta sekä alan houkuttelevuuden ja nykyisten työntekijöiden pitovoimatekijöiden pohtimista. Ratkaisuvaihtoehtojen esittämiseen näkyy vaikuttavan se, mikä on esittäjän asema, poliittinen suuntaus tai taustaorganisaatio. Poliittinen tausta ilmeni esimerkiksi palkkaharmonisaatiokeskustelussa siinä, että hallituspuolueiden mukaan se tehdään ”ilman muuta” ylimpien palkkojen mukaan, kun taas oppositio näki ratkaisun liian kalliina. Työnantajapuolen mukaan ei ole vastuullista ja kestävää harmonisoida ylimpien palkkojen mukaan, vaikka sosiaali- ja terveydenhuollossa tehdään ”äärettömän arvokasta työtä”. Työntekijäosapuoli perustelee palkkojen

nostamista sillä, että sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset ovat ”palkkakuopassa” ja että lääkäritkin saavat enemmän palkkaa siellä, minne on vaikea saada työvoimaa.

” --- ongelma on ensisijaisesti olosuhteissa, joissa töitä tehdään, eikä niinkään työn ydinsisällössä.” (HS politiikka 3.11.2021.)

”Kuntien maine hyvinä työnantajina, hyvä henkilöstöpolitiikka sekä työntekijäkokemus ovat asioita, joita kuntapäätäjien kannattaa nyt pohtia” (HS politiikka 18.11.2021.)

Vastakkain asettelevan keskustelun ohella toimituksen ulkopuoliset kirjoittajat pyrkivät tuomaan keskusteluun monipuolisempaa ja moninäkökulmaisempaa lähestymistapaa henkilöstöongelman ratkaisemiseksi (mm. HS vieraskynä 8.11.2021b). Kirjoittajien taustatekijät, kuten tutkijan tai asiantuntijan asema, tuovat kirjoitukseen tutkimuksellisia näkökulmia ja tutkimuksiin perustuvia väitteitä. Henkilöstön saatavuuteen ja palvelujen laatuun liittyvät ongelmat esitetään luonteeltaan systeemiseksi, minkä vuoksi niihin ei ole helppoja ja suoraviivaisia ratkaisuja. Alalle tarvitaan uudenlaista ajattelua rekrytointikäytäntöihin, koulutusjärjestelmien uudistamiseen, osaamisen tunnustamiseen ja johtamiseen. Lisäksi ongelman ratkaisemiseksi tulisi kiinnittää huomiota rakenteellisiin kysymyksiin, digitalisaation hyödyntämiseen, organisaatioihin, palkkausjärjestelmään ja henkilöstön kannustimiin. Vetovoimaisuutta, henkilöstön pysyvyyttä ja palveluiden laatua lisäävät arvostava ja ihmislähtöinen sekä työkyvyn, osaamisen ja työn mielekkyyden huomioiva johtaminen. Pyrkimys on ennakkoluulottomaan ja uteliaaseen suhtautumiseen siinä, miten ratkaisuja etsitään – ja niitä voi myös etsiä sieltä, missä asiat ovat jo hyvin.

Vahvan johtajuuden tarve

Se tapa, jolla johtajuudesta sote-sektorilla kirjoitetaan, antaa ymmärtää, ettei johtajuus kaikilta osin vastaa tarvetta ja tavoitteita. Tämä tulee esiin muun muassa siinä, että hyvä johtaminen kuvataan toivottuna asiointilana. Työhyvinvointia ja alalla pysyvyyttä nakertavat heikot työolot ja huono johtaminen. Jatkuvan väsymisen ja siitä johtuvan halun vaihtaa alaa sanotaan ruokkivan kierrettä, joka pitäisi pysäyttää. Toivottuna tulevaisuuden tilana esiin tuodaan hyvän johtamisen edellytyksiä ja tekijöitä, mutta myös seurauksia ja vaikutuksia. Sote-uudistusta kuvataan valtavaksi muutokseksi, joka asettaa johtamisen sosiaali- ja terveydenhuollossa entistä kovempaan testiin, samalla mahdollistaen ainutlaatuisella tavalla toimintakulttuurien muutoksen.

”Sote-sektorille ja tuleville hyvinvointialueille tarvitaan myös laadukasta ja osaavaa johtamista, jotta sote-uudistuksen myötä tulevat organisaatiouudistukset onnistuvat” (HS politiikka 19.8.2021.)

”Päätöksen tekoon tarvitaan päättäjiä, jotka kykenevät uudistamaan toimintatapoja, jotta rajallisella rahamäärällä saadaan aikaan enemmän ja parempaa”, kokoomuksen ohjelmassa sanotaan tulopuolesta.” (HS politiikka 16.12.2021.)

”Hyvä henkilöstöpolitiikka, hyvä johtaminen ja työntekijöiden työhyvinvointi sekä kumppanuutta korostava hankintaosaaminen takaavat onnistuessaan palvelujen saatavuuden.” (HS mielipide 3.1.2022.)

Kyse on työn veto- ja pitovoimatekijöistä, ammatillisesta liikkuvuudesta ja työhyvinvointitekijöistä, tasa-arvokysymyksistä sekä osaamisen johtamisesta. Työhyvinvointi määritellään työntekijän oman vastuun rinnalla voimakkaasti myös johtamiskysymykseksi. Työntekijä voi paremmin, kun hänellä on osallisuus työn suunnitteluun, pysyvä työsuhde, mahdollisuus olla tekemättä jatkuvasti ylitöitä, oikeus lepoon, selkeästi määritelty työ sekä työssä jaksamiseen vaikuttavat tekijät kunnossa (HS politiikka 12.10.2021). Johtajien – sekä poliittisten päättäjien kuin hyvinvointialueiden tulevien johtajienkin – vastuulle vieritetään huolenpito siitä, että työolot järjestetään niin, että ala on vetovoimainen ja siellä koetaan mielekkyyttä. Niiden hyvinvointialueiden nähdään menestyvän jatkossa parhaiten, ”jotka oivaltavat sote-sektorin henkilöstön saatavuuden ja palvelulaadun puutteellisuuden systemisen luonteen ja onnistuvat miettimään niihin liittyen kestäviä, vaikuttavia ja palvelujen käyttäjienkin kannalta mielekkäitä ratkaisuja”. Tämä on tulkittavissa hyvällä johtamisella, hyvällä henkilöstöpolitiikalla ja positiivisia työntekijäkokemuksia tuottavin keinoin korjattavaksi asiaksi. Kriisiytyminen tulee hyvinvointialueille kalliiksi, kun työntekijät jäävät sairaslomille ja vaihtavat paikkaa huonosti perehdytetyssä ja raskaassa työssä.

”Johtajan tärkein tehtävä on taata työntekijällä olosuhteet, joissa voi tehdä työt hyvin. Tämä vaatii julkisissa sote-palveluissa aivan uudenlaista ajattelua.” (HS pääkirjoitukset 30.11.2021)

”Sote-palveluja ei paranneta säätämällä lakeja henkilöstömitoituksesta tai hoitotakuista. se tehdään parantamalla työntekijöiden mahdollisuuksia tehdä työnsä hyvin.” (HS pääkirjoitukset 30.11.2021.)

Sosiaalihuollon asiakkaiden omien resurssien vajaakäyttö

Sosiaalihuollon tehtävä on asiakkaiden resurssien vahvistaminen niin, että asiakkaan on mahdollista pärjätä ilman palveluita. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaiden tilanne ilmenee aineiston perusteella kohtuuttomana ja kestäättömänä johtuen pitkittyneistä jonoista sekä läheisten pakotetusta vastuunotosta. Asiakkailta ei ole osaamista, taitoa ja välineitä hyödyntää palvelujärjestelmää eikä kykyä ja voimavaroja hoitaa asioitaan ilman ulkopuolista tukea (HS

mielipide 11.10.2021). Vaikutuksina kuvataan yhteiskunnan sosioekonominen segregatio ja kasvava eriarvoistuminen. Kustannuksiin tulevien säästöjen ja hyvinvoinnin lisääntymisen vaikutusten nähdään ylettyvän esimerkiksi väkivallan, osattomuuden ja yksinäisyyden vähenemiseen.

”Henkiseen hyvinvointiin budjetoidut voimavarat antavat hyvän tuoton.” HS mielipide 28.10.2021)

Pääasiassa aineistossa puhutaan sosiaalihuollon asiakkaista resurssien käyttäjinä. Vähemmälle jää se, millaisia voimavaroja ja resursseja sosiaalihuollon asiakkaat tuottavat. Esimerkkinä mainitaan ikäihmiset, jotka hoitavat sukulaisiaan ja toimivat erilaisissa järjestöissä. Laajemmin jää huomioimatta se, millaisia jo olemassa olevia resursseja ja mahdollisuuksia sosiaalihuollon asiakkaiden keskuudesta voi löytää, esimerkkinä lastensuojelun kokemusasiantuntijat.

”Ikäihmiset ovat valtava voimavara. Siksi heidän hyvinvoinnistaan kannattaa pitää huolta”, Marin sanoi.” (HS politiikka 20.1.2022.)

Vaikka resurssipuhe onkin rakentunut tulevaisuusorientoituneesti ja verrattain ratkaisukeskeiseksi, on tulkittavissa, että sosiaalihuollossa on puutteita usealla eri osa-alueella niin taloudellisten kuin osaamisen resurssien osalta. Kirjoitettaessa resursseista on kuitenkin todennäköisempää, että resurssit yksilöidään terveydenhuoltoon kuin sosiaalihuoltoon. Vahvimmin sosiaalihuolto ilmenee asiakkaiden resursseista puhuttaessa, missä huomio kiinnittyy voimavarakeskeiseen puheeseen.

6.3 Alisteinen sosiaalihuolto

Alisteisen sosiaalihuollon diskurssilla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa sitä, miten sosiaalihuolto näyttäytyy jäävän terveydenhuollon taustalle kirjoitettaessa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Terveydenhuoltokeskeisyys on siitä erityinen, että aineisto on rajattu sosiaalihuollon näkökulmasta. Mukaan otettu vain ne kirjoitukset, joissa puhutaan sosiaalihuollosta. Tästä huolimatta sosiaalihuolto merkityksellistyy terveydenhuollolle alisteisena. Diskurssi kuvaa osin myös sitä, mitä tekstistä ei löydy ja mistä ei kirjoiteta, mikä on diskurssintutkimuksen kannalta oleellista sen rinnalla, mistä tekstissä kirjoitetaan (Fairclough 1997, 80).

Aineistosta rakentuu hyvinvointialue, jossa lähipalvelut tarkoittavat lääkärin ja sairaanhoitajan vastaanottoja, sote-keskus terveydenhuollon ammattilaisten tarjoamista palveluista koottua keskittymää, erityispalvelut erikoissairaanhoidon ja sote-alan ammattilaiset riittämättömiä resursseja,

mikä olisi ratkaistavissa hoitajien palkkaa nostamalla ja työoloja parantamalla. Epäselväksi jää, kuinka hyvin kirjoittajat ovat tietoisia siitä, mitä sosiaalihuolto sisältää, mistä palveluista on kyse ja millaisessa tilanteessa asiakkaan vastaanottaa sosiaalihuollon ammattilainen. Sosiaalihuollon paikka, rooli ja tehtävät näyttävät joka tapauksessa epäselkeinä ja vaikeasti ymmärrettävinä.

”Rahoituksen painopistettä pitäisi siirtää erikoistasolta perustasolle, kuten terveyskeskuksiin. Tämä voi osoittautua mahdottomaksi, koska erikoissairaanhoidossakaan ei ole löysää. Erityisen vaikeaa se on nyt, kun terveydenhuolto kamppailee koronaviruspandemian ja sen jälkiseurausten kanssa vielä vuosia.” (HS pääkirjoitukset 23.1.2022.)

Epäselvyys sosiaalityön paikasta korostuu mielipidekirjoituksissa, joissa esitetään terveydenhuoltokeskeisen puhettavan olevan hallitseva. Puheenvuoroissa peräänkuulutetaan sosiaalihuollon palkkaa keskusteluissa sekä siitä, ettei kyseisessä uudistuksessa ole kyse vain terveydenhoidon asioista. Puheenvuoroista ilmenee kokemus hämmennyksestä, pelosta, epäuskoisuudesta ja närkästymisestä näkökulmien yksipuolisuudesta. Tunteet ovat tulkittavissa kirjoittajien kuvatessa sosiaalihuollon paikan merkityksellisyyttä ja mahdollista sosiaalihuollon puuttumista julkisista keskusteluista.

”Seurasin vastikään äimistyneenä Yle TV1:n ajankohtaisohjelmaa, jossa poliitikot väittelivät tulevien hyvinvointialueiden perustamiseen liittyvistä näkökulmista ja haasteista. Keskustelu sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta rajautui lähes ainoastaan terveydenhuollon kysymyksiin.” (HS mielipide 12.1.2022.)

”Aluevaalit eivät tule olemaan vain terveysvaalit, vaikka julkisuudesta käydystä keskustelusta voi saada sellaisen kuvan.” (HS mielipide 9.12.2021a.)

”Sote-uudistus etenee pitkälti terveydenhuollon ehdoilla. Ikääntyneidenkin osalta sosiaalityön paikka, rooli ja tehtävät ovat jääneet epäselviksi.” (HS mielipide 22.1.2022.)

”Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) julkaisi marraskuun lopussa aluevaaliuurnille kannustavan uutiskirjeen, jossa hyvinvointialueen tehtäviksi oli listattu muun muassa perusterveydenhuolto ja erikoissairaanhoido. Sosiaalihuolto loisti poissaolollaan.” (HS mielipide 9.12.2021b)

Alisteisen sosiaalihuollon diskurssin mukaista puhetta tuottavat ensisijaisesti poliitikot ja toimittajat. Poliitikkojen puhe tulee esiin haastatteluiden ja keskusteluiden lainauksista. Sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen ovat osaltaan vaikuttaneet toimittajien artikkeleihin ja uutisiin valitsemat näkökulmat. Toisaalta, jos uutisen taustalla olleessa tilanteessa tai haastattelussa on jo puhuttu vain tietyistä näkökulmista, ei voi olettaa uutisessa kirjoitettavan muusta. Tästä huolimatta toimittajien puheessa tulee esiin ymmärtämättömyyttä ja ristiriitaisuuksia sekä virheellistä tietoa, mikä viestii

lukijalle, ettei kyseisen tekstin kirjoittaja ole mahdollisesti tarkistanut tekstin sisältöä tai taustoja. Asiavirheiden paikantaminen tekstissä herättää lukijassa epäluottamusta. Virheellistä puhetta esiintyy myös poliitikkojen puheenvuoroissa. Virheellisellä puheella tarkoitan tässä tilanteessa asioita, jotka on aineistossa kuvattu todellisuudesta poikkeavalla tavalla. Esimerkkinä tästä käy maininta lastensuojelun vähimmäishenkilöstömitoituksen tulevasta kiristymisestä (HS politiikka 14.1.2022), kun laki asiakasmäärän rajaamisesta oli tullut jo voimaan. Esimerkki on pieni ja varsin merkityksetön, mutta tulkintani mukaan helposti tarkastettavissa ja korjattavissa todellisuutta vastaavaksi. Ymmärtämättömyys sosiaali- ja terveydenhuollon kentästä ilmenee näkökulmien yksipuolisuudesta, mitä avaan tarkemmin myöhemmin tässä luvussa.

Alisteisen sosiaalihuollon diskurssia rakentavassa aineiston osassa toistuu kaava, joissa puhutaan ensin sosiaali- ja terveystalvuluista, sosiaali- ja terveydenhuollosta tai sote-uudistuksesta. Kirjoittelu liikkuu yleisellä tasolla: tavoitteena on avata kirjoituksen aihetta ja sitä, miksi juuri tämä aihe on kirjoittajan mielestä tärkeä. Seuraavaksi kirjoituksissa tarkennetaan aihetta konkreettisin esimerkein sekä kuvataan yksityiskohtaisemmin mahdollisen ongelman syvyyttä, laajuutta ja mahdollisia ratkaisuvaihtoehtoja. Tarkennukset tehdään terveydenhuollon esimerkein. Kaavan mukaisissa kohdissa ei aina ole selkeästi oivallettavissa, mihin teksteissä viitataan. Lauserakenteet ja sanajärjestykset luovat monitulkintaisuutta. Seuraavassa tekstiotteessa tulkinnanvaraista on, viitataanko tekstissä siihen, että sote-alan ammattilaiset ovat sitoutuneita ja lisäksi terveydenhoito on omalta osaltaan hoitanut koronavirusepidemian hyvin. Vaihtoehtoisena tulkintana on, että terveydenhuollon ammattilaisten enemmistö on sitoutunutta ja hoitanut siinä samalla myös koronavirusepidemian.

”Enemmistö (sote-)alan ammattilaisista on kuitenkin yhä hyvin sitoutunut työhönsä eikä ole kadottanut motivaatiotaan. Työt sujuvat rautaisella ammattitaidolla, eikä johtaminenkaan ole aina huonoa. Terveystenhuolto on hoitanut hyvin myös koronavirusepidemian.” (HS pääkirjoitukset 30.11.2021.)

Toinen esimerkki terveydenhuoltoon tarkentavasta uutisoinnista on artikkeli otsikolla ”Vasemmistoliiton Andersson: Sote-alan työvoimapula ratkaistava – Kriisi on edennyt niin pitkälle, että se vaikuttaa laajasti ihmisten terveyteen” (HS politiikka 12.10.2021). Uutinen alkaa kuvauksella, jossa tuodaan esiin Vasemmistoliiton vaatimus tehdä ripeitä parannuksia sote-alan henkilökunnan työoloihin ja ratkaisuja pitkään kestäneeseen työvoimapulaan. Ongelma paikannetaan ensin koskemaan koko sote-alaa, mutta sen jälkeen viitataan kriisin vaikuttavan ihmisten terveyteen. Vasemmiston vaatimusten ja ratkaisuehdotuksen esittämisen jälkeen toimittaja tuo esiin muiden

puolueiden linjauksia, muun muassa Sdp:n kärkiteemana esittelemän sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön hyvinvoinnin. Sdp:n puheenjohtaja Marinin kommentiksi asiaan on valittu, ettei Marin halua ottaa kantaa, ”pitäisikö hoitajia pyrkiä houkuttelemaan alalle palkankorotuksella”. Toimittaja jatkaa Keskustan linjauksilla, joiden mukaan korostetaan sitä, että jokaisessa kunnassa tulee olla vähintään yksi sosiaali- ja terveydenhuollon asema, jolla minimitasona on lääkäripalveluiden tarjoaminen. Loppuun toimittaja on valinnut Saarikon kommentin siitä, että Keskusta pitää ”lääkäriin pääsyä perusteltuna hyvinvointiyhteiskunnan takuukokemuksena jokaiselle suomalaiselle”. Uutisessa toistuvasti ensin paikannetaan asia koskemaan koko sosiaali- ja terveydenhuoltoa, mutta yksilöidään ongelma tai tavoite terveydenhuoltoon.

Sote-asemassa ja lähipalveluissa merkityksellistä on, että siellä on lääkärin ja sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan vastaanotto sekä suun terveydenhuollon, ikäihmisten hoivan ja lasten ja perheiden neuvolapalvelut. Kuvaavampaa olisi puhua vain terveystakesuksista, koska sosiaalihuollon palveluita ei aineistossa sote-asemien ja lähipalveluiden yhteydessä mainita. Epäselvää on, liitetäänkö perheiden neuvolapalvelut tekstiyhteydessä sosiaali- vai terveydenhuoltoon. Perheneuvolapalvelut on laissa määritelty sosiaalihuollon palveluksi, jossa työskentelee myös terveydenhuollon ammattilaisia kuten lääkäreitä ja psykologeja (THL 2023). Aineistosta muodostuvan kuvan perusteella sote-keskuksesta ei olisi saatavilla sosiaalihuollon palveluita, vaan ainoastaan terveydenhuollon tarjoamaa tukea. Sote-keskuksista puhuttiin terveystakesuksina ja paikkoina, joissa terveystakeskukset vähimmillään toteutuvat lääkärin läsnäololla.

Aineistoon valikoitui kaksi kirjoitusta, joissa tavoitteena on avata lukijoille, mistä aluevaaleissa on kyse (HS politiikka 8.11.2021a, HS politiikka 23.1.2022). Kirjoitusten tavoitteena on tehdä vaaleista ja sote-uudistuksesta äänestäjille ymmärrettävät sekä konkretisoida sitä, mistä tosiasiallisesti äänestetään ja mikä muuttuu. Kirjoitukset oletettavasti pohjautuvat Valtioneuvoston sivustoon sote-uudistuksesta (www.sote-uudistus.fi), jossa on laajasti avattu kansalaisille sote-uudistuksen vaiheita ja vaikutuksia. Kummassakin tekstissä kerrotaan, että uudistus siirtää vastuun sairaanhoidon, sosiaalitoimen, vanhusten hoivan ja pelastustoimen järjestämisestä kunnilta hyvinvointialueille. Avaamatta jää kuitenkin se, mistä muusta kuin terveydenhuollosta uudistuksessa konkreettisesti on kyse. Artikkeleissa kerrotaan ansiokkaasti päättäjien käyttävän valtaa ”kaikkein tärkeimpiin kuuluvissa asioissa mm. terveydenhoidossa ja vanhusten hoivassa” sekä siinä, missä terveystakeskukset ja sairaalat sijaitsevat, miten lääkäriin ja hoitajaan saa yhteyden ja missä määrin näitä ulkoistetaan. Jokainen toimittajien valitsema esimerkki painottaa terveydenhuoltoa, mikä jättää sosiaalihuollon paikan uudistuksessa jäsentymättömäksi.

”Vaaleilla valittavat aluevaltuutetut päättävät asioista, jotka kyselytutkimusten mukaan kuuluvat kansalaisille kaikkein tärkeimpiin: muun muassa terveydenhoidosta ja vanhusten hoivasta. Konkreettisia heidän päätösvallassaan olevia kysymyksiä ovat esimerkiksi, onko joka kunnassa lääkärin vastaanottoa, mitä palveluita ostetaan yrityksiltä, helpotetaanko avun saamista mielenterveysongelmiin ja saavatko nuoret ilmaisen ehkäisyä.” (HS politiikka 23.1.2022.)

”Konkreettisesti aluevaltuutetut voivat päättää esimerkiksi siitä, missä terveyskeskukset ja sairaalat sijaitsevat, missä määrin niitä ulkoistetaan ja miten lääkäriin tai hoitajaan saa yhteyden. --- Säilyykö pieni ja syrjäinen terveyskeskus? Saako lääkäriin yhteyden videopuhelulla? Lisätäänkö rahaa ja resursseja nuorten mielenterveysongelmien ehkäisyyn?” (HS politiikka 8.11.2021a.)

Kun aineistossa puhuttiin sote-henkilökunnasta, puhe keskittyi terveydenhuollon henkilöstöön, kuten lääkäreihin, sairaanhoitajiin ja lähihoitajiin. Mitä tulee työvoiman ja resurssien riittämättömyyteen, teksteissä mainittiin ensisijaisesti hoitajien puute. Epäselväksi jäi, viitattiinko sote-henkilökunnalla myös sosiaalialan ammatteihin, kuten sosiaalityöntekijöihin tai sosiaalialalla toimiviin sosionomeihin. Puhuttaessa hoitajamitoituksesta tai hoitotakuusta eli siitä, kuinka nopeasti tulee päästä hoitoon, jää huomioimatta sosiaalihuollossa jo olemassa olevat lakisääteiset velvoitteet ja aikarajoitteet reagoida yhteydenottoon tai arvioida palveluntarve sekä se, miten tavoitteisiin pääseminen ei nykyisillä resursseilla ole mahdollista. Lastensuojelulain voimaan tullut ja vielä kiristynvä asiakasmitoitus mainitaan, muttei tarkenneta myös sen vaikuttavan sote-alan työntekijöiden kasvavaan tarpeeseen.

”Nykyisillä mittareilla emme pääse kiinni oikeasti tärkeään tietoon eli siihen, kuinka monella sote-alan koulutetulla ammattilaisella on valmius työskennellä nimenomaan operatiivisissa hoiva- ja hoitotehtävissä.” HS politiikka 3.11.2021

”Henkilökunnan tarve on kasvamassa lähiaikoina myös hallituksen uudistusten vuoksi. Hallitus on kiristänyt hoitajamitoitusta ja jatkossa se on tiukentumassa edelleen. Vanhusten pitkäaikaishoidossa on oltava ensi vuoden alusta 0,6 hoitajaa asukasta kohti ja huhtikuusta 2023 alkaen 0,7 hoitajaa asukasta kohti. Hallitus esittää asteittain kiristyvää vähimmäishenkilöstömitoitusta myös lastensuojelun sosiaalityöhön.” (HS politiikka 1.11.2021)

Jälkimmäinen tekstiote (HS politiikka 1.11.2021) sekä toinen aineistoon valikoitunut uutinen (HS politiikka 14.1.2022) viittaavat Sosiaali- ja terveysministeriön asettamaan työryhmään, jonka tehtävänä on selvittää keinoja sote-alan henkilöstön saatavuuden turvaamiseen. Uutisointi painottaa sote-alan työvoiman saatavuuden turvaamisen koskevan ensisijaisesti hoitohenkilökunnan saatavuuteen panostamista. Toimittaja on valinnut tarkemmin esitettäväksi vanhusten pitkäaikaishoidon hoitajamitoituksen.

Kirjoitusten välittämä viesti sote-henkilöstöstä on, että hoitajia pitäisi houkutella töihin suuremmalla palkalla. Hoitajiin keskitytään myös, kun puhe on kunta- ja sote-alan työ- ja virkaehtosopimuksista, jotka aineiston mukaan koskevat noin 425 000 palkansaajaa. Palkansaajista mainitaan tarkentavasti kuntien palveluksessa olevat hoiva-alan henkilöt, joiden osuus on noin 40 %. Hoiva-alaan kuuluvia ammattiryhmiä ei tarkenneta. Kunta- ja hyvinvointialueuudenantajien (2022) internetsivuilla suurimmiksi palkansaajaryhmiksi nimettiin vuonna 2021 sairaanhoitajat (45 400 kpl) ja lähihoitajat (39 800 kpl). Muita hoiva-alaksi tulkittaviksi olevia ammattiryhmiä on sivuilla mainittuna hoitaja, terveyskeskuslääkäri ja erikoislääkäri, mutta näiden yhteismäärä jäi alle 20 000 ammattilaisen. (emt.) Yhteensä määrä jää noin 25 prosenttiin aineistossa määritellystä palkansaajien kokonaismäärästä. Täsmentämättä jää, keihin hoiva-alan henkilöillä tosiasiallisesti viitataan.

Sote-henkilöstön puutteen, lähipalveluiden ja sote-keskusten lisäksi alisteinen puhe sosiaalihuollosta korostuu puhuttaessa mielenterveyspalveluista ja ikääntyneiden palveluista. Aineistossa huomio kiinnittyy näkökulmien suppeuteen, minkä voi tulkita osaltaan myös kirjoituksissa puhuvien tiedon puutteeksi. Näkökulmien suppeus ilmenee siinä, mihin sektoriin palvelut paikannetaan. Puhuttaessa ikääntyneiden palveluista ja mielenterveystyöstä näkökulmaksi on valikoitunut terveydenhuollollinen, vaikka myös mielenterveyspalvelut ja ikääntyneiden palvelut on kirjattu sosiaalihuoltolakiin sosiaalihuollon palveluiksi ja työtä palveluissa tekevät niin sosiaali- kuin terveydenhuollon ammattilaiset (ks. Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012; Sosiaalihuoltolaki 1301/2014).

”Yhtä yksimielisesti ehdokkaat ovat ottaneet kantaa väitteeseen ”Mielenterveysongelmien ehkäisyyn ja hoitoon käytettävää osuutta terveydenhoidon menoista on kasvatettava”.” (HS politiikka 18.12.2021.)

”Käytännössä tämä tarkoittaa, että tällä hetkellä suurin osa mielenterveysosaajista työskentelee erikoissairaanhoidon puolella. Nyt akuutein asia olisikin Anderssonin mukaan pyrkiä siirtämään resurssien painospistettä perustasolle.” (HS politiikka 18.12.2021.)

Mielenterveyden ongelmiin esitetään myös muita ratkaisuvaihtoehtoja, kuten monialaisuutta ja resurssien lisäämistä henkilöstön osalta. Keskustelusta on jätetty ulkopuolelle se, ettei mielenterveyteen liitettävä problematiikka ole ratkaistavissa vain terveydenhuollon keinoin. Hoidosta puhuttaessa puuttuu kokonaisvaltaisuus, joka huomioisi diagnoosin mukaisen lääkityksen ja terapian lisäksi myös esimerkiksi sosiaalisen kuntoutuksen roolin mielenterveyden ylläpitämisessä (ks. THL 2015). Kysymys ehkäisevästä mielenterveystyöstä jää aineistossa paikantamatta ja määrittelemättä,

vaikka siihen kirjoituksissa käytävässä keskustelussa palataan ja viitataan kohteena, johon tulisi hyvinvointialueilla panostaa ja kohdentaa enemmän rahaa. Ikääntyneiden palveluista puhutaan puolestaan vanhusten hoivana, vanhustenhoitona, vanhuspalveluina ja kotihoitona, jota toteuttavat lähihoitajat, hoiva-avustajat ja sairaanhoitajat. Tuotettu tieto ei ole varsinaisesti virheellistä, vain yksipuolista. Esiin jää tuomatta gerontologisen sosiaalityön rooli muun muassa ikääntyneiden palvelutarpeen arvioinnin ja palveluiden koordinoinnin osalta.

Olipa puhe sitten sote-keskuksista, sote-alan ammattilaisista tai sote-sopimukseen kirjattavasta palkkauksesta, ongelma paikantuu terveydenhuoltoon ja terveydenhuollon ammattilaisiin. Vaikka samat työehtosopimukset, palkkaharmonisaation periaatteet, työvoiman puutteet ja kuuluminen osaksi uudistusta koskevat myös sosiaalihuoltoa, ei ole yksiselitteisesti ja selvästi tulkittavissa, millainen rooli sosiaalihuollolla on vaaleissa keskeisiksi nousseissa puheenaiheissa. Puhe hoivasta ja hoidosta luo mielikuvia hoitajasta ja hoivaajasta, minkä voi tulkita viittaavan terveydenhuoltoon. Terveysnäkökulma hallitsee niin kielenkäytöllisesti sanavalinnoilla kuin sisällöllisesti eli siinä, miten hyvinvointialueuudistuksesta ja aluevaaleista puhutaan.

6.4 Kantaaottava sosiaalihuolto

Vastakkaisena diskurssina edellisen luvun sosiaalihuollon näkymättömyydelle ja syrjäytymiselle rakentuu kantaaottavan sosiaalihuollon diskurssi. Diskurssi on hegemonisen alisteisen sosiaalihuollon diskurssiin verrattuna heikko. Diskurssia rakentavissa kirjoituksissa korostuvat rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet asiakkaiden puolesta puhumisesta, asiakkaille merkityksellisten ilmiöiden esiin nostamisesta sekä sosiaalityön profession tärkeyden painottamisesta. Lisäksi pyritään häivyttämään sosiaalihuollon stigmaa määrittelemällä palvelut sellaisiksi, joita jokainen mahdollisesti tarvitsee jossain elämän vaiheessa.

”Me kaikki vähintään synnymme, vanhenemme ja kuolemme. Siinä välissä kuka tahansa meistä voi tarvita vähän apua.” (HS kaupunki 20.1.2022.)

Kantaaottavan sosiaalihuollon diskurssia rakentavissa aineiston teksteissä painotetaan ja peräänkuulutetaan sosiaalihuollosta keskustelemista terveydenhuollon ohella vaalien aikana. Diskurssia rakentavien tekstien kirjoittajat ovat pääasiassa henkilöitä, joilla on joko yhteiskunta- tai valtiotieteiden tiedekunnan tutkinto sosiaalityöstä tai sosiaalipolitiikasta. Ensisijaisesti kirjoitukset ovat mielipideosastolla julkaistuja. Kirjoituksissa pyritään korostamaan sosiaalihuollon

yhteiskunnallista roolia ja merkitystä sekä osoittamaan sosiaalihuollon paikka terveydenhuollon rinnalla. Kirjoituksissa tavoitellaan poliitikkojen, äänestäjien ja toimittajien huomiota sosiaalihuollon saaman palstatilan vähäisyydestä, mutta myös kyseenalaistetaan aiemman vaalien aikaisen keskustelun suunta ja vallalla olleet diskurssit: Hyvinvointialuevaalit eivät ole vain terveysterveysvaalit. Valtaapitävää alistaisen sosiaalihuollon diskurssia kyseenalaistetaan, ja keskustelun yksipuolisuus pyritään tekemään näkyväksi erilaisia kielellisiä tehokeinoja käyttämällä. Tehokeinoina käytetään muun muassa retorista kysymystä, polarisaatiota eli vastakohta-asettelua, imperatiivia eli käskymuotoa, vahvistussanoja (superlatiivi) ja suoraa kysymystä. Kritiikki kohdennetaan erityisesti poliitikoille siitä, ovatko he lainkaan tietoisia sosiaalihuollon palvelusisällöistä.

”Mihin pyritään sillä, että aluevaaleissa keskustellaan vain terveydenhuollosta ja hoitajien palkoista? Onko niin, että sosiaalihuollon asemaa ja kysymyksiä on vaikea sanoittaa? Vai onko toinen puolikas, ”so”, ehdokkaille vaaleissa menestymisen kannalta merkityksetön?” (HS mielipide 12.1.2022.)

Kirjoituksissa ilmaistaan pelkoa siitä, että sosiaalihuolto tai jokin yksittäinen palvelu tai asiakasryhmä jää huomioimatta muutoksessa. Sosiaalihuollon huomaamattomuudesta seuraavaa pelkoa sanoitettiin huolella asiakkaista, heidän yksinäisyydestään ja palvelutarpeen toteutumattomuudesta. Huoli näkymättömyydestä tulee teksteissä esiin muun muassa ilmaisulla ”loisti poissaolollaan” sekä roolien ja tehtävien epäselvyyksien sanoittamisella. Kirjoituksissa luetellaan myös niitä syrjäytymiseen ja huonovointisuuteen johtavia riskitekijöitä, jotka sosiaalihuollon palvelun ja tarpeen syrjäyttämällä saataisiin aikaan. Valinnasta huomioida asiakkaan tarve rakennetaan arvokysymystä inhimillisen kärsimyksen kuvaamisen ja hyvän elämän edellytysten keinoin.

Sosiaalihuollon erottaminen keskustelusta sekä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon pitäminen erillään tuottaa kirjoittajien mukaan lisää kustannuksia vääränlaisella palveluiden kohdentamisella, poissulkemisella ja vaikenemisella, mikä estää asiakkaan edun toteutumisen. Kustannusten lisääntymistä perustellaan paljon palveluita käyttävillä asiakasryhmillä: ”sote-sektorilla 10–20 prosenttia asiakkaista tuottaa 80–90 prosenttia palvelukustannuksista” (HS mielipide 9.12.2021a). Tämän asiakasryhmän palvelupolussa tarvitaan useamman ammattilaisen osaamista kuntoutumisen toteutumiseksi. Monitoimijaisuutta käytetään ilmaisuna silloin, kun sosiaalihuolto kuvataan osaksi suurempaa kokonaisuutta. Kumpikaan, ei sosiaali- eikä terveydenhuolto, ei pysty yksin vastaamaan ihmisten palveluntarpeeseen. Kirjoituksissa puolustetaan sosiaalihuollon paikkaa terveydenhuollon rinnalla muun muassa ihmisen psykofyysisyydellä, taloudellisilla säästöillä, merkityksellisen elämän rakentamisella, yhteisöön ja yhteiskuntaan kiinnittymisellä, arjessa selviytymisellä ja haittoja vähentävän työtteen menetelmien osaamisella.

”Terveydellinen näkökulma on liian suppea sellaisissa ongelmissa kuin huostaanotot, leipäjonot, päihdeongelmat, avioerot ja kouluvaikeudet.” (HS mielipide 12.1.2022.)

”Yhteistä haastavissa asiakastilanteissa on se, ettei asiakkaan asioita kyetä ratkomaan yksin sosiaalihuollon tai yksin terveydenhuollon keinoin.” (HS mielipide 9.12.2021a.)

”Hyvinvoinnin edistämiseen sekä päihdeongelmista toipumiseen tarvitaan myös tulevaisuudessa niin sosiaalihuollon kuin terveydenhuollon keinoja. Tärkeintä on niiden saumaton yhteistyö.” (HS mielipide 9.12.2021b.)

Kantaaottavan sosiaalihuollon diskurssiin keskittyvissä kirjoituksissa avataan määrällisesti eniten sosiaalihuollon palvelusektoreita. Osassa kirjoituksista tavoitteena on selkeästi tuoda jokin erityinen osa-alue julkiseen tietoisuuteen. Tätä esiintyy ensisijaisesti mielipidekirjoituksissa. Kirjoittajina on niin kolmannen sektorin työntekijöitä kuin sosiaalityön ammattilaisia sosiaalihuollon kentältä. Aiheina ovat lastensuojelu, perhepalvelut, raskauden aikainen päihde- ja lastensuojelutyö, iäkkäiden palvelut, nuorten itsenäistymisen ja työllistymisen palvelut sekä sosiaalinen kuntoutus erityisesti päihde- ja mielenterveystyön asiakkaille. Yhteistä kirjoituksissa on se, että niissä kaikissa perustellaan sosiaalipalvelun merkitystä asiakkaalle ja yhteiskunnalle ja avataan sosiaalipalvelun mahdollisuuksia parantaa asiakkaiden hyvinvointia. Toisaalta kirjoituksissa toisaalta esitetään huoli sosiaalihuollon työntekijöiden mahdollisuudesta tehdä työnsä hyvin, eettisesti ja laadukkaasti. Muutoksilla ja panostamisella nähdään olevan ”merkittäviä” hyötyjä.

Työntekijänäkökulma kantaaottavan sosiaalihuollon diskurssissa otetaan esiin niin osaamisen kuin resurssienkin osalta. Sosiaalihuollon merkityksellisyyttä ja paikkaa hyvinvointialueilla perustellaan myös sosiaalihuollon työntekijöiden määrällisellä enemmistöllä verrattuna terveydenhuoltoon. Huolipuhe on kirjoituksissa läsnä silloin, kun puhutaan resursseista ja työntekijöiden rekrytoinnin haasteista. Huoli sosiaalipalveluiden saatavuuden, saavutettavuuden ja laadun heikkenemisestä hyvinvointialueille siirtymisessä (HS politiikka 9.1.2022) sekä sosiaalityöntekijöiden suhteellisesti suurimmasta vajauksesta (HS politiikka 3.11.2021) tuodaan esiin muun muassa tilastoin ja kyselyiden tuloksin.

Tämän diskurssin kirjoituksissa sosiaalihuolto rakentuu osaamisen ja resurssien osalta sekä negatiivisin että positiivisin sanankääntein. Työtilanteen ja työn tekemiseen tarvittavien resurssien osalta maalataan kauhunsekaista ja epätoivoista kuvaa siitä, miten työntekijät uupuvat vaativien työtehtävien ja riittämättömän perehdytyksen vuoksi. Kaikenlaiseen ylimääräiseen kuluu kohtuuttomasti aikaa, joka on pois asiakkaan kohtaamisesta ja perustehtävän tekemisestä. Huolta

kannetaan oikeanlaisen ja riittävän osaamisen puuttumisesta tietyiltä palvelusektoreilta sekä lakien puutteista. Jälkimmäisestä esimerkkejä ovat gerontologisen sosiaalityön osaamisen tarpeen maininnan poistaminen vuonna 2016 päivitetystä vanhuspalvelulaista ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmäärien rajaamisen vaikutus sosiaalihuoltolain mukaisten perhepalveluiden sosiaalityöntekijöiden asiakasmääriin.

Positiivisesta näkökulmasta katsottuna suomalainen sosiaalihuolto ”kestää kansainvälisen vertailun” (HS vieraskynä 8.11.2021b). Sosiaalihuolto tarjoaa varman työllistymisen, mahdollisuuden muuttaa toiselle paikkakunnalle ja silti työllistyä omalle alalle sekä taidon pelastaa ihminen tai ehkäistä itsemurhia. Sote-työn arki ei siis näyttäydy vain epätoivoisena yrityksenä pitää hyvinvointivaltion kulussit kunnossa. Vaatimuksena esitetään kunnianpalautusta eli työn vaativuuden ja vastuullisuuden mukaista palkkaa ja turvallisia työoloja (HS mielipide 12.10.2021). Tämän kaltainen kuvaus vastaa Tiitisen ja Lähteisen (2014, 196–209) tutkimuksen mukaista rakenteellisen sosiaalityön tehtävää maineen luomisesta, missä tavoitteena on muun muassa vähentää stigmatisoitumista ja tehdä sosiaalialan toimintaa näkyväksi alan ulkopuolelle. Kaikissa maineen luomiseen liittyvissä kirjoituksissa ei käsitellä vain sosiaalihuoltoa, vaan yleisesti sosiaali- ja terveydenhuollon mainetta. Kirjoitukset olivat kuitenkin tulkittavissa myös sosiaalihuollon mainetta nostattaviksi niissä mainittujen esimerkkien perusteella.

”Sosiaalityöntekijät tuntevat vahvasti mielenterveysongelmien paineen ja hoidon tarpeen.” (HS kaupunki 1.12.2021.)

Sosiaalihuolto merkityksellistyy kanta-aottavana myös osassa niitä kirjoituksia, joissa on selvitetty ja kuvattu puolueiden ja ehdokkaiden näkemyksiä aluevaaleihin liittyvistä asioista. Kanta-aottavuus ilmenee puolueiden vaaliohjelmissa, joissa listataan niitä asioita, joita ”pitää kehittää”. Palveluita on ”turvattava”, ”parannettava” ja ”edistettävä” ja haitallisia asioita kuten perheväkivaltaa on ”estettävä”. Viestiä tehostetaan imperatiivin käytöllä mainitsemalla kriittisiä ja äänestäjiin vetoavia asiakasryhmiä. Poliittisesti kanta-aottavissa teksteissä on myös vastakkainasettelua, mistä olen kirjoittanut jo luvussa 6.1. Mielipiteitä jakavat lastensuojelu ja sen yksityistäminen sekä vanhusten kotihoito. Näissä mielipiteitä perustellaan taloudellisin ja eettisin näkemyksin: ovatko palvelun tuottamiseen liittyvät tekijät asiakkaan edun mukaisia ja tuotetaanko palvelut riittävän laadukkaasti, vaikuttavasti ja eettisesti kestävästi. Teksteissä toistuvat turvallisuus, kodinomaisuus, hoivan toteutuminen, palvelun saatavuus ja yksilöllinen arviointi. Nämä elementit vastaavat muun muassa sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaista määritelmää sosiaalihuollon tarkoituksista.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset

Pro gradu -tutkielma toteutettiin diskurssianalyysin menetelmin tarkastelemalla Helsingin Sanomien sanomalehtikirjoituksia aluevaalien aikana välillä 23.7.2021–23.1.2022. Tutkimuskysymyksenä esitin aineistolle, millaisia sosiaalihuoltoa kuvaavia diskursseja esiintyy hyvinvointialueuudistusta ja aluevaaleja koskevissa Helsingin sanomien kirjoituksissa. Vastauksena tutkimuskysymykseen aineistosta paikantui neljä sosiaalihuoltoa merkityksellistä diskurssia: uudistuva sosiaalihuolto, aliresursoitu sosiaalihuolto, alisteinen sosiaalihuolto ja kantaaottava sosiaalihuolto. Yhteistä kaikissa diskursseissa oli, että sosiaalihuolto merkityksellistyi kokonaisvaltaisuuden, arvokäsitysten ja poliittisten intressien kautta. Näkökulma sosiaalihuoltoon oli jokaisen diskurssin kohdalla hieman erilainen. Taulukossa 2 on luokiteltu analyysin keskeiset tulokset sosiaalihuollon merkityksistä. Tuloksia olen tarkastellut suhteessa teoreettiseen viitekehykseen.

Taulukko 2. Tutkimustulosten yhteenveto

Diskurssi	Kokonaisvaltaisuus	Arvokäsitykset	Poliittiset intressit
Uudistuva sosiaalihuolto	Sosiaalihuolto osana ”leveämpiä hartioita”	Asiakaslähtöisyys ja osallisuus	Ennaltaehkäisyllä ja oikea-aikaisuudella taloudellisia säästöjä
Aliresursoitu sosiaalihuolto	Yhteiseen soteen panostaminen kansantaloudellisesti tehokkainta	Hyvinvointiin panostaminen mahdollistaa tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden	Sote-palveluihin panostaminen maksaa itsensä pitkällä tähtäimellä takaisin
Alisteinen sosiaalihuolto	Sosiaalihuolto terveydenhuollon apuri	Terveyden vaaliminen	Palveluiden parantaminen terveyden hoitamiseksi
Kantaaottava sosiaalihuolto	Pyrkimys tasavertaiseen ja monitoimijaiseen kumppanuuteen	Sosiaalihuollon asiakkaiden etujen ajaminen, heikompien puolustaminen	Poliittinen vaikuttaminen ja asianajo

Diskursseissa korostuivat hyvinvointialueuudistuksen mahdollisuudet muuttaa sosiaali- ja terveydenhuoltoa palveluiltaan aiempaa paremmaksi, kokonaisvaltaisemmaksi ja taloudellisilta ratkaisuiltaan kestävämmäksi sekä resurssien kohdentamista tarkoituksenmukaisemmaksi. Teksteissä tuotiin toisaalta esiin myös kritiikkiä hyvinvointialueuudistuksen tarpeesta, suunnitelmista, rahoituksesta ja aikataulusta. Diskurssit uudistuvasta ja aliresurssoidusta sosiaalihuollosta kuvasivat enemmän sitä, millainen sosiaalihuolto on ja millainen on tulevaisuuden tavoitetilä. Näissä diskursseissa painotettiin sosiaali- ja terveydenhuoltoa kokonaisuutena. Diskursseissa ei juurikaan nostettu esiin yksinomaan sosiaalihuollon erityiskysymyksiä tai vain sosiaalihuoltoa, vaan käsiteltiin palveluihin ja resursseihin liittyviä teemoja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisinä asioina tai vain terveydenhuollon näkökulmasta. Alisteisen sosiaalihuollon ja kantaaottavan sosiaalihuollon diskurssit rakensivat sosiaalihuollon asemaa, paikkaa ja roolia.

Analyysin perusteella **kokonaisvaltaisuus** paikantui uudistuvan sosiaalihuollon diskurssissa osaksi hyvinvointiuudistuksen tavoitetta siirtää palvelujen järjestäminen ”leveämmille harteille”. Aliresurssoidun sosiaalihuollon diskurssissa kokonaisvaltaisuus ajateltiin yhteisenä sotena, johon panostaminen on kansantaloudellisesti tehokkainta. Alisteisen sosiaalihuollon diskurssissa sosiaalihuollon osuus kokonaisvaltaisesta hyvinvointialueuudistuksesta oli terveydenhuollon apurina toimiminen, kun taas kantaaottavan sosiaalihuollon diskurssissa peräänkuulutettiin pyrkimystä tasavertaiseen ja monitoimijaiseen kumppanuuteen.

Uudistuvan ja aliresurssoidun sosiaalihuollon diskurssit rakensivat kuvaa kompleksisten ongelmien sosiaalihuollosta. Muun muassa ikääntyvä väestö ja syntyvyyden laskun myötä heikkenevä huoltosuhde lisäävät haasteita niin palveluiden kuin rahoituksen järjestämiselle. Riskitekijöinä hyvinvointiyhteiskunnan toteutumiselle nähtiin sosiaali- ja terveydenhuollossa työskentelevien ammattilaisten puute ja heikko työhyvinvointi sekä hajanainen ja sektoroitunut palvelujärjestelmä. (vrt. Rautiainen ym. 2020, 33–35.) Edellä mainitut aiheet olivat keskeisessä roolissa vaalien aikaisessa keskustelussa (ks. Borg 2023, 59–60). Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän haasteet eivät ole uusia. Muun muassa Arnkilin ja Heinon (2014, 285) mukaan sosiaaliturvajärjestelmän rakentuminen ongelma kerrallaan on tehnyt siitä siilomaisen, mikä on osaltaan muuttanut jo valmiiksi vaikeat ongelmat yhä vain kompleksisemmiksi. Jatkuvat enemmän ja vähemmän kiireellä tehdyt yritykset kesyttää ongelmia erilaisilla organisaatiouudistuksilla hajauttamalla, keskittämällä ja taas erottamalla eivät ole mahdollistaneet rauhallista ongelmien ratkomista, kuten ei myöskään medioitunut ja skandalisoiva julkinen keskustelu.

Niin tutkielmassani esiin tulleet seikat kuin myös aiemmat tutkimukset ja selvitykset perustelevat tarvetta uudistukselle välttämättömäksi. Aiemmat sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen mallit eivät ole enää pitkään aikaan turvanneet yhdenvertaisuutta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden toteutumisessa (mm. Möttönen & Kettunen 2014, 110–112; Rautiainen ym. 2020, 21). Hallinnon pirstaleisuus ja professioiden pohjalta rakennetut yksiköt mahdollistavat sosiaali- ja terveydenhuollon poteroitumisen ja estävät asiakkaiden tarpeiden kokonaisvaltaisen huomioimisen. ”Leveämpien hartioiden” päällä kokonaisvaltaisuudella, tasavertaisuudella ja sosiaalityön arvojen mukaisella työllä riittävä tietotaito asiakkaiden asioiden hoitamiseksi ylettyisi hyvinvointialueita koskevien suunnitelmien ja tavoitteiden mukaan myös pieniin kuntiin, joissa aiemmin saattoi olla vain yksi sosiaalityöntekijä toteuttamassa sosiaalihuoltoa. Tuloksissa esiin tullut ideologinen ja integraation ihannemallin kuvailu suunnitelmissa ja poliittisissa puheissa ei kuitenkaan takaa sitä, etteikö uudistus voisi jäädä pelkäksi hallinnolliseksi uudistukseksi.

Alisteisen ja kantaottavan sosiaalihuollon diskurssit loivat kokonaisvaltaisuudesta vastakkaiset mielikuvat. Tulkittavissa on, että media välittää varsin terveydenhuoltokeskeistä kuvaa sosiaali- ja terveydenhuollosta. Tämä on ristiriidassa hyvinvointialueuudistuksen kokonaisvaltaisuuteen pyrkivän tavoitteen kanssa. Puhuttaessa niin olemassa olevista palveluista, resursseista kuin sote-alueen kehittämistä vaativista osa-alueistakin keskiössä oli se, miten asiat tulisi järjestää terveydenhuollon osalta ja millaisena nykytilanne näyttyy. Erityisesti tämän kaltainen puhe korostui mielenterveys- ja päihdetyöstä, ikääntyneiden palveluista, sote-alojen henkilöstön vajauksesta, lähipalveluista ja sote-keskuksista puhuttaessa. Huoli ja intressit painoutuivat terveydenhuoltoon. Kiinnostavaa tämän kaltaisessa puheessa sosiaalihuollon näkökulmasta on se, mitä se kertoo yhteiskunnasta ja millaisia vaikutuksia puheella on. Vaarana on sosiaalihuollon kehittyminen terveyspalveluiden apuriksi (Väärälä 2015, 7).

Riskinä alisteisen sosiaalihuollon diskurssin kaltaisessa viestinnässä on, ettei sosiaalihuolto tule riittävästi huomioiduksi ja jää näin osin määrittelemättä poliittisessa päätöksenteossa. Vaikutukset voivat ylettyä kehittämisen ja uudistamisen tasolle, kun varsinaiset kehittämistä vaativat kohteet eivät tule näkyviksi. Yhteiskunnallinen keskustelu ei kuitenkaan aina ole julkista keskustelua. Julkinen keskustelu saattaa toimia toisaalta herättelijänä poliittiselle keskustelulle ja varsinaiselle päätöksenteolle, mutta päämääränä saattaa olla jo tehtyjen poliittisten päätösten tuominen yhteiskunnan nähtäville keskustelun kohteeksi (Habermas 2004, 285–305). Perinteisiä sisäpiirin tapoja osallistua keskusteluun ovat esimerkiksi erilaiset lausunnot lakiesityksiin, lakivalmisteluiden asiantuntijoina toiminen ja osallistuminen erilaisiin valtionhallinnon työryhmiin (Jäppinen & Tiitinen

2022, 138). Suomalaisessa politiikassa ei päättäjät ole yksin valmistelemassa linjauksia, vaan taustalla on vahva asiantuntijatieto ja joukko muita poliittisia vaikuttajia, mikä ehkäisee marginaalisten ryhmien näkymättömyyttä ja takaa poliittisen päätöksenteon moninäkökulmaisuuuden.

Tarkasteltaessa tuloksia jää epäselväksi, onko terveydenhuollon valta-asema ja sosiaalihuollon alisteisuus tietoinen vai toimijoiden huomaamatta tapahtuva valta-asetelman rakentuminen. Epäselväksi jää myös se, ketkä diskurssia varsinaisesti rakentavat, journalistit vai poliitikot. Toimittajien vaikutus uutisoinnin sisältöön ja näkökulmien valintaan on osin voinut olla tietoista, mutta myös tiedostamatonta. Mykkäsen ja Kuutin (2020) mukaan sisältöihin ja uutisaiheen taustoihin perehtymistä heikentää toimitusten kiire, mediakentän hektisyys ja uutisoinnin painottuminen verkkoon. Uutisointi on muuttunut enemmän raportoinniksi ja kontekstualisoinniksi, jolloin on mahdollistunut lisääntynyt ja ammattimaistunut uutisointien sisältöihin vaikuttaminen eli medialobbaaminen. Tavoitteena medialobbaamisessa on nostaa poliittiseen päätöksentekoon haluttuja teemoja muuttamalla uutisoinnin sävyjä ja näkökulmia korostamalla tiettyjen asioiden tärkeyttä tai ongelmallisuutta. Tätä hyödyntävät eri poliittiset toimijat, kuten puolueet, kansanedustajat ja etujärjestöt. (Emt. 2020.) Riskinä medialobbaamisessa on, että uutisjutun sisältö, näkökulma ja agenda tulevat määritellyiksi toimituksen ulkopuolelta, jolloin uutinen enää noudata journalismin tehtävää ja etiikkaa avoimuudesta, puolueettomuudesta ja valvonnasta, vallan ”vahtikoirana” toimimista. (McNair 2003, 24–25; Mykkänen & Kuutti 2020.)

Journalismia arvioitaessa on syytä huomioida yhteiskunnan sen hetkinen arvomaailma ja ajankohtaiset olosuhdetekijät, jotka osaltaan vaikuttavat toimittajien aiheiden ja näkökulmien valintaan sekä siihen, miten ne edustavat yhteiskunnallista todellisuutta (Niemi & Perälä 2018, 149; Nieminen & Pantti 2012, 133–134). Ennen vaaleja ja osin vielä vaalien aikaakin merkittävimpiä uutisaiheita aihe olivat koronapandemian aikana syntynyt hoitovelka ja sen aikaansaama terveydenhuollon kriisi, eristäytymisen aiheuttamat yksinäisyys ja mielenterveysongelmat sekä alkavat työmarkkinaneuvottelut uudesta kunta- ja hyvinvointialojen työehtosopimuksesta. Nämä teemat näkyivät myös aineistossa, ja osaltaan ne myös selittävät sosiaalihuollon alisteista asemaa terveydenhuoltoon verrattuna. Sote-uudistusta koskevassa keskustelussa terveydenhuoltokeskeisyys on ollut jo vuosia vallitseva näkökulma eri ammattialojen valtataisteluiden ohella. Esimerkiksi Sipilän hallituksen ajama uudistus vuosina 2015–2019 painottui erityisesti terveyspalveluiden järjestämisen ratkaisuun jopa niin, että sote-keskukset olisivat olleet lähes pelkkiä terveyskeskuksia (Rautiainen ym. 2020, 33). Huoli sosiaalihuollon alisteisesta asemasta ei siis ole uusi (mm. Väärälä

2015, 6; Rautiainen ym. 2020), vaan toistaa merkityksiä, jotka ovat olleet olemassa jo ennen aluevaaleja.

Kiinnostusta terveydenhuoltoon puheenaiheena voi lisätä terveydenhuollon tehtävän selkeys ylläpitää ja hoitaa kansalaisten terveyttä ja se, että palvelut ovat kattavammin kansalaisten käytössä. Vaikka iso osa väestöstä tarvitsee yhtä lailla sosiaalipalveluita jossain elämänsä vaiheessa, mielletään sosiaalipalvelut lähinnä heikommin elämässä pärjääville kohdennetuiksi. Väärälä (2015, 6) esittää epätietoisuuden lisäksi syyksi myös sitä, että sosiaalihuollon ammattilaiset eivät muodosta selkeää kokonaisuutta kuten vahvojen verkostojen ja asemien lääkäriprofession, mikä vähentää sosiaalihuollon ammattilaisten valtaa julkisen keskustelun määrittelijöinä. Sosiaalityön ja sosiaalihuollon paikan vahvistumista ei auta myöskään se, että julkisessa keskustelussa käytetään sosiaalihuollosta käsitteitä sosiaalihuiva ja sosiaalihuolto. Median yksi tehtävistä on säädellä sitä, mitkä yhteiskunnalliset toimija ja näkemykset pääsevät mukaan julkiseen keskusteluun. (Matikainen ym. 2020, 47; McNair 2003, 24–25; Nieminen & Pantti 2012, 12–15). Median vastuu olisi mahdollistaa moniäänisesti eri sosiaalisten ryhmien ja yhteiskuntaluokkien äänen kuuluminen julkisessa keskustelussa. (Nieminen 2019, 45.) Kun moniäänisyyttä tarkastellaan sosiaalihuollon näkökulmasta, usean eri sosiaalihuollon asiakasryhmän ääni jäi kuulumatta.

Sosiaalihuollon kannalta haitallisena esiintynyttä alisteisen sosiaalihuollon diskurssia pyrittiin horjuttamaan kantaaottavan sosiaalihuollon diskurssilla. Sosiaalihuolto merkityksellistyi siinä voimakkaimmin, vaikka diskurssin asema kokonaisuudessaan olikin heikko. Diskurssissa paikantui voimakas rakenteellisen sosiaalityön eetos, jossa pyrittiin nostamaan esiin sosiaalihuollon merkitystä ja tekemään sosiaalihuollon toimintaa näkyväksi. Teksteissä korostettiin sosiaalihuollon yhteiskunnallista roolia ja paikkaa terveydenhuollon rinnalla. Terveydenhuollon hegemoniaa kyseenalaistettiin perustelemalla asiaa juuri kokonaisvaltaisuudella ja sillä, ettei terveydenhuolto yksin pysty ratkaisemaan yhteiskunnan hyvinvointiongelmia. Jotkin kategoriat voivat ominaisuuksiltaan elää vahvoina ihmisten puheissa ja käsityksissä, minkä takia voi olla vaikea lähteä haastamaan niitä muutoksen aikaansaamiseksi (Juhila 2004, 30). Tämä haastaa sosiaalityön asiantuntijoita tuottamaan puhetta sosiaalihuollosta palveluna, joka koskettaa lähes kaikkia jossain elämän vaiheessa eikä korosta sosiaalihuoltoa leimallisten käsitteiden ja roolien kautta, kuten syrjäytynyt, mielenterveys- tai päihdeongelmainen ja rikollinen.

Arvokeskustelut hahmottuivat aineistossa esiin nostettujen teemojen merkityksen korostamisessa sekä siinä, miten tekstissä viitattiin yleisesti hyväksytyihin yhteiskunnallisiin arvoihin oikeuksista,

solidaarisuudesta ja osallisuudesta. Aineistosta tuli esiin mielipiteiden ja arvojen moniäänisyys sekä erimielisyys ja jännitteisyys, jotka ilmenivät poliittisten vaikuttajien mielipiteissä, puolueiden linjauksissa ja asiantuntijoiden näkemyksissä. Mielipidekirjoitukset puolestaan lisäsivät moniäänisyyttä vasta-argumentein ja puolustamalla heikompiensaisten kansalaisten oikeuksia. Valintoja ja nostoja perusteltiin sosiaalityön arvopohjaan kuuluvilla inhimillisillä oikeuksilla, humaaniudella, solidaarisuudella ja yhteiskunnallisella oikeudenmukaisuudella (ks. Raunio 2004, 74–75).

Arvoja ja hyvää tekeviä asenteita voidaan sekä vahvistaa että toisaalta myös vahingoittaa tietynlaisilla sanavalinnoilla ja puhetyyleillä (Fairclough 1995, 142–143). Julkisessa viestinnässä on mahdollisuus luoda tai ylläpitää niin negatiivisia kuin positiivisiakin oletuksia sosiaalihuollosta ja sosiaalihuollon asiakkaista. Mediajulkaisut voivat tehokkaasti synnyttää ja ylläpitää sosiaalista todellisuutta, jolloin kielestä tulee väline joko epäoikeudenmukaisuuden tai oikeudenmukaisuuden vahvistamiseksi.

Uudistuvan ja aliresursoidun sosiaalihuollon diskursseissa sekä sosiaali- että terveydenhuollon palveluita ja resurssien jakoa perusteltiin sillä, mikä on arvokasta. Palveluissa arvokasta on asiakaslähtöisyys ja asiakkaan osallisuuden vahvistaminen. Vaikka resurssit monilta osin nähtiin vaalien aikaan riittämättömiksi, oli tavoitteena hyvinvointialueilla panostaa taloudellisesti hyvinvointiin tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden mahdollistumiseksi sekä valtakunnallisesti että hyvinvointialueittain. Tämä näkökulma tuli esiin myös henkilöstön hyvinvoinnin ja eettisesti kestävänsä työnteon sekä oikeudenmukaisen ja hyvän johtajuuden teemoina. Alisteisen sosiaalihuollon diskurssin mukaisessa kirjoittelussa arvokkaana nähtiin terveyden vaaliminen ja kaikkien kansalaisten mahdollisuus päästä lääkärin vastaanotolle. Arvokasta oli mielenterveyden ja vanhusten hoitaminen terveydenhuollon palveluiden, riittävän henkilöstön ja terapia- ja hoitotakuun avulla. Kantaottavassa diskurssissa puolestaan korostettiin paljon palveluita tarvitsevien sekä heikompiensaisten kansalaisten etujen ja oikeuksien puolustamista, ajettiin sosiaalihuollon asiakkaiden etuja. Myös tässä diskurssissa viitattiin henkilöstön työhyvinvointiin ja jaksamiseen, mutta eettisesti kestävänsä sosiaalihuollon toteutumisen näkökulmasta. Kaikissa diskursseissa arvoa sai asiakkaan edun ajaminen. Alisteisen sosiaalihuollon diskurssissa asiakkaaksi yksilöitiin enemmän potilas kuin asiakas.

Hyvinvointiuudistuksen tavoitteena on ollut asiakkaan aseman, palveluiden laadun ja vaikuttavuuden parantaminen. Asiakaslähtöisyyttä on pyritty parantamaan niin palveluiden yhteensovittamisella,

osallisuuden vahvistamisella kuin valinnanvapauden lisäämiselläkin. (Kivinen & Vanjusov & Vornanen 2020, 267; Taskinen & Hujala 2020, 60.) Asiakslähtöisyydessä keskeistä on se, miten sekä sosiaali- että terveydenhuollon asiakkaiden ääni ja kokemus tuen tarpeesta tulee näkyviin. Aineistossa asiakkaiden ääni sai hyvin pienen roolin. Yksikään mielipidekirjoittaja tai journalististen kirjoitusten haastateltava ei identifioitunut suoraan sosiaalihuollon asiakkaaksi. Kivinen ym. (2020, 268) ovatkin todenneet, että vaikka retorisesti asiakkaan osallisuutta korostetaan, on asiakkaan ääni todellisuudessa kuultavissa vain vähäisissä määrin.

Vaikka asiakkaat eivät itse aineistossa puhuneetkaan, asiakkaiden ääni tuli esiin sosiaalihuollon ammattilaisten ja asiantuntijoiden kautta. Kantaottavan sosiaalihuollon diskurssissa korostuikin yksi sosiaalityön keskeisistä arvoista, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja heikomman puolelle asettuminen (ks. Talentia 2022, 15). Sosiaalityön tehtävänä on ajaa asiakkaiden asioita myös yhteiskunnallisella tasolla, jolloin tavoitteena on edustaa ja vahvistaa valtaa vaille olevien ääntä niiden suuntaan, jotka valtaa pitävät (Juhila 2006, 151, 176, 179–183; Kivipelto 2021, 23; Talentia 2022, 8; Tiitinen & Kauppi 2014, 127; Tiitinen & Lähteinen 2014, 209–210). Merkityksellistä on tuoda esiin sitä, millaisia vaikutuksia ja merkityksiä poliittisilla linjauksilla ja tehdyillä päätöksillä on sosiaalityön asiakkaille. Tuloksissa esiin nostettiin heikossa asemassa olevia ryhmiä ja yksilöitä, joilla ei välttämättä ole tilaa ja mahdollisuutta käyttää ääntään. Sosiaalityön julkisuus ja avoin viestintä mahdollistaa poliittisen ja yhteiskunnallisen näkyvyyden ja sitä kautta sosiaalihuollon asiakkaiden osallisuuden ja merkityksellisyyden vahvistumisen poliittisessa päätöksenteossa.

Asiakslähtöisyys sosiaali- ja terveydenhuollossa tuli aineistossa esiin myös pyrkimyksenä vahvistaa kansalaisten voimavaroja heidän omaa hyvinvointiaan tukevana resurssina, vaikkakin tämä signaali oli hyvin heikko. Resursseista puhuttaessa keskityttiin ammattilaisten rooliin asiakslähtöisyyden vahvistajana, mutta sivuutettiin se, millainen resurssi eri sosiaalihuollon asiakasryhmät ovat niin palveluiden kehittämisessä kuin sosiaalisen tuen tarjoamisessa. Jos tavoitteena on pyrkiä vähentämään paljon palveluita tarvitsevien asiakkaiden kuormitusta palvelujärjestelmässä (ks. Rautiainen ym 2020, 35), tulisi asiakkaiden omia resursseja, osallisuutta ja omaa toimijuutta vahvistaa.

Poliittisten intressien osalta uudistuvan ja aliresursoidun sosiaalihuollon diskurssissa keskiössä olivat taloudelliset näkökulmat. Uudistuvan sosiaalihuollon diskurssissa tavoitteena oli ennaltaehkäisevien ja oikea-aikaisten palveluiden järjestämisellä saada aikaan taloudellisia säästöjä, kun taas aliresursoidun sosiaalihuollon diskurssissa keskiössä olivat pitkän tähtäimen säästöt sote-

palveluihin panostamisella erityisesti perus- ja mielenterveyspalveluihin. Alisteisen sosiaalihuollon diskurssissa poliittinen puhe keskittyi palveluiden ja resurssien parantamiseen kansalaisten terveyden hoitamiseksi. Vaalien aikainen poliittinen keskustelu nosti keskeisimmiksi vaaliteemoiksi erityisesti mielenterveystyön sekä hoitohenkilökunnan puutteet. Poliittisuus kolmessa ensimmäisessä diskurssissa ilmeni analyysin perusteella vastakkainasetteluissa sekä poliittisten vaikuttajien puheessa ja tarpeessa tehdä oman puolueensa ajamia asioita näkyväksi keskustelussa. Kantaaottavan sosiaalihuollon diskurssi poikkesi muista siinä, että intressinä oli nostaa sosiaalihuolto osaksi aluevaalien keskustelua sekä pyrkiä poliittiseen vaikuttamiseen ja sosiaalihuollon asiakkaiden asianajoon. Tässä korostui sosiaalityön poliittinen etiikka, jossa keskeistä on kunnioitus, oikeudenmukaisuus, osallisuus ja kansalaisuus (Eräsaari 2014, 136).

Journalistisissa kirjoituksissa valitun näkökulman rinnalle haetaan usein vastakkaisia näkökulmia tasapuolisuuden varmistamiseksi (Hautakangas & Ahva 2018, 296). Tämä ilmeni hyvin poliittisten keskusteluiden uutisoinneissa. Tuloksissa vastakkainasettelut esiintyivät valintoina ja poliittisina päätöksinä sosiaalihuollon ongelmien ratkaisemiseksi, mikä sai valinnat ja ratkaisut näyttämään yksinkertaisilta ja jopa yksioikoisilta. Sosiaalihuollon ongelmat ovat moniulotteisempia kuin mitä median uutisointi kykenee rajatuissa kirjoituksissa kuvaamaan, eivätkä optimaaliset ratkaisut ole yksinkertaisia joko-tai-ratkaisuja tai välimaaston kompromisseja. Usein kyse on niin erilaisista lähtökohdista nousevista näkökulmista, ettei niitä tosiasiallisesti voi verrata toisiinsa saatikka tehdä valintaa. (Hautakangas & Ahva 2018, 296.) Kun huomio kiinnittyy julkisessa keskustelussa vain äänekkäimpien osapuolien mielipiteisiin, saattaa toteutumatta jäädä julkisen viestinnän ja vaikuttamisen merkitys eli se, että olemassa olevat ongelmat tulisivat tunnetuiksi kaikkine näkökulmineen.

Vahvimmin äänensä saivat kuuluviin puolueiden edustajat, jotka osin jopa kärjistäen pyrkivät erottumaan näkemyksiltään joukosta. Ilmiöitä ja vaaliteemoja tulkittiin keskusteluissa, joita toimittajat puolestaan referoivat omien intressiensä mukaisesti. Aiheen syvälliseen tarkasteluun ei nopeatempoisessa uutismaailmassa ole aikaa, jolloin esiin nousevat ne asiat, joiden uskotaan kiinnostavan lukijaa eniten. Myös kaupallisten toimintaperiaatteiden ylläpitäminen ja klikkausten metsästäminen on ollut muuttamassa keskustelua niin, ettei median tehtävä dialogisuuden edistäjänä täysin toteudu. (Pietilä 2010a, 276, 385). Uutisoinneissa näyttäytyy eri tasoinen vallankäyttö siitä, mitkä aiheet ovat riittävän merkityksellisiä tullakseen uutisoiduksi. Mediahuomioon liittyy myös tietynlainen ristiriitaisuus ja ambivalenssisuus. Kirjoitetut kuvaukset sosiaalisista ilmiöistä voivat joko lisätä ymmärrystä ja myötätuntoa tai vastaavasti kasvattaa pelkoa ja epäluuloa jo valmiiksi

stigmatisoituneita asiakasryhmiä kohtaan sekä heikentää luottamusta sosiaalityötä ja sosiaalipalveluita kohtaan (Tiitinen & Lähteinen 2014, 201–204).

Median yhteiskunnallista painoarvoa lisää suomalaisten kohtuullisen vahva luottamus poliittiseen järjestelmään, hallitukseen ja mediaan (Matikainen ym. 2020, 12–13). Median tuottamalla tiedolla ja tulkinnoilla tutkimuksissa todettu olevan vaikutusta sekä poliittiseen päätöksentekoon että ihmisten käsityksiin (Kunelius ym. 2009, 48–50; Matikainen ym. 2020, 7–8, 15, 43, 45–47). Sen vuoksi ei ole yhdentekevää, miten sosiaalihuollosta puhutaan ja millaisia merkityksiä sille annetaan. Media on läsnä ja vaikuttamassa vallitsevaan politiikkaan. Sillä on mahdollisuus vahvistaa ja toisaalta myös häivyttää sitä, mikä todellisuudessa juuri sillä hetkellä on merkityksellistä.

7.2 Pohdinta

Tutkielman yhtenä tavoitteena oli osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun sosiaalihuollon paikasta hyvinvointialueilla ja julkisessa keskustelussa. Hyvinvointialueita koskevassa kuin muussakin poliittisessa keskustelussa tulisi vahvemmin ja monipuolisemmin nostaa esiin sosiaalihuollon paikka yhteiskunnallisen rauhan rakentajana ja heikompien oikeuksien puolustajana. Tähän tavoitteeseen peilaten olen valikoinut tutkielmasta kolme asiaa, jotka mielestäni tukevat parhaiten tavoitettani sosiaalihuollon näkyvyyden edistämisestä.

Vaalien aikainen keskustelu polarisoitui ja keskittyi terveydenhuoltoon. Tätä saattaa selittää mielikuva lääketieteen vahvemmassa asemasta tieteenalana ja hyvinvoinnin tuottajana sekä mielikuva johtajuuden kytkeytymisestä lääkärin auktoriteettiin. Sosiaalihuollon juuret naisten tekemänä hyväntekeväisyystyönä vaikuttavat mielestäni yhä edelleen sosiaalityön asemaan, mikä näkyy esimerkiksi viittauksina kutsumukseen ja lähimmäisen rakkauden toteuttamiseen, vaikka kysymyksessä on jo paikkansa tiedeyhteisössä ottanut professio. Toinen selittävä tekijä on vaalien sijoittuminen korona-aikaan, jolloin erityisesti terveydenhuollon kestävyys koeteltiin ja hoitotyön raadollisuus ja resurssien puutteet tulivat näkyviksi. Keskeisimpänä selittävänä tekijänä näen kuitenkin julkisen keskustelukulttuurin vähäisyyden sosiaalityöntekijöiden keskuudessa ja sosiaalihuollossa vallitsevan hiljaisuuden ilmapiirin. Tästä edelleen kertoo julkisessa viestinnässä oleva ”ei omalla nimellä” -kommentointi julkisen sektorin epäkohtiin. Tiitisen (2019) mukaan sosiaalihuollon avointa ja julkista viestintää estävät useat tekijät niin organisaation ja sosiaalihuollon

johdon tasolta kuin myös yksilön omat pelot julkiseen keskusteluun osallistumisen seurauksista (ks. myös Tiitinen & Kauppi 2014; Kivipelto 2021).

Jäppinen ja Tiitinen (2022, 136–139) tuovat esiin useita positiivisia ja myönteisiä onnistumisia viestinnän avulla vaikuttamisesta sosiaalisen median kautta. Siitä huolimatta ristiriita siinä, kuinka vilkasta keskustelu ammattilaisten suljetuissa ryhmissä oli verrattuna julkiseen keskusteluun erityisesti lehtien sivuilla, oli suuri. Tiitisen (2019) tulosten mukaisen epämääräisen, johtotasolle keskittyvän viestinnän ilmapiirin ei tulisi enää 2000-luvulla olla mahdollista. Julkisen sektorin avoimuus ja läpinäkyvyys on ehtona viranomaistoiminnan eettisyyden toteutumiseksi, minkä takia on hämmentävää, ettei tämän kaltainen työkuultuuri ole vielä itsestäänselvyys sosiaalihuollossa. Ammattikunnan omilla sisäisillä foorumeilla keskustelu ei yksinomaan mahdollista todellista muutosta ja sosiaalityön maineen muuttamista. Tulevaisuudessa on tärkeää kehittää sosiaalityön ja median välistä suhdetta sekä puuttua organisaatioiden viestinnän ilmapiiriin. Yhdyn Kuistin (2021, 25) ehdotukseen, että sosiaalityöntekijät tarvitsevat enemmän ”röyhkeyskoulutusta” eli vahvempaa rohkaisemista viestintään ja omien ammatillisten näkemysten ilmaisemiseen.

Sosiaalihuollon näkyvyyden parantaminen lähtee koulutuksen kehittämistä. Median pelikentälle pääseminen vaatii pelin sääntöjen tuntemista, toisin sanoen viestintätaitoja. Sosiaalityöntekijän koulutuksesta jää mielestäni uupumaan julkiseen keskusteluun osallistuminen luonnollisena osana sosiaalityöntekijän ammatillisuutta. Opiskelijoita tulisi koko opintojen ajan valmistaa ja kannustaa enemmän tutkimuksellisten ja työstä nousevien aiheiden tuomiseen osaksi julkista keskustelua. Osaamista edistäisivät esimerkiksi konkreettiset julkisen viestinnän harjoitukset. Koulutuksen kehittämiseen kannusti myös Hämäläinen (2014), jonka mukaan taitojen ilmaista itseään päästäkseen median kentälle tulisi läpäistä sosiaalityöntekijöiden koulutus kokonaisuudessaan (myös Hirvonen ym. 2021, 31; Jäppinen & Tiitinen 2022, 141; Tiitinen 2019; Tiitinen & Lähteinen 2014, 210).

Toinen keskeinen tutkielmasta noussut asia liittyy tutkielman arvokeskeisyyteen, mutta myös viestintään. Tuloksissa arvoihin viittaaminen oli näkyvää, mutta paikantui yleiseen arvokeskusteluun siitä, mikä on tärkeää ja merkityksellistä. Sosiaalityö on vahvasti arvoperustaista työtä (Raunio 2004, 71; Talentia 2022). Sosiaalityöllä on erityinen paikka yhteiskunnan turvaverkkona. Sosiaalityön merkityksellisyys ja vahva arvoperustaisuus tulisi näkyä julkisessa keskustelussa vahvemmin ja konkreettisemmin, mikä osaltaan vaikuttaisi siihen, että puhe sosiaalihuollosta muuttuisi rahareistä tulevaisuuden sijoituskohteeksi. Media tulisi Väliverroksen (2012) tavoin nähdä resurssina ja areenana, johon pyrkii omilla päämäärillään eikä tyytyä siihen sisältöön, jota media itse tuottaa

sosiaalityöstä. Aktiivisempi julkinen keskustelu antaa mahdollisuuden sosiaalihuollon asiakkaiden stigman vähentymiseen, sosiaalihuollon maineen parantamiseen sekä sosiaalihuollon kompleksisuuden näkyväksi tekemiseen.

Kolmanneksi tuloksissa tuotiin esiin sosiaalihuollon resurssien ja näkyvyyden riittämättömyys. Resurssien parantamiseksi aineistossa ehdotettiin koulutuspaikkojen lisäämistä, mikä osaltaan varmasti mahdollistaisi sosiaalityöntekijöiden määrän lisääntymisen. Se ei kuitenkaan poistaisi niitä tekijöitä, joiden takia työhön ei hakeuduta tai niitä tekijöitä, joiden takia työstä jättäytyään pois. Sosiaalityön koulutus valmistaa akateemisesti vahvoja sosiaalityöntekijöitä, mutta voisi vahvemmin yhteistyössä työelämän kanssa huomioida työssäjaksamisen ja työhyvinvoinnin teemat, jotka ovat tärkeitä ammatillisuuden vahvistumisen ja oman mielen suojelemisen kannalta. Tällöin valmistuvan sosiaalityöntekijän itseyttä omista vahvuuksista työntekijänä ja keinoista työstä palautumiseen ja uupumuksen ehkäisyyn kasvaisi, mikä osaltaan ehkäisisi työn kuormituksesta ja uupumisesta johtuvaa vaihtuvuutta ja alalta pois siirtymistä.

Siirtyminen hyvinvointialueille toteutui vuoden vaihtuessa 2023. Keskustelu sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksesta on jatkunut vaalien jälkeenkin ja päässyt uuteen nousuun kevään 2023 eduskuntavaalien kampanjoinnin alettua. Aluevaaleista on julkaistu jo vaaleja koskevaa tutkimusta, kuten Borgin (2023) Aluevaalitutkimus 2022, sekä ammattiliittojen selvityksiä työntekijöiden kokemuksista uudistukseen liittyen. Lisäksi on aloitettu HALKO-hanke, jossa tarkastellaan, minkälainen julkisen hallinnon, johtamisen ja ohjauksen kokonaisuus hyvinvointialueuudistuksessa syntyy, ja tunnistetaan uudistuksen toteuttamista tukevia ja haittaavia tekijöitä ja siihen liittyviä jännitteitä (Valtionvarainministeriö 2023). Tutkimuksellisesti mielenkiintoisena näen kansalaisten, erityisesti sosiaalihuollon asiakkaiden, kokemukset muutoksesta ja siitä, millaisia vaikutuksia muutoksella on mahdollisesti ollut saatavuuteen tai palvelun laatuun ja vaikuttavuuteen. Lisäksi toivoisin voivani lukea siirtymisen vaikutuksista resursseihin ja kokonaisvaltaisuuden toteutumiseen – onko luvattu byrokratian ja hallinnon osuus vähentynyt ja onko organisaatiomuutos mahdollistanut rajoja ylittävää yhteistyötä terveydenhuollon sektorin kanssa. Seuraavat aluevaalit järjestetään huhtikuussa 2025. Jatkossa olisikin kiinnostavaa tutkia, millaisia merkityksiä sosiaalihuollolle annetaan seuraavien aluevaalien aikana, onko kuluvan vaalikauden aikana saatu vahvistettua sosiaalihuollon paikkaa yhteiskunnallisessa keskustelussa, ja millaiset vaikutukset yhteiskunnallisella tilanteella tuolloin on vaalien aikaiseen keskusteluun.

LÄHTEET

Alhanen, Kai (2007) Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault'n filosofiassa. Helsinki: Gaudeamus.

Alhanen, Kai (2014) Vaarantunut suojelevalta – Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Raportti 24 /2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL.

Ampuja, Marko & Koivisto, Juha & Väliverronen, Esa. (2014) Medioituminen: iskusana, analyttinen työkalu vai uusi paradigma? *Media & viestintä* 37 (2), 22–37.
<https://doi.org/10.23983/mv.62864>. Viitattu 10.4.2023

Arnkil, Tom Erik & Heino, Tarja (2014) Pirulliset ongelmat opettavat. Teoksessa Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 283–300.

Asetus terveydenhuollon ammattihenkilöistä (564/1994)

Ayre, Patrick (2001) Child Protection and the Media: Lessons from the Last Three Decades. *British Journal of Social Work* (2001) 31, 887–901.

Bardy, Marjatta & Heino, Tarja (2013) Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin: paniikista toivoon ja näköalat auki. Teoksessa Bardy, Marjatta (toim.) *Lastensuojelun ytimissä*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, 13–42.

Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Helsinki: Gaudeamus.

Blomberg, Helena (2019) ”We’re not magicians!” On the use of rhetorical resources in Swedish news media narratives portraying the social services and social workers. *Qualitative social work. Research and practice*, 2019, Vol. 18 (2), 229–246.

Borg, Sami (2023) Aluevaalitutkimus 2022. Tutkimus Suomen ensimmäisistä aluevaaleista. KAKS – Kunnallisan alan kehittämissäätiö. https://kaks.fi/wp-content/uploads/2023/01/tutkimusjulkaisu_116_borg_aluevaalitutkimus_2022.pdf. Viitattu 10.4.2023.

Burr, Vivian (2015) *Social Constructionism*. London: Routledge.

Cordoba, Pushkar Sebastian (2017) Representations of Social Work in the Australian News Media. *Australian social work*, 2017, Vol.70 (4), 453-464.

Entman, Robert (2004) *Protections of Power. Framing News, Public Opinion and the U.S. Foreign Policy*. Chicago: The University of Chicago Press.

Eräsaari, Leena (2014) Sosiaalityö markkinoilla. Teoksessa Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 125–140.

Fairclough, Norman (1995) *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*. Lontoo: Longman.

Fairclough, Norman (1997) *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.

Fairclough, Norman (2003) *Analysing discourse: textual analysis for social research*. Lontoo: Routledge.

Foucault, Michel (2005) *Tiedon arkeologia*. Tampere: Vastapaino.

Garrett, Paul Michael (2018). *Social Work and Social Theory: Making Connections*. Bristol: Policy Press.

Gray, Mel & Webb, Stephen A. (2013) *Critical Social Work*. Teoksessa Gray, Mel & Webb, Stephen A. (toim.) *Social work theories and methods*. 2nd edition. Lontoo: SAGE Publications, 99–109.

Haapakoski, Kaisa & Kannasoja, Sirpa & Mänttari-van der Kuip, Maija (2014) Konteksti sosiaalihuollon tutkimuksessa. Teoksessa Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.) *Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus*. Tampere: Vastapaino, 337–353.

Haavisto, Kari & Kananoja Aulikki (2017) *Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistus*. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) *Sosiaalityön käsikirja*. Helsinki: Tietosanoma Oy, 144–155.

Habermas, Jürgen (2004) *Julkisuuden rakennemuutos: Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta*. Tampere: Vastapaino.

HE (324/2014) Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE (241/2020) Hallituksen esitys eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi.

HE (56/2021) Hallituksen esitys eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen lainsäädäntöön sekä eräihin muihin lakeihin tehtävistä muutoksista hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevasta lainsäädännöstä johtuen.

Happer, Cathrine & Philo, Greg (2013) The role of the media in the construction of public belief and social change. *Journal of Social and Political Psychology*, vol. 1, 1, 321–336.

Hautakangas, Mikko & Ahva, Laura (2018) *Sovittelujournalismi kirkastaa keskustelua*. Teoksessa Niemi K. Mari & Houni, Topi (toim.) *Media & populismi*. Työkaluja kriittiseen journalismiin. Tampere: Vastapaino, 278–303.

Helle, Merja (2009) *Journalistisen työn muutos*. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 91–111.

Helsingin Sanomat (13.5.2010). Vieraskynät ovat asiantuntijoiden kannanottoja. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004730467.html>. Viitattu 8.12.2022.

Hirvonen, Johanna & Kilpeläinen, Virpi & Piirainen, Keijo & Surakka, Anne & Tanttu, Satu Marja & Tuikka, Anne (2021) Tiedolla vaikuttamisen mahdollisuudesta toteutukseen. Rakenteellisen sosiaalityön osaamiskartoitus. Xamk kehittää, 136. Mikkeli: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-311-2>.

Hjarvard, Stig (2008) The Mediatization of Society. A Theory of the Media as Agents of Social and Cultural Change. Nordicom Review 29: 2, 105–134. <https://sciendo.com/pdf/10.1515/nor-2017-0181>. Viitattu 16.3.2023.

Hämäläinen, Juha (2014) Tiedontuotanto sosiaalityön rakenteellisena kysymyksenä. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Sosiaalityön tutkimuksen seura, 64–86.

IFSW (n.d.) Global Definition of Social Work. International Federation of Social Workers. <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>. Viitattu 17.1.2023.

Ikäheimo, Hannu-Pekka & Vahti, Jukka (2021) Mediavälitteinen yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Murros ja tulevaisuus. Sitran selvityksiä 178. Helsinki: Sitra. <https://media.sitra.fi/2021/01/27093057/mediavälitteinen-yhteiskunnallinen-vaikuttaminen.pdf>. Viitattu 12.3.2022.

Isotalus, Pekka (2017) Mediapoliitikko. Helsinki: Gaudeamus.

Jaakkola, Jouko (1994) Sosiaalisen kysymyksen yhteiskunta. Teoksessa Jaakkola, Jouko & Pulma, Panu & Satka, Mirja & Urponen, Kyösti (toim.) Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisten sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan keskusliitto, 71–161.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2016a) Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 75–104.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi (2016b) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 267–310.

Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) Diskursiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 25–50.

Jokiranta, Harri (2022) Rakenteellisen sosiaalityön paikasta. Teoksessa Liukko, Eeva & Muurinen, Heidi & Kokkonen, Tuomo & Santalahti, Ville (toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, THL, 144–151. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-790-6>. Viitattu 12.4.2023.

Juhila, Kirsi (2004) Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.) Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Helsinki: Gaudeamus, 20–32.

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Juhila, Kirsi (2016) Tutkijan positiot. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 411–443.

Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino, 445–468.

Juppi, Pirita (2004) ”Keitä me olemme? Mitä me haluamme?” Eläinoikeusliike määrittelykamppailun marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.

Jäppinen, Maija & Tiitinen, Laura (2022) Asiantuntija- ja tutkimustieto yhteiskunnallisessa keskustelussa: kohti vaikuttavaa tutkimusperustaista viestintää. Teoksessa Liukko, Eeva & Muurinen, Heidi & Kokkonen, Tuomo & Santalahti, Ville (toim.) Vaikuttava rakenteellinen sosiaalityö. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, THL, 135–143.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-790-6>. Viitattu 10.4.2023.

Kaasalainen, Silvo (2019) Sot€ hallinnon himmeleissä. Demokratian ja sote-uudistuksen vaikea liitto. Helsinki: Into.

Kananoja, Aulikki (2017a) Sosiaalityö ammattina. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy, 27–32.

Kananoja, Aulikki (2017b) Sosiaalipolitiikka sosiaalityön kehyksenä. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy, 33–39.

Kansallinen mediatutkimus KMT (2021) KMT 2021 Lehtien lukijamäärät 13.10.2021. Media Audit Finland. <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2021/10/KMT-2021-lukijamaarat-liite.pdf>. Viitattu 4.3.2022.

Kivinen, Tuula & Vanjusov, Heidi & Vornanen, Riitta (2020) Asiakkaan ääni – osallisuus ja vaikuttamisen mahdollisuudet. Teoksessa Hujala, Anneli & Taskinen, Helena (toim.) Uudistuva sosiaali- ja terveysala. Tampere: Tampere University Press, 267–293.

Kivipelto, Minna (2021) Rakenteellisen sosiaalityön katsaus. Työpaperi 16/2021. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-685-5>. Viitattu 8.4.2023.

Kotus (n.d.) Kielitoimiston sanakirja. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi>. Viitattu 8.12.2022.

Krotz, Fridrich (2014) Mediatization as a Mover in Modernity: Social and Cultural Change in the Context of Media Change. Teoksessa Lundby, Knut (toim.) Mediatization of Communication. Berliini: Walter de Gruytr GmGH, 131–162.

Kuisti, Jenni (2021) Rakenteellisen sosiaalityön valmiudet ja opetus sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Pro gradu -tutkimus. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kunelius, Risto & Noppari, Elina & Reunanen, Esa (2009) Media vallan verkoissa. Journalismin tutkimusyksikkö. Julkaisuja, Sarja A 112/2009. Tampereen yliopisto.

Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat (2022) Kunta-alan ammatit. <https://www.kt.fi/tilastot-ja-julkaisut/henkilostotilastot/ammatit>. Viitattu 14.3.2023.

Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Laakkonen, Sari (2012) Sosiaalityöntekijän rooli sosiaalisten ongelmien esiin nostajana – esimerkkinä kerjäläiskysymys. Teoksessa Strömberg-Jakka, Minna & Karttunen, Teija (toim.) Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus, 54–72.

Laitinen, Merja & Kempainen, Tarja (2010) Asiakkaan arvokas kohtaaminen. Teoksessa Merja Laitinen & Anneli Pohjola (toim.) Asiakkuus sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus, 138–177.

Laki ehdokkaan vaalirahoituksesta (273/2009)

Laki hyvinvointialueesta (611/2021)

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvueluista (980/2012)

Laki kunta- ja palvelurakennuusituksesta (169/2007)

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla (615/2021)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta (733/1992)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta (677/1982)

Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

Lindh, Jari & Hautala, Sanna & Romakkaniemi, Marjo (2018) Sosiaalityön asiantuntijuus heikoimmassa asemassa olevien kanssa tehtävässä työssä. Teoksessa Juvonen, Tarja & Lindh, Jari & Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018. Helsinki: Unipress, 39–65.

Lähteinen, Martti & Hämeen-Anttila Lotta (2017) Sosiaalihuollon lainsäädäntö. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy, 48–93.

- Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (2017) Sosiaalihuollon valtakunnallisen ohjauksen peruslinjat. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy, 131–143.
- Manssila, Sonja & Mattsson, Lotta (toim.) (2019) Maakunta- ja sote-uudistuksen loppuraportti Kokemuksia valmistelutyöstä, oppeja sekä johtopäätöksiä. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2019:40. Helsinki: Valtiovarainministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-022-8>. Viitattu 17.1.2023.
- Matikainen, Janne & Ojala, Markus & Aslama, Minna & Jääsaari Johanna (2020) Media ja yleisön luottamuksen ulottuvuudet: instituutiot, journalismi ja mediasuhde. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisusarja, Nro 171. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta. <http://hdl.handle.net/10138/319153>. Viitattu 15.3.2023.
- McNair, Brian (2003) An Introduction to Political Communication. London: Routledge.
- Murray, Kate M. & Hick, Steven F. (2013) Structural social work. Teoksessa Gray, Mel & Webb, Stephen A. (toim.) Social work theories and methods. 2nd edition. Lontoo: SAGE Publications, 110–125.
- Mutka, Ulla (1998) Sosiaalityön neljäs käänne. Asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen. SoPhi 27. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: SoPhi.
- Mykkänen, Markus & Kuutti, Heikki (2020) Medialobbaus: näin toimituksiin vaikutetaan päätöksenteon uutisoinnissa. Kieli- ja Viestintätieteiden laitos, journalistiikka. Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8482-3>. Viitattu 15.3.2023.
- Möttönen, Sakari & Kettunen, Pekka (2014) Sosiaalipalvelut kuntien hallinto- ja palvelurakenteiden murroksessa. Teoksessa Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Tampere: Vastapaino, 109–175.
- Niemi, Mari K. (2018) Puolue siinä missä muutkin? Miten pohjoismaiset toimittajat arvioivat populismia käsittelevää journalismia. Teoksessa Niemi, Mari K. & Houni, Topi (toim.) Media & populismi. Työkaluja kriittiseen journalismiin. Tampere: Vastapaino, 80–115.
- Niemi, Mari K. & Perälä, Annu (2018) Keiden ääni kuului, keiden ”kriisistä” puhuttiin? Ylen journalistiset valinnat turvapaikanhakijoita käsittelevissä ohjelmissä. Teoksessa Niemi, Mari K. & Houni, Topi (toim.) Media & populismi. Työkaluja kriittiseen journalismiin. Tampere: Vastapaino, 146–174.
- Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2012) Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Nieminen, Hannu (2019) Inequality, social trust and the media Towards citizens’ communication and information rights. Teoksessa Trappel, Joseph (toim.) Digital Media Inequalities. Policies against divides, distrust and discrimination. Göteborg: Nordicom, 43–66. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1535715/FULLTEXT01.pdf>. Viitattu 15.3.2023.

Noppiari, Elina & Niemi, Mari K. (2017) Sopuleista someaikaan – median valta politiikassa. Teoksessa Niemi, Mari K., Raunio, Tapio & Ruostetsaari, Ilkka (toim.) Poliittinen valta Suomessa. Tampere: Vastapaino, kpl 10.

Oikeusministeriö (n.d.) Aluevaalit. <https://vaalit.fi/aluevaalit>. Viitattu 4.3.2022.

Ojala, Markus & Matikainen, Janne (2022) Heikentyntä vai eriytyntä? Suomalaisten luottamus uutismediaan. *Media & Viestintä*, 45 (2022): 1, 44–67. <https://doi.org/10.23983/mv.11565>. Viitattu 15.3.2023.

Paasio, Petteri (2018) Tulevaisuuteen katsovan sosiaalityön asiantuntemus. Teoksessa Juvonen, Tarja & Lindh, Jari & Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018. Helsinki: Unipress, 249–277.

Palola, Elina & Parpo, Antti (2011) Muuttuvat sosiaaliset oikeudet. Teoksessa Palola, Elina & Karjalainen, Vappu (toim.) Sosiaalipolitiikka – hukassa vai uuden jäljillä? Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL, 47–78.

Perustuslaki (731/1999).

Pietilä, Veikko (2010a) Pohdintoja julkisesta keskustelusta joukkoviestimissä. Teoksessa Pietilä, Veikko ja julkisuuspiiri (toim.) Julkisot, yleisöt ja media. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, 373–396.

Pietilä, Veikko (2010b) Yleisönosasto ja internet keskustelualustoina. Teoksessa Pietilä, Veikko ja julkisuuspiiri (toim.) Julkisot, yleisöt ja media. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, 397–421.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2019) Uusi kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Pohjola, Anneli (2014) Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Sosiaalityön tutkimuksen seura, 16–36.

Pohjola, Anneli (2018) Sosiaalityön muuttuvan asiantuntijuuden ydintekijöitä. Teoksessa Juvonen, Tarja & Lindh, Jari & Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo (toim.) Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018. Helsinki: Unipress, 280–292.

Powell, Jason L. (2013) Michel Foucault. Teoksessa Gray, Mel & Webb, Stephen A. (toim.) *Social Work Theories and Methods*. 2nd Edition. Los Angeles: Sage, 46–62.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019 (2019) Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Helsinki: Valtioneuvosto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>. Viitattu 17.1.2023.

Rajavaara, Marketta (2014) Yksilöllisestä henkilökohtaiseksi? Henkilökohtaistaminen hyvinvointipolitiikan uudistusideana. Teoksessa Haverinen, Riitta & Kuronen, Marjo & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalihuollon tila ja tulevaisuus. Tampere: Vastapaino, 141–160.

Raunio, Kyösti (2004) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Rautiainen, Pauli & Taskinen, Helena & Rissanen, Satu (2020) Sosiaali- ja terveystalouden uudistaminen – virstanpylväitä menneestä ja suuntia tulevasta. Teoksessa Hujala, Anneli & Taskinen, Helena (toim.) Uudistuva sosiaali- ja terveysala. Tampere: Tampere University Press, 15–45.

Reunanen, Esa (2003) Brittijournalismi julkisena keskusteluna. Tekstianalyttisiä näkökulmia suomalaisen ja ruotsalaisen budjettikirjoitteluun. Mediatutkimuksia 2003. Tiedotusopinlaitos, Tampereen yliopisto.

Rikoslaki (39/1889).

Ryan, Michael (2001) Journalistic Ethics, Objectivity, Existential Journalism, and Public Journalism. *Journal of Mass Media Ethics* 16:1, 3–22. https://doi-org.libproxy.tuni.fi/10.1207/S15327728JMME1601_2, Viitattu 16.3.2023

Räikkälä, Anneli (1990) Resurssi. *Kielikello. Kielenhuollon tiedotuslehti*, 1/1990. <https://www.kielikello.fi/-/resurssi>. Viitattu 16.3.2023.

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) Sosiaalinen konstruktionismi. *KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html. Viitattu 31.3.2022.

Satka, Mirja, Julkunen, Ilse, Kääriäinen, Aino, Poikela, Ritva, Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi 2016. Johdanto – Käytäntötutkimus tietona ja taitona. Teoksessa Satka, Mirja, Julkunen, Ilse, Kääriäinen, Aino, Poikela, Ritva, Yliruka, Laura & Muurinen, Heidi (toim.) Käytäntötutkimuksen taito. Heikki Waris - instituutti ja Mathilda Wrede -institutet 2016. 8–30. http://www.socca.fi/files/5598/Kaytantotutkimuksen_taito_julkaisu.pdf. Viitattu 10.4.2023

Seppänen, Janne & Väliaverron, Esa (2012) *Mediayhteiskunta*. Tampere: Vastapaino.

Sihto, Marita (2011) Sosiaalinen vai terveydellinen – yhteistä näkökulmaa etsimässä. Teoksessa Palola, Elina & Karjalainen, Vappu (toim.) *Sosiaalipolitiikka – hukassa vai uuden jäljillä?* Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL, 261–282.

Sirkka, Katriina (2014) Sosiaalityön rakenteellinen asiantuntijuus. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Sosiaalityön tutkimuksen seura*, 118–135.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014).

Sosiaali- ja terveysministeriö STM (n.d.a) *Sosiaalipalvelut*. <https://stm.fi/sosiaalipalvelut>. Viitattu 17.1.2023.

Sosiaali- ja terveysministeriö STM (n.d.b) *Rakenteellinen sosiaalityö*. <https://stm.fi/rakenteellinen-sosiaalityo>. Viitattu 16.1.2023.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2022a) Hyvinvointialueen tehtäviä. Sosiaali- ja terveysministeriön twiitti 29.12.2022. Twitter. https://mobile.twitter.com/STM_Uutiset/status/1608461092254253058. Viitattu 16.1.2023.

Sosiaali- ja terveysministeriö (2022b) Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet vuosille 2023–2026. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2022:18. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5427-4>. Viitattu 17.1.2023.

Sosnet n.d. Sosiaalityön määritelmä. <https://www.sosnet.fi/FI/Sosnet/Sosiaalityon-maaritelma>. Viitattu 17.1.2023.

Sote-uudistus (2022a) Lainsäädäntö. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistus. <https://soteuudistus.fi/lainsaadanto>. Viitattu 16.1.2023.

Sote-uudistus (2022b) Hyvinvointialueet. Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistus. <https://soteuudistus.fi/hyvinvointialueet->. Viitattu 17.1.2023.

Talentia (2022) Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Taskinen, Helena & Hujala, Anneli (2020) Integraatio – sosiaali- ja terveystalvelujen uudistamisen ydintä. Teoksessa Hujala, Anneli & Taskinen, Helena (toim.) Uudistuva sosiaali- ja terveysala. Tampere: Tampere University Press, 47–75.

Tampere, Päivi (2020) Informaatiovaikuttaminen – haaste organisaatioille ja yhteiskunnalle. Teoksessa Procom ry (toim.) Hallitsematon viestintä. Procomma academic 2020. Helsinki: ProCom – Viestinnän ammattilaiset ry.

TENK (2019) Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf. Viitattu 20.4.2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2015) Sosiaalinen kuntoutus. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalinen-kuntoutus>. Viitattu 14.3.2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2017) Sosiaalialan tiedonhallinnan sanasto. Palveluihin, palveluprosesseihin ja asiakastietoihin liittyviä käsitteitä. Versio 4.0. https://thl.fi/documents/920442/2940835/Sosiaalialan_tiedonhallinnan_sanasto_4_0.pdf. Viitattu 16.1.2023.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL (2023) Kasvatus- ja perheneuvonta. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/kasvatus-ja-perheneuvonta>. Viitattu 14.3.2023.

Tiitinen, Laura (2008) Sosiaalitoimen viestinnän valot ja varjot: rakenteellisen hiljaisuuden vaikutuksia sosiaalitoimen ulkoiseen viestintään. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Tiitinen, Laura (2017) Sosiaalityö ja viestintä. Teoksessa Kananoja, Aulikki & Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy, 438–442.

Tiitinen, Laura (2019) Kamppailu sananvapaudesta: sosiaalialan ammattilaisen toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Tiitinen, Laura & Kauppi, Arto (2014) Viisi vaientamisen tapaa – sosiaalialan työntekijöiden julkiseen viestintään kohdistuvat sananvapauden rajoittamisen ja vaientamisen käytännöt. *Oikeus* 43 (2), 125–146.

Tiitinen, Laura & Lähteinen, Sanna (2014) Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet. Teoksessa Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.) Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Sosiaalityön tutkimuksen seura, 191–212.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Helsinki: Tammi.

Uutismedian liitto (2021). Sanomalehti on kaikkien suomalaisten media. Uutinen. Uutismedian liitto. <https://www.uutismediat.fi/ajankohtaista/sanomalehti-on-kaikkien-suomalaisten-media/>. Viitattu 12.3.2022.

Walgrave, Stefaan & Van Aelst, Peter (2006) The Contingency of the Mass Media's Political Agenda Setting Power: Toward a Preliminary Theory. *Journal of Communication* 56, 88–109. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00005.x>. Viitattu 16.3.2023.

Valtioneuvoston asetus sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (153/2016)

Valtiovarainministeriö (2023) HALKO-hankkeessa tutkitaan hyvinvointialueuudistuksen synnyttämää uudenlaista julkisen hallinnon kokonaisuutta. Tiedote. Helsinki: Valtionvarainministeriö. <https://vm.fi/-/halke-hankkeessa-tutkitaan-hyvinvointialueuudistuksen-synnyttamaa-uudenlaista-julkisen-hallinnon-kokonaisuutta?cv=1>. Viitattu 12.4.2023.

Valtonen, Sanna (1998) Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Kantola, Anu & Moring, Inka & Väliaverronen, Esa (1998) Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Helsingin yliopisto.

Valvira (n.d.) Sosiaalihuollon ammattioikeudet. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-ammattioikeudet>. Viitattu 17.1.2023.

Warner, Joanne (2015) *The Emotional Politics of Social Work and Child Protection*. Bristol: Policy Press.

VISK (2008) Ison suomen kielioppi. Kotus, kotimaisten kielten tutkimuskeskus. kaino.kotus.fi/visk/etusivu.php. Viitattu 10.4.2023.

Väliaverronen, Esa (2009) Journalismi kriisissä? Teoksessa Väliaverronen, Esa (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 13–31.

Väliverronen, Esa (2012) Median kuviteltu valta. Teoksessa Karppinen, Kari & Matikainen, Janne (toim.) Julkisuus ja demokratia. Tampere: Vastapaino, 85–108.

Väliverronen, Esa & Kunelius, Risto (2009) Poliitikan journalismi medioitumisen aikakaudella. Teoksessa Väliverronen, Esa (toim.) Journalismi murroksessa. Helsinki: Gaudeamus, 225–285.

Väyrynen, Sanna & Lindh, Jari & Romakkaniemi, Marjo (2015) Päihde- ja mielenterveyskuntoutuksen työntekijöiden neuvottelut professionaalisesta yhteisöllisyydestä. Teoksessa Väyrynen, Sanna & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (toim.) Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. Tallinna: United press global, 107–127.

Väärälä, Reijo (2011) Sosiaalinen murroksessa – kuka meitä ohjaa? Teoksessa Palola, Elina & Karjalainen, Vappu (toim.) Sosiaalipolitiikka – hukassa vai uuden jäljillä? Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, THL, 30–46.

Väärälä, Reijo (2015) Sote-ratkaisun päätöksenteko – mikä rooli kaupunkikeskuksille ja sosiaalihuollolle? Teoksessa Salonen-Soulié, Ulla (toim.) Sote-uudistus – kipupisteitä ja uusia avauksia sosiaalihuollolle. Huoltaja-säätiön X Bruno Sarlin -seminaari 20.11.2014. Helsinki: Huoltajasäätiö, 4–7. http://www.huoltaja-saatio.fi/wp-content/uploads/2016/06/HuSa_SOTE-uudistus-kipupisteita%CC%88-ja-uusia-avauksia-sosiaalihuollolle.pdf. Viitattu 12.4.2023.

LIITTEET

Liite 1. Aineistoartikkelit julkaisujärjestyksessä

HS politiikka 19.8.2021. Ministeri Sarkkinen esittää ohjelmaa sosiaali- ja terveysalan houkuttelevuuden parantamiseksi.

HS kaupunki 12.9.2021. Selviytymispakkaus sote-uudistukseen.

HS kaupunki 21.9.2021. Espoossa etsitään tiloja suurille perhekeskuksille Matinkylästä, Espoonlahdesta ja Leppävaarasta.

HS mielipide 11.10.2021. Työkyvytön voi joutua kohtuuttomiin tilanteisiin.

HS mielipide 12.10.2021. Sote-ala ansaitsee kunnianpalautuksen.

HS politiikka 12.10.2021. Vasemmistoliiton Andersson: Sote-alan työvoimapula on ratkaistava – ”Kriisi on edennyt niin pitkälle, että se vaikuttaa laajasti ihmisten terveyteen”.

HS politiikka 25.10.2021. Sote-uudistus voi poikia jopa miljardin vuosittaisen lisälaskun – Kukaan ei vielä tiedä, kuinka paljon hoitohenkilökunnan palkkojen yhteensovittaminen maksaa.

HS mielipide 28.10.2021. Tehdään Suomesta mielenterveyspalveluiden mallimaa.

HS mielipide 1.11.2021. Kuntien ei pidä nyt leikata sosiaali- ja terveysjärjestöiltä.

HS politiikka 1.11.2021. Ministeriö aloittaa ohjelman sote-alan henkilöstön riittävyyden varmistamiseksi: ”Ilmiö on sellainen, joka vaatii nyt toimia”.

HS politiikka 3.11.2021. Katso laskurista, kuinka paljon sairaanhoitajia ja sosiaalityöntekijöitä alueeltasi puuttuu: ”Pulaa on vähän kaikesta”.

HS mielipide 4.11.2021. Vaalien alla sote-kentän lainalaisuudet unohtuvat.

HS politiikka 8.11.2021a. Historiallisissa vaaleissa valitaan ratkojat hyvinvointi-Suomen hankalimmille ongelmille: Tästä on kyse aluevaaleissa.

HS vieraskynä 8.11.2021b. Henkilömitoitukset eivät yksin ratkaise sote-sektorin ongelmia.

HS politiikka 18.11.2021. Keva: Kuntien ongelmat työvoiman saatavuudessa syventyneet – osaajapulaa joka puolella Suomea.

HS mielipide 20.11.2021. Hyvinvointialueet – lisää byrokratiaa vai mahdollisuus palvella ihmisiä?

HS politiikka 20.11.2021. Sdp vaatii aluevaaliohjelmassaan ”kattavaa suunnitelmaa” sote-alan palkkojen nostamiseksi.

HS politiikka 23.11.2021. Liike Nyt keskittyy aluevaaliohjelmassaan sote-uudistuksen moittimiseen: ”Seuraavan hallituksen on pakko rakentaa viiden yliopistollisen keskussairaalan pohjalle rakentuva malli”.

HS politiikka 25.11.2021. Vasemmistoliito nostaisi sote-ammattilaisten palkkoja ja poistaisi terveyskeskusmaksut.

HS pääkirjoitukset 30.11.2021. Lääkäri tekee osastosihteerin töitä – näin ei voi jatkua.

HS kaupunki 1.12.2021. Mielenterveysliiton keskusliiton toiminnanjohtaja Olavi Sydänmaanlakka: ”Tilanne on katastrofaalinen”.

HS politiikka 5.12.2021. HS selvitti: näin puolueet korjaisivat vanhusten hoivan ongelmat.

HS politiikka 8.12.2021. Perussuomalaiset parantaisi sote-palveluita terveyskeskusautoilla ja etäpalveluilla, aluevaaliohjelma auki.

HS mielipide 9.12.2021a. Sosiaalihuollon osuus pitää muistaa sote-uudistuksessa.

HS mielipide 9.12.2021b. Sosiaaliseen kuntoutukseen tulee panostaa.

HS mielipide 13.12.2021. Sosiaalipalveluissa on pidettävä huolta kokonaisuudesta.

HS politiikka 14.1.2022. Lisää koulutusta ja panostuksia työhyvinvointiin – näin työryhmä helpottaisi pulaa hoitohenkilöstöstä.

HS politiikka 16.12.2021. Puolueiden ohjelmat johtavat äänestäjiä harhaan.

HS mielipide 17.12.2021. Akuutin terveyskriisin hoito vaatii monituottajuutta.

HS politiikka 18.12.2021. Puoluejohtajat uskovat, että rahan käyttö mielenterveyspalveluihin maksaa itsensä takaisin: ”Tulee kansantaloudellisesti halvemmaksi panostaa ennaltaehkäisyyn”.

HS mielipide 22.12.2021. Yhä useampi nuori tarvitsee pitkäkestoista tukea.

HS kaupunki 29.12.2021. Pitäisikö vanhuksia hoitaa tulevaisuudessa yhä useammin kotona? Kyllä, sanovat lähes kaikki puolueet.

HS politiikka 29.12.2021. Valtaosa aluevaaliehtokkaista lupaa säilyttää olemassa olevat terveysasemat – ”Aika hullu ajatus, että tulee parempaa ilman että mitään muutetaan”, sanoo tutkija.

HS mielipide 31.12.2021. Lastensuojelun työntekijät on saatava pysymään alalla.

HS mielipide 3.1.2022a. Hyvinvointialueet eivät välttämättä muuta mitään.

HS mielipide 3.1.2022b. Päihdeperheitä on tuettava jo raskausaikana.

HS mielipide 5.1.2022. Hyvinvointialueen valtuusto on paljon vartijana.

HS mielipide 7.1.2022. Mielenterveysavun viivästyminen johtaa ongelmien kasaantumiseen.

HS politiikka 9.1.2022. Kysely: Vain joka kymmenes uskoo hyvinvointialueiden parantavan palveluiden saatavuutta ja laatua.

HS mielipide 10.1.2022. Aikuiset päihdekuntoutujat jäävät usein tyhjän päälle.

HS mielipide 12.1.2022. On aika keskustella myös sosiaalihuollosta.

HS politiikka 13.1.2022. Aluevaalien ehdokkaista arvioilta viidenneksellä on sote- tai pelastusalan taustaa – Asiantuntijuudesta on hyötyä, mutta toisaalta heillä on ”oma lehmä ojassa”, sanoo professori.

HS politiikka 16.1.2022. Vahvasti yksityistyneet lastensuojelulaitokset jakavat aluevaalien ehdokkaiden mielipiteet.

HS politiikka 18.1.2022. Hoitajia pitäisi houkutella töihin suuremmalla palkalla, sanovat kaikki puolueiden ehdokkaat vaalikoneessa – Onko tämä realistista?

HS politiikka 18.1.2022. Vihreiden Iris Suomela haastoi hallituskumppaniaan Sdp:tä terapiatakuusta MTV:n tentissä: ”Ei riitä, että pääsee sairaanhoitajan juttusille”.

HS politiikka 19.1.2022. Saarikko: Hallitus myöntää lisärahaa tietojärjestelmiin liittyviin muutokustannuksiin hyvinvointialueille – HS:n aluevaalitentti katsottavissa nyt kokonaisuudessaan.

HS pääkirjoitukset 19.1.2022. Kunta-alan neuvotteluissa raha loppuu aina kesken.

HS kaupunki 20.1.2022. Sinulle on valehdeltu: sote-asiat ovat helppoja ymmärtää.

HS mielipide 20.1.2022. Valitsenko poliitikon vai sote-ammattilaisen?

HS politiikka 20.1.2022. Petteri Orpo kaipaa kriisiryhmää hoitajapulan ratkaisemiseen – Li Andersson povaa vanhuspalveluiden rahoituksesta eduskuntavaalien teemaa.

HS mielipide 21.1.2022. Hyvinvointialueilla tarvitaan avarakatseisia ja empaattisia päättäjiä.

HS politiikka 21.1.2022. Ylen vaalitentti ehti tuskin alkaa, kun puoluejohtajat siirtyivät joukolla vaihtoehtoiseen todellisuuteen.

HS kaupunki 22.1.2022. Vantaan ja Keravan 10 tärkeää kysymystä näissä vaaleissa.

HS mielipide 22.1.2022. Ikääntyneiden sosiaalityö on jäänyt syrjään sote-uudistuksessa.

HS politiikka 23.1.2022. Suomalaiset äänestävät parhaillaan historiallisissa vaaleissa, joissa päätetään lähes jokaisen arkeen vaikuttavista asioista: Tästä on kyse aluevaaleissa.

HS pääkirjoitukset 23.1.2022. Tänään on historiallinen vaalipäivä.